

ధర్మము

విచారణ

ధర్మ ప్రకాశిక

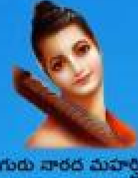

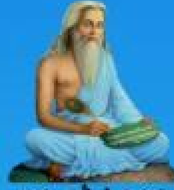
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

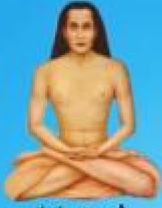

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

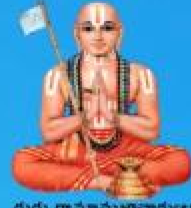
శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

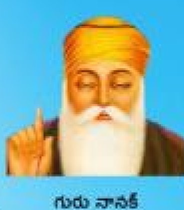

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

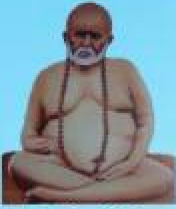

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020050019016

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc ×

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre
Clear | Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD,Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

ధర్మప్రకాశిక.

DHARMA PRAKASIKA

N. A. Narasimha Acharya
Headmaster
Govt. H. E. Training School,
Narasarowpet.

Rajya Rama Press, Narasarowpet.

1921.

 [*As.* 12.

ధర్మప్రకాశిక.

అభిప్రాయములు.

ఆర్యమహాశయా! తాము పంపిన తమయొక్క ధర్మప్రకాశిక అను పుస్తకమును, స్థాలీపులాకన్యాయమునం జూచితిని. ఇయ్యది, ప్రసిద్ధములగు పురాణములలోని సత్కథలలోని ధర్మసారముచే నిండి, భరతఖండవాసులగు నాంధ్ర విద్యార్థుల కొఱకయి, ధర్మోపదేశకమయి, మాతృభాషాభివర్ధకమయి, వ్యాసరచనానుకూలమయి, మృదుమధురమగు వచనశైలిచేఁ బ్రకాశించుచున్నది. మఱియు నాంధ్ర పురాణములలోని పద్యములచ్ఛటచ్ఛటకలిగి, వానిలోనివిషయమే, వచనరూపమున వ్రాయంబడియుంటచే, ఒక్క పద్యమును జ్ఞప్తిలోనుంచికొన్నచో, బాలురకుఁ గథయంతయుఁ బూర్తిగ జ్ఞప్తిలోనుండి, వ్యాసమును వ్రాయుట కెంతయును యుక్తమనుటకు నిస్సంశయము. కావున, ఆంధ్ర భాషాదూరులగు ప్రకృతకాలపు స్కూలుఫైనలువిద్యార్థులకు సైతము, పఠనీయవచన గ్రంథముగ శ్రీప్రభుత్వము వారు ఇట్టిగ్రంథముల నంగీకరించినచో, ఆంధ్రదేశమునకు బహూపకారమని నానిశ్చయాభిప్రాయము.

28-10-1921

ఇట్లు, సుజనవిధేయుఁడు
కాశీకృష్ణాచార్యులు
శతావధాని,
సంస్కృతప్రధానోపాధ్యాయుఁడు
టౌ[illegible] హైస్కూలు
గుంటూరు.

ధర్మప్రకాశిక

ఇది

సెకండరీస్కూలు 4, 5, 6 ఫారములకును,

ట్రైనింగుస్కూళ్లకును, ఉపయోగ

పడునట్లుగా

నర్సారావుపేట హైయ్యరుగ్రేడు ట్రైనింగుస్కూలు

హెడ్డుమాస్టరుగారు

యస్. ఏ. నరసింహాచార్యులు

బి. ఏ. యల్. టి

గారిచే రచింపబడినది.

మొదటికూర్పు

రాజ్యరమా ప్రెస్,

నర్సరావుపేట.

1921.

 [వెల 12 అణాలు.

పీఠిక.

బాలురకు నీతివిద్య నేర్పుటకు కథలెంత ప్రయోజనకరము లని తెలంచి యెల్లదేశములవారును దేశభాషల నీతికథాపుస్తకములు వ్రాయుచుండుట యెంతయు సమంజసమైన విషయమని మనకుం దెలిసినదయే. ధర్మములును నీతులును కథాసందర్భములను బట్టి యే విస్పష్టమై మనంబున నాటునుగాని, ప్రత్యేకముగా వానింగూర్చి ప్రసంగించుట చేనవి సుబోధము గాకుండుటయేగాక, వానిననుష్ఠానమునకుం దెచ్చుట మిక్కిలి యరిదియై యుండును.

మన దేశములో మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కిన పూర్వరాజుల చరిత్రములను గురించినవి స్తరముగా దెలుపు రామాయణ మహాభారతాది గ్రంథములలో ననేక విధములైన ధర్మములును నీతులును నేర్పందగునట్టి కథలు, చరిత్రములు, ఉపాఖ్యానములు, సంవాదములు మొదలైనవి విశేషముగాం గలవు. వేయేల? నీతిమార్గోపదేశమునకును, బహువిధధర్మప్రవృత్తి ప్రకారనిర్ణయమునకును రామాయణ భారత భాగవతాదులవంటి గ్రంథములు ప్రపంచములో నే దేశమునందును లేవని మనము నిష్కర్షగా నుడువవచ్చును.

మహాత్ములగు నన్నయాది సత్కవులు పైన చెప్పిన గ్రంథముల ననువదించి, యాంధ్రజనులకు మహోపకారము గావించియున్నారు గాని, ప్రస్తుతము దేశమున నాంగ్లేయభాషావ్యాపకత్వ ప్రభావము చేతను, కేవలమైహిక సుఖైకప్రధానమైన పాశ్చాత్యనాగరికతాసంపర్కము చేతను, విద్యార్థులగు బాలురకు నాంధ్రభాషాజ్ఞానమును, భాషపై యాదరమును, పురాణేతిహాసములందుం బరిచయమును విశేషముగాం దగ్గిపోవుచుండుటను జూడ, మిక్కిలి శోచనీయమై యున్నది. దేశము యొక్క పూర్వస్థితియు, పూర్వరాజవర్యుల చరిత్రమును, పూర్వాచారపద్ధతులును, పూర్వులాచరించి చూపిన జాతీయమైన ధర్మక్రమములును, ఆర్యోత్తములనందగు నుత్తమ స్త్రీపురుషులేయే వేళల

యుం డేయేవిధముగా నాచరణము చేసిరనియు బాలురకుం దెలిసిన ప్పుడే వారు పెద్దవారైనప్పుడు తమజాతీయగుణములను ధర్మములను వదలక పూర్వులవలె ధర్మపరులై యున్నతికెక్కుటకుం బ్రయత్నము చేయంగలరు. అప్పుడే నిజముగ దేశోన్నతికిం గారణమేర్పడును.

స్వజాతీయగుణ ధర్మజ్ఞానమును, ధర్మాధర్మవివేకస్ఫురణమును గల్గుటకు "శ్రుతిమూలన శ్రోత్రియులకు" ననుకీర్తిగాంచు పురాణేతిహా సధర్మశాస్త్రములు మాతృకములై యున్నవిగనుక, వానిలోనుండి కొన్ని సారతరములైన కథలను చరిత్రములను సులభశైలితో సంగ్రహించి వ్రాసి కూర్చి "ధర్మపత్రికావళి" యను పేరిటి పుస్తకమును విద్యార్థులైన బాలబాలికల కుపయుక్తముగుచేసితి. అందందు శ్రేష్ఠతరములైనవియు సుస్ఫూర్తిగల్గినవియు, నవశ్యముగా జ్ఞాపకముంచుకొనుటకు దగినట్టివియునైన పద్యములు కొన్ని యనుసందర్భములకనుగుణముగాం జేర్చియున్నాను.

బాలబాలికలీపుస్తకమును జదువుటచేం బలుతెఱంగులయిన ధర్మవిశేషము దెలియుటయేగాక యాంధ్రభాషాజ్ఞానమును భాషపై నభిరుచియునుగల్గి పెద్దవారైనప్పుడు, మంచి రచనలయందుం బ్రీతి గల్గి స్వయముగా భారతాది సద్గ్రంథములను జదివి యైహికాముష్మిక సుఖములను బొందంగలరని నమ్ముచున్నాను.

ఇందలి కథలు సనాతనములైన యార్యుల ధర్మవిశేషములను విస్తారముగాం దెల్పునట్టివి కనుక నయ్యవి సర్వమతస్థులకు సమ్మతమై యుండునట్టివి యేయని నేను వేఱుగాం జెప్పనక్కఱలేదు. ఆర్యధర్మోపాసకులైన మహనీయులీపుస్తకమును బాలబాలికలచేం జదివించి నాయుద్యమమును సఫలంబు జేయుదురుగాక,

నరసరావుపేట }
12–11–1920 }

యన్. ఎ. నరసింహాచార్యులు.

Head Master, Government Higher Elementary
Training School, Narasaraopet.

ధర్మప్రకాశిక.

విషయసూచిక. పుట.

ధర్మప్రకాశిక.

I ముఖ్యములైన ఆర్య ధర్మము లెవ్వి?

[1] యమధర్మరాజునకు సావిత్రి యార్యధర్మములిట్టివియని యెఱింగించుట.

పూర్వము మద్రదేశాధీశ్వరుఁడైన అశ్వపతియను రాజకూతురు సావిత్రియనునది, తన భర్తయగు సత్యవంతునితో నొక్క నాఁడు సమిత్కుశఫలాదులు తెచ్చుటకైన వనంబునకుఁ బయలు వెడలెను. తన పురుషునకా దినము మరణము సంభవించునని ముందుగా నారద మహామునిచే నెఱింగినదగుటచే, నా పతివ్రతాతిలకము సత్యవంతునకెప్పుడేమి యాపదగలుగునోయని మిక్కిలి జాగ్రతతో నుండెను. సత్యవంతుఁడు వనంబులోని మధురములైన ఫలములు గోయుచు, గరిసె నిండించి దానినొక్క చోట బెట్టి, చేతిగొడ్డలిచేఁ గాష్ఠఖండనంబును జేయుచుండెను. అందుచే నాతఁ డత్యంతశ్రమను బొందినవాఁడై నిట్టూర్పులు నిగుడ భార్యం గనుంగొని, "అంగనామణీ! నా శరీరము స్వాధీనము తప్పియున్నది. మనము దూలిపోవుచున్నది. తలనొప్పి యధికమైయున్నది. నిలువలేను నీతొడలపైఁ గొంతసేపు శయనించెద," నని దానియంకతలంబున శయనించి యొడలు మఱచి నిద్రించినవానివలెనుండెను.

అప్పుడు సావిత్రి తనయెదుట రక్తలోచనుండును, నీలదేహుండును, ఘోరాకారుఁడును పాశహస్తుఁడును నగుదివ్యపురుషుఁ డొక్కఁడు సత్వరంబుగా వచ్చుటను జూచి, భయపడి చేతులు మోడ్చుకొని, "అయ్యా! నీవెవ్వఁడవు ఏమికారణంబున నెయ్యది సేయం దలంచి యిందులకు వచ్చితి" వనిన నాతఁ డిట్లనియెను. "అమ్మా! నే

ను సమస్తజీవరాసుల ప్రాణంబులహరించు యముండను. నీపాతివ్రత్య మహిమచే నీవునన్నుఁగంటివి. ఇతరులకుఁ గనబడువాఁడను గాను. నేఁటితో నీపురుషుని కాయువుతీరెను. అతఁడుపుణ్యపురుషుఁ డగుటచే వానింగొనిపోవ నాభటులనంపక, నేనేస్వయముగా వచ్చితిని" అని చెప్పుచు, తనచేతి పాశములచే సత్యవంతుని ప్రాణంబునీడ్చి అంగుష్ఠరూపముననున్న వానింబట్టికొని దక్షిణదిక్కు మొగమై వెడలెను.

సావిత్రి తనప్రియుని మృతశరీరమును నొక్కచోట నునిచి, యముని వెంటఁబోవుచుండెను. దానింగనియముఁడు "తల్లీ! నీవేలవచ్చెదవు నిలువుము. ఇకమీఁది మార్గములు మనుష్యులు రాఁగూడనట్టివి" యనిన. సావిత్రియిట్లనియె. "ఆర్యవర్యా! భర్తలనువిడిచిపోవుట స్త్రీలకు ధర్మముగాదు. నేను పతిభక్తిగలదానను. నాభర్తవిడిచిపోవనొల్లను పతియనుగమనంబే నాతికిధర్మము. నాకు శరీరాయాస మించుకయైన లేదు. నన్నడ్డగింపకుండుము. నీవుధర్మదేవతవు. నీవెఱుఁగనియార్యధర్మములు లేవు. ఐనను జెప్పెదన వధరింపుము. ఆర్యులగు మహాత్ములు. పరులకు హింస గావింపరు. ఆశ్రితులంబోషింతురు. దీనులపైఁగరుణజూపుదురు. ఇతరులాచరించు ధర్మమునకు విరోధముగావింపరు. అట్టిపుణ్యాత్ములైనవారిదర్శనంబు చేమాత్రము సకలపాపంబులుతొలగును. ఎల్ల మేలును గలుగును. సజ్జనులలో నెల్ల కడునధికుఁడగునిన్ను సందర్శించి, పరమ శుభంబులంబడయక నేను సామాన్యజనములవలె నూరక యెట్లుపోఁగలను. దేవోత్తమా! నాపైఁగరుణింపుము.

" ఎడపక వాఙ్మనఃక్రియల నేరికి హింసయొనర్పఁబూనరె
య్యెడలను దీనులంగరుణయేర్పడఁబ్రోవఁగఁజూతురిచ్చుచో

గడమపడంగ నీకెదిరికాంక్షితముల్ తుదిముట్టఁదీర్తురె
క్కడుముదిఁగూర్తురాశ్రితులకెవ్వనిమిన్నియునార్యధర్మమా"

అనియిట్లు బహుప్రకారంబుల నార్యధర్మములలో మేటియైనదానినెత్తి చెప్పి, ధర్మదేవతను స్తుతించి, సావిత్రి తనభర్తప్రాణంబులిమ్మని వేఁడుకొనఁగా, నమ్మహాపురుషుఁడు, సావిత్రియొక్క పతిభక్తికిని, ధర్మనిష్ఠతకును, చాతుర్యమునకును, సుగుణంబులకును మెచ్చి, కరుణించి, సత్యవంతుని పునర్జీవితునిగాఁ జేసియిచ్చుటయేగాక, యంతకుముందు సావిత్రి కోరినట్టివరంబులెల్ల యిచ్చి, తననివాసమునకుఁ జనియెను. అప్పతివ్రతయు సంతోషంబుతో భర్తనువెంటఁబెట్టుకొని యిల్లుచేరెను.

2 ధర్మవ్యాధుఁడు కౌశికునకుఁజెప్పిన శిష్టాచారములు.

మిథిలానగరమున జితేంద్రియుఁడును, సత్యవాదియు, మాతాపితృభక్తుండునునైన ధర్మవ్యాధుఁడను కిరాతుఁడు వసించుచుండెను. అతఁడు హీనజాతిలో జనించి మృగమాంసములను విక్రయించి జీవించువాఁడైనను, సకల ధర్మముల నెఱిఁగినవాఁడగుటచే, వానియొకనాడు, కౌశికుండను పేరుఁగల బ్రాహ్మణుఁడువచ్చి " అయ్యా! నీవు ధర్మముల నెఱిఁగినవాఁడవనిజనులు చెప్పవిని, నీచేఁగొన్ని సందేహములు విశదముగాఁ దెలుసుకొనవలయుననివచ్చితిని, జీవహింస చేయుచుఁ బ్రతుకుటనీకు ధర్మమగునా? నీవుచేయు ఘోరకర్మమునకు నేను మిక్కిలి దుఃఖించుచున్నాను" అనియెను.

వానికావేటకాఁడిట్లనియె " విప్రవరా! బ్రాహ్మణులకు

దపస్సును వేదాధ్యయనమును, రాజులకు దేశపాలనంబును, వైశ్యులకు వర్తక పశుపాలనాది కర్మములును. శూద్రులకు సేవయు, నిట్లు ధర్మములగునో యట్లేనాకు మృగమాంసాజీవనము ధర్మమగును. వంశక్రమాగతమైన యట్టికులధర్మమును విడుచుట యెవ్వరికిందగదు. ఈదేశమును పాలించు జనకమహారాజు వర్ణాశ్రమధర్మములమీాఱినడచువారిని, దనపుత్రులనైనను దండించును. నాకులధర్మము హీనమైనను దానినేవిడుచుట పాపకృత్యమగును. నేనుహీనజాతిలోజనించిన వాఁడనయినను నావిధంబంతయు వినుము. నేనుజంతువులఁజంపను ఒరులు తెచ్చినమాంసమునుస్వల్పలాభమునకునమ్మి తద్ధనము చేజీవింతును. నేను మాంసమునమ్మను. తల్లిదండ్రులను దైవములఁగాఁగని యాశ్రీ పూజింతును. సత్యంబు పలుకుదును. నను నేను పొగడుకొనను. పరులనునిందింపను, పరస్త్రీలఁగోరను ఒరులసొమ్మునకాసపడను. అయ్యా! నీవడుగుటంజేసి నావిషయమై యింత చెప్పవలసివచ్చెను. లోకములో మనుష్యులు శిష్టాచారములెట్టివనియెఱిఁగి యువ్విధముగా నడచుటయే శ్రేయస్కరము.

కౌశికుఁడతని చరిత్రకద్భుతంబంది "మహాత్మా' నీవు కర్మధర్మమూర్తివి. నీవిధంబెఱుఁగక పలికితి. శిష్టాచారంబులెట్టివి? వానినాకుఁజెప్పు" మనియడుగ, ధర్మవ్యాధుఁడిట్లనియె "దానసత్యతపోయజ్ఞములను జేయుటయు, కామము, క్రోధము, లోభము, మొదలగు దుర్గుణంబుల వదలుటయు, గురువులను సేవించుటయు, వేదములం జదువుటయు, డాంబికత్వములేక తనకుదొరికిన ధన వస్తు సముదాయముచే సంతృ

స్తినొందుటయు, నాస్తికులు, దుర్జనులు మొదలగువారితోఁజేరకుండుటయు, మితహితోక్తులను బలుకుటయు, ఆశ్రితులను మిత్రులను గాపాడుటయును, శిష్టజనుల చరితంబులని పెద్దలు చెప్పుదురు. శిష్టాచారంబుల నెఱిఁగినడుచువారలకు నంతఃకరణ శుద్ధియు, విమలజ్ఞానంబును గలుగును. దానిచే వారు హింసావిదూరులై పుణ్యలోకంబులను బొందియానందింతురు.”

కౌశికుఁడంత ధర్మవ్యాధునెడ సెలవు గైకొని తనపురంబునకుఁ బోయి, తల్లిదండ్రులకును గురువులకును శుశ్రూషను జేసి శిష్టాచారక్రమము తప్పక వర్తించుచు, కాలక్రమంబున పరమజ్ఞాన భరితుండై వెలుగుచుండెను.

---

౩ సత్యమునకంటె మించిన ధర్మము లేదని శకుంతల దుష్యంతున కెఱిఁగించుట

పూర్వము కణ్వమహాముని యాశ్రమమున శకుంతల యను కన్యకామణి పెరుగుచుండెను. అదినిజముగా మునికన్య గాదు. రాజర్షులలో నుత్తముఁడైన విశ్వామిత్రునకును, దేవవేశ్యలలో నుత్తమురాలగు మేనకకును, జన్మించి శిశువుగా నుండునప్పుడే తల్లిదండ్రులచే విడువబడి, యొకనదీతీరమున బక్షులచేఁ గాపాడబడుచుండెను. కణ్వమహర్షి దానింజూచి యధికప్రీతితోఁ దనయాశ్రమంబునకుఁ దెచ్చి, శకుంతములచే రక్షింపబడుచుండినది కావున, శకుంతలయను పేరిడి దాని నత్యంత గౌరవంబుగా బెంచుటచే, నక్కన్య కణ్వమహాముని కూతురయ్యెను. కొంతకాలమునకది రూపలావణ్యసౌందర్యాతిశయంబుల నొప్పుచు వివాహమునకు సిద్ధమై యుండెను.

ఇట్లుండఁగా నొక్కనాఁడు హస్తినాపురంబేలు దుష్యంతుఁడను రాజు, వేఁటాడుటయందు కోరికఁ గలవాఁడై, మునియాశ్రమమునకు సమీపముగా నుండు భూములలోఁ దిరుగుచు, బడలిక చెందినవాఁడై పిపాసాకులితుఁడై, కణ్వమహర్షి యాశ్రమంబున విశ్రమించిపోవఁదలంచి, యందులకేతెంచెను. అప్పుడు మునియింటిలో లేని శకుంతల రాజునకు నర్ఘ్యపాద్యంబులిచ్చి తినుటకు మధురంబులైన ఫలంబులొసగి "మహాప్రభూ! ఇప్పుడే తండ్రిగారు కాశంబులు దేశసంవీక్షింపఁబోయిరి. వారు వచ్చినతోడనే మీకుఁదగిన మర్యాదలు సల్పుదురు కొంతసేపు కూర్చుండుఁ"డనియె. దుష్యంతుఁడు సర్వాంగసుందరియైన యక్కన్యకం జూచి, దాని వినయంబునకును, మృదుమధుర వాక్యంబులకును సంతోషించి, యది చెప్పఁగా దాని జన్మవృత్తాంతమంతయు నెఱిఁగి "తరుణీమణీ! నీవు కణ్వమహాముని కూఁతురుగా నుండుట నాకు ముందే తోఁచెను. ఇప్పుడు నీవు రాజకన్యకయగుట నేనూహించితి. నిన్ను నేను వివాహమాడుట కేమి యాటంకమున్నది? ఓలతాంగీ! నీవు వనంబులోనుండ నేల? నీ చక్కఁదనమునకీ నారచీరలును, మునిపల్లెలో వాసమును దగునా? నన్ను వివాహము చేసుకొని నాకు బట్టపుదేవివైయుండి నాతో రాజ్యసుఖము ననుభవింపు" మనియెను.

శకుంతల సిగ్గుపెంపునఁ దలవంచుకొని నీకు నాపైన నురాగము కలదేని, తండ్రియగు కణ్వమహర్షి నడుగుమని చెప్పెను. రాజు, శకుంతలకప్పుడు క్షత్రియులకు గాంధర్వవివాహము ధర్మమనియు, దానికిఁదల్లిదండ్రుల యనుమతి యక్కఱలేదనియు, వివరించి చెప్పి దాని నొడంబఱచి, దానికిం బ్రియంబుగా, నావలన నీకుదయించు పుత్రునకుఁ బట్టంబుగట్టెదనని చెప్పి, గాంధర్వవిధి

చొప్పనఁ బెండిలియై "నాప్రాణనాయకీ! నీవు దుఃఖపడకుండుము. నాపురంబునకు నిన్నుఁ దోడ్కొని వచ్చుటకు మంత్రివర్గంబును బంపించెద" నని చెప్పి తన పురంబునకుఁ జనియెను.

అంతఁ గొంతసేపటికిఁ గణ్వుఁడు విచ్చేసి లజ్జచే నాననంబు వాంచికొనియున్న కూతుం జూచి, తన దివ్యజ్ఞానదృష్టిచే సర్వంబు నెఱిఁగి "అమ్మా! నీకులగోత్రములకుఁ దగిన పతిని నీవు వరించితివి. దానికిఁ దగినట్లు నీకు గర్భము గలిగియున్నది. సకలభూభారమును వహింపసమర్థుఁడైన కొడుకు నీగర్భంబులో నున్నవాఁ డని చెప్పి, యెప్పటియట్ల శకుంతలను మక్కువతోఁ బెంచుచుండెను.

కొంత కాలమునకు శకుంతలాదేవికి భరతుఁడను పుత్త్రుఁ డుదయించెను. ఆ బాలునకు జాతకర్మాది సంస్కారములు మునివరుండు చేసెను. బాలుఁడు దినదిన ప్రవర్ధమానుఁ డగుచు సద్గుణముల కెల్లనిధియై యుండి యాశ్రమవాసులకెల్ల సంతోషము గలుగఁ జేయువాఁడయ్యెను.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు కణ్వమునీశ్వరుఁడు కూతుం జూచి "తల్లీ పుట్టినయింటిలో విశేషకాలము స్త్రీ లుండరాదు. నీపుత్త్రునిం దోడ్కొని నీపతికడకుఁ బోవలయును. నీవెంట శిష్యులం గొందఱ నంపెద. ప్రయాణమగు" మని చెప్పి, శిష్యులతో దాని ననిచి పుచ్చెను.

శకుంతల దౌష్యంతిని దోడ్కొని, సకలమంత్రిపురోహితప్రధాన పౌరజన పరివృతుండై యున్న దుష్యంతుం గనుంగొని, గురునాశ్రమమునందు మున్ను పతివలన గనిన యాదరణమును, గరుణయు, ననురాగంబును గానక, శంకించి దుఃఖితయై, తన మనస్సులో "అయ్యో! యీరాజు నన్ను మఱచెనో? లేక యెఱిగియున

న్నుపేక్షింప దలచెనో?, యనివిచారించి యాతనితోనిట్లనియె “జనాధా! వేటనెపమునఁగణ్వాశ్రమమునకువచ్చినాకిచ్చినవరములందలంపవలయు. బాలార్కతేజుఁడైన యిబ్బాలుఁడు నీకొడుకసుమ్ము వీనిని యువరాజుగాఁనభిషేకమొనరింపుము”.

రాజామాటలువిని యేమియు నెఱుగనివానివలె, “ప నెఱుఁగనిన్ను, నీవెక్కడిదానవు, ఏలయనుచితంబులాడెదు? త్వరగానిందుండి వెడలిపొమ్ము,, అనికోపంబుతోఁ గన్నులెఱ్ఱజేసుకొనిపలికెను. శకుంతలకప్పుడు కోపంబును శోకంబును నొక్కటగలుగ, కొంతసేపు ఱిచ్చపడి యుండి, తనకుదానయుపశమించుకొని, మహారాజుం జూచి, „నాధా! నన్నెరుఁగకుండ గాంధర్వవిధిం బెండ్లియై యిప్పుడు నీవెవ్వరిదానవోయనుట నీకుధర్మమగునా? మనుష్యులెంతరహస్యముగా నొకకార్యమును జేసినను దానికి దినంబును, రాత్రియును పంచమహాభూతములును, సూర్యచంద్రాదులును, సాక్షులైయుందురుగదా”

చ॥ విమలయశోనిధీపురుష వృత్తమెఱుంగుచునుండుజూవె వే
దములునుబంచభూతములుధర్మువుసంధ్యయునంతరాత్మయున్
యముఁడునుజంద్రసూర్యులుసహంబునురాత్రియునన్మహాపదా
ర్థములివియుండఁగానరుడుదక్కనసేర్చునెతన్నుమ్రుచ్చిలన్॥

కావున నొరులెఱుంగరనితలఁచుట మూఢత్వమగును. అదియునుంగాక, ప్రజాపతియు గుణవతియు ననువ్రతియు నైనభార్యనువదలుటపతికిధర్మముకాదు. సద్గుణంబులకెల్ల పెన్నిధియైయున్న యిక్కుమారునిపైనీకాగ్రహమేల? నాడుకణ్వాశ్రమమునఁ గొడుకునకుఁ బట్టంబుగట్టెదనని నుడివి, నేడు సత్యమార్గము నుండితొలగవచ్చునా? అయ్యో! “సత్యంనాస్తి పరోధర్మః” యం

దురు. అశ్వమేధయాగములు వేయు చేయుటయును సర్వతీర్థంబులను సేవించుటయును, సర్వవేదంబులం జదువుటయును సత్యమునకుసరిగావని పెద్దలుచెప్పుదురు. ధర్మజ్ఞులైనమునులు ధర్మములకెల్ల సత్యంబ పెద్దయందురు.

చ॥ నుతజలపూరితంబులగు నూతులు నూఱిటికంటెసూనృత
వ్రతయొకబావిమేలు. మఱిబావులు నూఱిటికంటెనొక్కస
త్క్రతువదిమేలు, తత్క్రతుశతంబునకంటెసుతుండుమేలు,త
త్సుతశతకంబుకంటెనొకసూనృతవాక్యముమేలుచూడఁగన్॥

కావున నాథా! సత్యమార్గము తప్పరాదు. నాపైఁగరుణింపుము. నీకొడుకు నెత్తికొని గారవింపుము." అనియెను.

దుష్యంతుండు మఱియు మూర్ఖుండై శకుంతలను స్త్రీలసత్యవాదినులని దూషించి పొమ్మనఁగా, నప్పుడాకాశవాణి సభాసదులెల్లవిన, శకుంతలయొక్క పల్కులు నిజమని తెలియఁజెప్పెను. దుష్యంతుఁడప్పుడు సభ్యులంజూచి తానుముందు లోకాపవాదభీతిచే శకుంతలను నెఱుఁగనని చెప్పితినని నుడివి, భార్యను పరమప్రీతితో నాదరించి భరతునకు యువరాజ్యపట్టాభిషేకము గావించెను.

—:0:—

4 శరణాగత రక్షణము శ్రేష్ఠమైనధర్మమని భీష్ముడు ధర్మరాజునకెఱింగించుట.

పాపాత్ముఁడగుబోయయొక్కఁడు పక్షులవధియించి, తినియు వానినమ్మికొనియు జీవించుచుండెను. ఒకనాఁడతఁడు తగినసాధనములతోఁ బక్షులం బట్టుటకై మహారణ్యమార్గముగాఁ బోవు

చుండఁగఁ బెనువానతోఁ గూడినగాలి భయంకరముగా వీచెను. దానికతఁడు భయపడి, యొకమఱ్ఱిచెట్టుక్రింద చలిచే వణఁకుచుఁ గూరుండియుండెను. రాత్రియగుటచే నెందును గదలనేరక యాకలిచే బాధపడుచున్న యానరాధముఁడు, చెట్టువంకఁజూచి, "ఇందలిభూతముల నాశ్రయించెదను. చలినుండి నన్నెవ్వరైన గాపాడరా?" యనిభక్తితోఁ బలికెను.

అప్పుడమ్మహీరుహంబు కోటరంబులోఁ వసించు కపోతమొక్కటి తనభార్య మేఁతకుఁబోయిరాక తడయుటకు శోకించి, "అయ్యో! నాప్రియురాలింక రామికి కారణమేమి? ఏమయ్యెనా? ఈవానలోఁ జిక్కి మృతినొందెనో" యని విచారించుచుండ, నబ్బోయవలలో నంతకుముందు చిక్కువడిన యాఁడుపావురము, భర్తకుఁదన దురవస్థ నెఱిఁగించి చింతింపవలదనియు, విధిబలవంతమైనదనియు, బోయశత్రువైనను, వాఁడుశరణంబు వేడినవాఁడు కనుక వానిముందుగా రక్షింపవలయుననియు హితోపదేశముచేసెను.

మగపావురమప్పుడు లుబ్ధకుంజూచి, "అన్నా! నీవుడస్సి యున్నావు. మాయింటికతిథివై వచ్చితివి. నీయిష్టమెఱిఁగింపుము. నీకాతిథ్యము చేయకుండుట ధర్మమగునా," యనెను. బోయ తానప్పుడు దుస్సహశీతార్తుఁడై యుండుటను జెప్పఁగాఁ నావిహంగము రయంబుగా నచ్చటి పుల్లలెల్లముక్కునఁగొనివచ్చి, సమీపముననుండు పల్లియలోనుండి కొఱవియొక్కటి తెచ్చి, పుల్లపోవును మండునట్లుచేసి, బోయను నిప్పులో మేనుఁగాచికొనుటకు తెమ్మనిచెప్పెను. అప్పుడువాఁడు గువ్వనంతోషించి తన్నుఁజూచుచుండఁగా నొడలుకాచికొని చలిబాధతొలఁగునట్లు చేసుకొనె

ను. అంత వానికాఁకలియగుటయుఁ దనకాహారము తెచ్చిపెట్టుమని పక్షిని వేఁడెను, అది చేయనుపాయ మెఱుఁగక ఖగమప్పుడు వగచి బోయతో, "అయ్యా! పక్షులమైన మాకుఁ బ్రదుకన నొక్కటి కలదా? ఏమిదొరకినను దానిభుజించిమాయాఁకలిఁదీర్చుకొందుము. మనుష్యులకట్లు చేయవచ్చునా? నీవుడస్సి యున్నావు. నీకాతిథ్యము చేయవలయును. నాశరీరంబును నీకాహారమై యిచ్చెద" ననియగ్నివలనొని దానిలోఁబడిచచ్చెను.

దానిఁజూచి బోయ విస్మయమును విషాదమునుగదుర "ఆహా! ఈపులుఁగిట్లు నాకై తనశరీరమిచ్చునా! ఏమి దీని ధర్మచింత! మహాపాపాత్ముఁడననియు, శత్రువనియు, నెంచక, వంచనలేక తనమేను నాకొఱకై యిచ్చెనుగదా! ఈపక్షి నాకు గురువై జ్ఞానోపదేశము చేసెను ఇంకనేను నాక్రూరచరిత్రము విడిచి పవర్తించెద" ననిమనంబున వైరాగ్యమును శాంతియును బొడమ, వలలోనున్న పక్షులనెల్ల విడిచి, తనచేతనున్న పక్షినిహతిసాధనములనెల్లనందే పడవైచి, యచ్చోటును బాసిపోయెను.

అంతనాకపోతి పతిమరణమునకు వగచి తాను నలమునుజొచ్చి మృతినొంది భర్తం గలిసెను. దివ్యరత్నఖచితమైన విమానమునెక్కి కపోతంబును గపోతియు, దివ్యరూపములుధరియించి దేవతాపరివేష్టులై పోవుచుండుటను జూచి, పుణ్యవర్తనుఁడైన బోయయప్పుడాశ్చర్యపడి, తానునట్లగుదుననుచు నొక్కచోట దవానలంబు దరిసి వనమెల్లముట్టి కాల్చుచుండఁగా, నాయనలంబులోఁజొచ్చి, యొడలుదొరఁగి దేవత్వంబు నొందెను.

కావున "ధర్మనందనా! శరణాగత రక్షణముయొక్క

మేలిమినిజూచితివా? శరణు సొచ్చినవారిని రక్షింపకుండుట కంటెఁ బాపమొండు లేదు. అప్పాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తమును లేదు”

క॥ శరణంబనివచ్చిన భీ
కరశత్రువునైనఁ బ్రీతిఁగావఁగవలయున్
కరుణాపరులతెఱంగిది
యిరవుగసరిగావృదీవికేధర్మంబుల్॥

---

5 పరోపకారమే పరమధర్మమని శివుఁడు పార్వతీదేవికి బోధించుట.

తొల్లి దేవతలును, రాక్షసులును, అమృతము సంపాదించుటకై మంధరపర్వతమును గవ్వముగాఁ జేసి, వాసుకి యను పామును త్రాఁడుగా నుపయోగించి పాలసముద్రమును మధించుట కారంభించిరి. ఆనగమును సముద్రములో మునుఁగకుండు నట్లు విష్ణుదేవుఁడు కూర్మరూపుఁడై జలములోనుండి తనవీపునఁ బట్టియెత్తెను. రాక్షసులు తలవైపును, దేవతలు తోఁకవైపును వాసుకింబట్టి,ప్రమోదంబున భూధరంబును క్షీరవార్ధిలోఁ గిరగిరం దిరుగునట్లు చేయఁగా, నప్పుడు దైవయోగంబున హాలాహల మను పేరుగల విషముజనించెను. ఆవిషాగ్నిచేఁ గొందఱు దేవదానవులు మడిసిరి. కొందఱు భయపడి పాఱిపోయిరి. అంతేకాక లోకములకెల్లను మహోపద్రవంబు గలిగెను.

అప్పుడు కొందఱు నిలింపులు గుంపులై కూడి బ్రహ్మదేవుని యొద్దకుఁబోయి మొఱలిడఁగా, నాచతుర్ముఖదేవుఁడు వా

రలందోడ్కొని మహాదేవుండైన పరమ శివుని సమ్ముఖమునకుం
బోయి, లోకంబులకైన యుపద్రవంబును విన్నవించి, విషంబు
వలని బాధతొలంగు నుపాయంబు జేయవలయునని ప్రార్థించెను.
మహాదేవుండప్పుడు తనప్రియసతియైన పార్వతిం జూచి," మగు
వా! జగములకైన కష్టమును జూచితివా? విషము వేండిమిచే జగ
ములెల్ల చరాచరమైన ప్రాణి జాతముతో నాశమగుచున్నవట
నేను ప్రభువై యుండి లోకరక్షణము చేయకుండుట ధర్మమగునా?
పరహితము సేయుటకంటెను ధర్మమింకొకటి శ్రేష్ఠమైనది క
లదా?

క॥ ప్రాణేచ్ఛ వచ్చి వొచ్చిన
ప్రాణులరక్షింపవలయుం బ్రభువులకెల్లన్
బ్రాణులకిత్తురు సాధులు
ప్రాణంబులు నిమిష భంగురములని మగువా॥

క॥ పరహితము సేయునెవ్వండు
పరమ హితుండగును భూతపంచకమునకున్
బరహితమె పరమ ధర్మము
పరహితునకు నెదురు లేదు పర్వేందుముఖీ॥

కావున నీహాలాహల విషమును శిక్షించి దానిభక్షించిలో
కముల రక్షించెద." నని పలికిన ప్రాణవల్లభునకు వల్లభ "దేవా!
మీచిత్తంబు కొలది చేయవచ్చు" ననియెను. ఆహా! ఏమి పార్వతి
యొక్క పరోపకారబుద్ధి? భుజించువాడు ప్రాణేశ్వరుండనియు, భు
జించునట్టిది యుగ్రానలజ్వాలాకరాళమైన గరళమనియుం దలం
పక, పరోపకారమును, లోకరక్షణమును ముఖ్యముగానెంచి
పార్వతి తనభర్త విషమును మ్రింగుట కొడంబడెను.

పరమశివుడప్పుడు దేవతలెల్ల బయజయ ధ్యానంబులిడ, గంభీరముగాఁ బాలకడలిసమీపించి, పోకుపోకుమని విషమును జేతఁబట్టి, తెమల్చి, కూర్చి, దానిముద్దగాఁ జేసి మ్రింగి, తనకంఠస్థలమునని ల్పెను. శివునికంఠమప్పుడు విసము వేఁడిమిచే నీలముగుటచే నాటంగోలె నతఁడు నీలకంఠుఁడు నాఁబరఁగెను.

ఆ॥ హరుఁడు గళమునందు హాలాహలము పెట్ట
   దప్పుగలిగి తొడవు కరణినొప్పె
   సాధురక్షణంబు సజ్జనులకునెల్ల
   భూషణంబుగాదె భూవరేంద్ర.

అంత దేవతలును దానవులును శివుని మహోపకారమునకు మెచ్చి పాలకడలిఁద్రచ్చి యమృతము మొదలగు మేలైన వస్తువులంబడసిరి.

6 అహింసాః పరమోధర్మః మాంస భక్షణవిషయమై
భీష్ముఁడును ధర్మరాజును సంభాషించుట.

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు ధర్మోపదేశము చేయుచుండఁగా, నహింసాస్వరూపమిట్టిదియనియెఱుఁగ వేఁడి ధర్మరాజిట్లని ప్రశ్నించెను "అయ్యా! లోకములో మునివర్యులును బ్రాహ్మణముఖ్యులును దేవతలును ధర్మములలో నెల్ల యహింస మిక్కిలి పెద్దయని చెప్పుచుందురు. దానివిధమంతయు నాకువిశదముగా జెప్పవలయును."

గంగా తనూజుండైన భీష్ముఁ డిట్లనియెను "ధర్మనందనా! వినుము. అహింస యనునది ధర్మములకెల్లమేటియైనది. ఏనుఁగు యొక్క యడుగులోఁ దక్కిన జంతువులయడుగులడఁగునట్లు,ధర్మ

ములన్నియు నహింసకు లోనగుచుండును. అహింసయనఁగాఁబ
రులనొంపమియనియర్థము, హింసగలుగఁజేయుటకు మార్గము
లునాలుగుగలవు. అవి మనస్సు, వాక్కు, కాయము, మాంస
ము దినుట. గోవుయొక్క నాల్గుపాదములలో నొక్కటి లోపమై
నను దీని కుంటుపడునట్లు, హింసకుఁగారణములైనయీనాల్గింటిలో
నొక్కదానిచే హింసకావించినయెడల సద్ధర్మవర్తనము కుంటు
పడును. ఒకరికిఁజేటుగోరుటయు, నొకనిహింసింప దలఁచుటయు
మనోరూపమైన హింసలు. తిట్టుట, పరుషంబుగాఁబల్కుట, య
సత్యమును జెప్పుట మొదలైనవి వాగ్రూపములయిన హింసలు.
ఇతరులసొమ్ము దొంగలించుట, కొట్టుట, బాధించుటఁ ప్రాణులం
జంపుట మొదలైనవి కాయముచేనడచుహింసలు. మాంసముతి
నఁగోరి జంతుమారణముచేయుట నాల్గవ విధమైన హింస, కా
వున బుద్ధిమంతులైనవారు మాంసము తినఁగోరరు. ప్రాణులదే
హములోఁగాక, మ్రానను ఱాతను మాంసమున్నదాయనియు,
ప్రాణులంజంపునపుడు తనమేనులకు దెబ్బసోఁకిననెట్లగునోవాని
కినట్లేకదాయనియు, మాంసముతినుటఁబడిగినచో హింసమానదా
యనియు విచారించి, యుత్తములు దయార్ద్రచిత్తులై మాంసభ
క్షణంబు మానుదురు''

ధర్మపుత్రుండమ్మాటలువిని మాంసము నములుటచేహిం
సయగుటనెఱిఁగియు నేలజనులు మాంసము వర్జించి యపూపా
దులచేతను, ఫలపరిభృతులచేతను, దేహయాత్రచేయ నొల్లకు
న్నారనియడుగెను. భీష్ముఁడు దానికిట్లనియెను. '' అయ్యా! అన్ని
చవులలో మాంసము చవియెక్కువ. మాంసము చవిమరిగినవా
రికి దానిని విడుచుట, కష్టము. మాంసము తినుటచే దేహము

నకు బలముఁ గలుగును. శ్రమపడినవారికి ల్లాసముగును. గాయములు మొదలయినవి శీఘ్రకాలములో లోపితమగును. కృశించిన వానికిఁ బుష్టి వేగమై వచ్చును. ఇట్టివిశేషములు కూరగాయలచే నగునా? యనను నామతము వినుము.

ఆ॥ అన్యమాంసముననిజాంగమాంసంబుఁబో
షింతుననుటకంటెఁజెట్టలేదు
మాంసభక్షణంబుమానుటకంటెను
మేలు లేదుకర్తజాలకమున॥

ప్రాణభయంబనునది తనకుఁగలుగునట్లే సర్వభూతములకు నైజమనితలచి, దయార్ద్రచిత్తుడై మాంసము మానువారికిఁ బహ్మలోకాదులాటపట్టగును. భూతంబులకలుగకుండుట యేపరమ ధర్మము. భూతములకు భయముకలుగకుండ వర్తించువానికి, భూతములచే భయమెప్పుడును కలుగదు. భూతముల కలుగు వానికి భూతములఖలంబువలుగును. కీడుచేసినవానికిఁ గీడేయగుట సందేహమా? కావున ధర్మనందనా! నీవు భూతములయెడ దయగల్గివర్తింపుము. వానికభయమిమ్ము. ఇదియే యహింసా ప్రవర్తనము. నాల్గువిధంబులచేతను హింసగావింపని పుణ్యాత్ములు దేవతలకంటె నధికులగుదురు. అహింసావ్రత మనుష్ఠించిన వాఁడు సమస్తధర్మములనాచరించినవాఁడగును. వానికిఁ బొంద రాని మహోన్నతపదము లేదు.

ఆ॥ దానమునుదపంబుధర్మంబుయజ్ఞంబు
శౌచమంత్రతంత్రసత్యములును
బుధులహింసరూపములుగాఁగఁజెప్పట
యొల్లకల్లిసుమ్ముహింసకలిమి॥

7 న్యాయము తప్పకుండుటయే ధర్మములలోఁ బెద్దది.

విదుర ధృతరాష్ట్రుల సంవాదము.

పంచపాండవులు తాముచేసిన ప్రతిజ్ఞచొప్పునఁ బండ్రెండేం డ్లువనవాసమును, విరాటనగరములో నొక్క యేఁడజ్ఞాతవాసం మును సలిపి, దుర్మార్గులైనదుర్యోధనాదులతో నెట్లయిన సంధి చేసుకొని తమతండ్రిపాలు వడయుటకుఁ బ్రయత్నించిరి. పాపా త్ముఁడైన దుర్యోధనుఁడు తానుయుద్ధములోఁ బాండవులంగెల్తు ననియు, వారికి రాజ్యభాగమియ్యఁగూడదనియు మూర్ఖుఁడై తలఁ చెను. వానితండ్రియగుధృతరాష్ట్రుఁడంతకంటెనులో భగుణదూ షితుఁడు. కొడుకు మాటలు వినుఁగాని పెద్దలగు భీష్మద్రోణా దులపల్కులు గైకొని, తమ్ముని కొడుకులైన పాండవులకు రాజ్య భాగమిచ్చుటకొల్లఁడు. పాండవులు పరాక్రమవంతులని వారి కివెఱచును. ధర్మరాజుమనసు చొప్పరయుటకై తనమంత్రియై న సంజయుని వారివద్దకుఁ బంప, నాతఁడుపోయివచ్చిపాండవసభ లోజరిగిన వృత్తాంతమంతయు రేపుచెప్పెదనని రాజునకెఱిఁగించి తనగృహమునకు బోయెను.

. ధృతరాష్ట్రునకు మనసులో నెమ్మదికలుగలేదు. కంటికినిద్ర రాలేదు. తనతమ్ముఁడైన విదురునిఁబిలిపించియతనితో నేకాం తముగా నిట్లు సంభాషించెను.

ధృ:—తమ్ముఁడా! సంజయుడు నాయాజ్ఞచొప్పునఁ బాం డురాజసుతులకడకుఁబోయివచ్చి, వారి విధంబంతయు రేపుచె ప్పెదనని యింటికిఁబోయెను. నాకేమియుఁదోచకున్నది. మనం బుకలఁకచెందియున్నది. నిద్రరాదు. నేనేమిచేయుదు. నామన స్తాపము దీర్పనీవు సమర్థుఁడగుటచేనిన్నుఁ బిలిపించితిని.

విదురుఁడు:- కౌరవ్యోత్తమా! నీకంటికి నిద్రరాని కారణంబేమి? బలవంతుఁడు దండెత్తివచ్చుచున్నాఁడనువార్తను విన్న బలహీనుఁడును, సొమ్ముపోఁగొట్టుకొనినవాఁడును, దొంగతనము చేయ నుద్యమించువాఁడును, స్త్రీలోలుఁడై తిరుగు కాముకుఁడును నిద్రలేక పరితపింతురు. నీకీకారణములలో నొక్కటికలిగినదికాబోలు? ఒరులసొమ్ము హరింపఁదలచితివా?

ధృ:- లేదు కాని, సంజయుఁడుపోయివచ్చెనుగదా, ధర్మరాజు మన సెట్లుండునో, యతఁడు మనపై నాగ్రహము జెందెనో, లేక నిందలివారిపై దయగలిగి వర్తించునో,యని సంశయము నాకుఁగలుగుచున్నది.

వి:-ధర్మనందనుఁడు నీకుఁబుత్రుఁడును, చెలికాఁడును, తగిన బాటునున్నె ప్రవర్తించును. అతని దెసనొక్కకీడైనను గలుగదు. అతనికి నీవును నీకొడుకును నిష్కారణముగా నపకారము చేసిరి. ధర్మరాజునీవుతండ్రియనినమ్మి సహించియున్నాఁడు. వానిని సగౌరవంబుగా నిందురప్పించి, రాజ్యభాగము పంచియిమ్ము, లేనియెడ నీకును నీకులంబునకును హానివాటిల్లును.

ధృ:-విదురా! ఇన్నిమాటలాడనేల? మనసంజయునివలన సకలకార్యములువిని యతనితో మనము చేయవలసిన దానిని నాలోచన చేయుదము. నీవునీతిమంతుఁడవు. నీవెఱుఁగనిధర్మము లేదు. నీనీతివాక్యములనామనస్తాపోపశమనముగావింపుము.

వి:-ధృతరాష్ట్రభూపతీ! నీవెఱిఁగి యెఱిఁగియేలనన్నదిగెదు? సకలజనులకు సమ్మతంబైనవిధముగా నడుచుటయే యుత్తమము.లోకనింద్యములైనకార్యములు చేయరాదు.

క॥ జనులకునొడబాటగువిధ

మనసడుచుచులోకనింద్యములనుడుగుచుమిూ
జీవరొుకసికలిమికులుకక
మనుజులతోఁబొందిపొసఁగిమనుటొప్పుకృపా।

సజ్జనులైనవారు కులవిద్యాధనంబులకు మదింపరు. అడఁకువగలిగి వర్తింతురు. బుద్ధిమంతులతోఁగార్యాలోచనలు సల్పుదురు. కోపము, గర్వము, దురాశ, దురభిమానము మొదలగుదుర్గుణములవర్జించి,న్యాయముతప్పక ధనమునార్జించి దానిసత్పాత్రములయందువినియోగము చేయుదురు. తగినవేషము నవలంబించుటయు, తన్నుఁదాఁబొగడకుండుటయు, నెట్టికష్టములువచ్చినను నీతిమార్గముతప్పక చరించుటయు, పగులుహింసించినను దానికిమాఱుసేయక సైరించుటయును మొదలగునవి, సత్ప్రవర్తనలలోఁగొప్పగానెంచఁబడును. ఇట్టిగుణంబులుధర్మరాజునకుఁగలదు. నీపుత్త్రుఁడునీచుఁడు, దుర్మార్గుఁడు, ఒరులుసెప్పెడుబుద్ధులువినఁడు, నాపల్కులువినక, పాండుకొడుకులకు రాజ్యభాగమిమ్ము. అదినీకు శ్రేయస్కరమగును.

ధృ:— తమ్ముఁడా! నీపల్కులఁగొంత కలంకతీరెను. నీవు ధర్మనందనునిచిత్త మెఱుఁగుదువు. హితమును గర్తవ్యమును ధర్మమును నెయ్యదియో దానినాకెఱిఁగింపుము.

వి:— అన్నా! నీమనస్సులోనుండుదానిని నన్నునొత్తిచెప్పుమనియెదవా? చెప్పెదవినుము. రాజ్యము నీకులభించెను గదాయని తలఁచి, నీతమ్మునిపుత్త్రులకుఁబాలునీయనొల్లకున్నావు. నీవేరాజ్యమంతయు మ్రింగ దలంచితివి. నీకోరిక నెరవేరదు. మత్స్యము మాంసముపైగలకోర్కెచే గాలమును మ్రింగును, పిమ్మటనదియే పట్టుపడి నశించును. నీవుచేయుకార్యమట్లే యున్నది.

పాండవులకుఁబుడమిపాలిచ్చి వారితో నీకొడుకులంగూడి మనున ట్లుచేయుము. అన్నా! లోభమనునది చెడ్డగుణము. దానిచేఁ గల్గుహానియింతింతయనరాదు.

తే॥ "నియతితపమున నింద్రియనిగ్రహంబు
భూరివిద్యయు శాంతికిఁగారణములు
వానియన్నింటికంటె మేలైన శాంతి
కారణము లోభముడుగుట కౌరవేంద్ర."

కావున నీవు లోభంబువిడిచి, వనవాసంబునందుండినకుంతీపుత్రులందడయక పిల్చి, వారిపాలు వారికిచ్చి, వారలనిలుపుట నీకొడుకులనిలుపుటయగును.

ధృ:- తమ్ముడా! నీవచనంబులు నిర్మలములు నీతియుతములు. రాజనీతిబోధకములు. అయినను నేను నాపుత్రుల విడువను "ధర్మోజయతి" యనియుండువాఁడను.

వి:- అన్నా! ఏలయిట్లు ప్రేలెదవు? నీకుమారుల దెసధర్మ మించుకైనఁ గలదా? నిష్కారణముగా వారు పాండవులకు హానిగలుగఁజేసిరి. నీపుత్రులు గుణహీనులయినను వారినివిడువుమంటినా? పాండవులవిడువరాదంటిని. నీకుహితముగోరి చెప్పుచున్నాఁడనినాపల్కులు వినుము. నీతిమార్గముతప్పక నడచుటయే యుత్తమధర్మము "నీతిలేనివానినిందింతురు లోకులు," న్యాయమార్గమవలంబించుటకంటె ధర్మమొక్కటి లేదు.

ఆ॥ సకలపుణ్యకర్మచయమును నొకదెస
వినుము పాడితప్పకునికి యొక్క-
వలను దీనిశ్రుతులు తెలిపెడు నెడఁబాడి
కలిమియుంద పెద్దగానుపించు॥

విస్మయము పూర్వము ప్రహ్లాదుఁడను రాక్షసరాజ పుత్త్రుఁడు విరోచనుండును, అంగిరసుండను బ్రాహ్మణునికొడుకు సుధన్వుండును, దమదమప్రాణంబులు పన్నిదంబుగానొడ్డి, యొక్క ధర్మ సందేహవిషయమై ప్రహ్లాదునడిగిన, నమ్మహీపతిపుత్త్రునియందు లిపక్షపాతముచే నీతిమార్గమునుదప్పక, మధ్యస్థుఁడై తగవును జెప్పి, సుధన్వునిగెలిపించెను. అప్పుడుమృతినొందినపుత్త్రునిప్రాణంబులనిమ్మని ప్రహ్లాదుఁడు సుధన్వునిం బ్రార్థింప, నద్దయాళుఁడు విరోచనునింబునర్జీవునిగాఁ జేసిచనియె. కావున నీవును న్యాయమార్గంబువిడువకుము. పాడితప్పకుండుటయే పరమధర్మము. పాడిగలిగిన నిహపరంబులు రెండునుగలుగును, కీర్తియున్నంతకాలము స్వర్గలోకానుభవముగలుగునని బుధులు చెప్పుదురు. కావుననీవుకీర్తిప్రియుండవై నీతిమార్గముతప్పక చరింపుము.

ఉ॥ నీతిపథంబునన్ బ్రతుకనేర్చుటయుత్తమభంగి, శౌర్యసం
జాతములై కరంబమరుసంపదలొందుటమధ్యవృత్తి, యు
త్పీతములైనభారవహ జీవనముల్దలఁపంగనిష్టముల్,
నీతికిబాహ్యులైనధరణీచర కుత్సితవారినుత్తముల్?

———:O:———

8 ఇంద్రియనిగ్రహముధర్మములలో నుత్తమమైన
దనిధర్మవ్యాధుఁడు కౌశికునకు జెప్పుట.

కౌశికుఁడుశిష్టాచారక్రమంబులెల్లవినిధర్మవ్యాధునింజూచి, "అయ్యా! ఇంద్రియంబులననేవి? వానినిగ్రహింపకున్నఁబాపమెట్లుతోఁచును? వానినిగ్రహించుటచేఁగల్గుఫలమేమి? ఇవ్విషయములనానాకెఱింగింపు" మని కేఁడుకొనఁగా నవ్విప్రవర్యునకుఁగిరాతుఁడిట్లని చెప్పెను, "అయ్యా! నీవడిగినవిషయములుబ్రహ్మవి

కావున నో ధరణీసురోత్తమా! నీవును సాధుసంఘము చేసి, జితేంద్రియుండవు గమ్ము, ఎల్లకడలం బాఱు మనిందియములనిర్జించుటయే ధర్మములకెల్లం దుదియైనధర్మము.

9 భగవంతుని భక్తితో నాశ్రయించుటయే పరమ ధర్మము. నారద పుండరీక సంవాదము.

భీష్ముండు సకల ధర్మములు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పంగావిని, యమ్మహీపతి తాతతో "అయ్యా! మనుష్యులకు శ్రేష్ఠమైనదియు నవశ్యంబుగాఁ గావింపఁదగినదియు నైన ధర్మమెయ్యది? దానినా కెఱింగించి నన్నుఁ గృతార్థునిగాఁ జేయవలయును" అని ప్రార్థించెను.

కృపాధరిత్రుండై భీష్మాచార్యుండిట్లనియె. "ధర్మనందనా! వినుము; తొల్లి తీర్థయాత్రాపరుండును, జపతత్పరుండును నైన, పుండరీకుండను బ్రాహ్మణసత్తముండు, నారదమహామునిం జూచి, భక్తితోఁ బ్రణమిల్లి, నీవు నన్నడిగినవిధముగా నమ్మహామునినడుగ, నతం డతనికిట్లనియెను" ఓ భూసురోత్తమా! పరమాత్ముండైన నారాయణుండు పరబ్రహ్మంబనంగను బరమాత్ముండనంగను, బరతత్వంబనంగను నీశ్వరుండనంగను, విష్ణుండనంగను బరగుచుండును. అతనివలననే భూతసృష్టిస్థితిసంహారములగుచున్నవి. అట్టినారాయణుని భక్తితో నెప్పుడు స్మరించుచు, నతనిశరణంబు వేఁడుట మనుష్యులకెల్ల ముఖ్యమైనకార్యము.

ఆ॥ సర్వశాస్త్రవాక్యసమితినాలోకించి
మఱియుధృఢవిచా[illegible]హిమఁ దెలిసి
నిశ్చయింపఁబడియె నిష్ఠ నారాయణు
నెపుడు దలఁపవలయునిది యొకండు॥

కావుననీవు సకలవిధములైన శాస్త్రార్థములయందువా దంబులకుఁజొరక, నారాయణ పరాయణుండవై యతనిందలం పుము. దాన సర్వశుభములు నుగలుగును. అద్దేవుఁడు భక్తసులభుం డు. ఆశ్రితవాత్సల్యనిధియై వెలుంగు" నని యిట్లు నారదమహాముని యుపదేశింపగా, నానిష్ఠికుండు నియతచిత్తుండై నారాయణస్మ రణప్రభావంబునఁ గృతార్థుఁడయ్యెను. కావున, పాండునందనా! నీవును నతిభక్తితో విష్ణుని గొలువుము. దానిచేఁబడయరాని పదమును, జెందరాని శుభమును లేదు.

ఈవిషయమునే శ్రీకృష్ణస్వామి భారత యుద్ధారంభమం దు, పార్థునకుపదేశించెను. "సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ, అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచ" దీనిభావమేమనగా, ఓపార్థ! నేనీకుపదేశించిన కర్మ యోగ జ్ఞానయోగ భక్తియోగములనెడు మూఁడుమార్గములలో నీకెయ్యది చేయ నిష్టమో దాని ఫలాపేక్ష లేక, యేవిధమైన సం గము లేక, కర్త నేనని యహంకారభావమును బొందక, పరమా త్ముండనైన నాయందు కర్తృత్వభావమారోపించి, నేనే పరంబు గను, ప్రాప్యంబుగను దలంచి, నన్ను శరణుపొందుము. అట్లు చే సితివేని నన్నుఁబొందుటకడ్డమైయున్న పాపములన్నిటనుండి ని న్నుఁదప్పించెదను.

గీ॥ "క్రిందుకొనుసర్వధర్మవికల్పములను
నెడలవిడిచి దృఢంబుగ నేనొకండ
శరణముగ నాశ్రయింపుము సకలదురిత
ములకుఁ దొలఁగింతు నిన్నుఁ బ్రమోదమంద॥"

"కమలాక్షున్ శరణంబు వేఁడనిజనుల్ కల్యాణసంయుక్తులే"

అనురీతిగా భగవంతుని శరణంబువేఁడుటయే, పరమధర్మము. అదియేసర్వశ్రేయస్సులకునుమూలము. నీవునట్లేచేయుము.

10 అన్నిధర్మంబులు త్తమములైనవనిభీష్ముఁడుధర్మరాజునకుఁజెప్పుట. భృగుడను విప్రునిచరిత్రము.

భారతయుద్ధములో బంధువులనెల్లఁ గూల్చితినని దుఃఖించుచున్న ధర్మరాజునకుఁ జిత్తోపశమనముగావించుకొఱకు, బహువిధములైన ధర్మములు పితామహుండైనభీష్ముఁడు తెలుపఁగావిని, యారాజవర్యుఁడుదివ్యజ్ఞానసంపన్నుఁడైన పితామహుంజూచి "ఓమహానుభావా! అనేకవిధములైనధర్మములుమీరు నాకెఱింగించితిరి. వానిలోనెల్లమహోత్తమమైనధర్మమునాకుపదేశింపుఁ"డనియడిగెను.

అప్పుడు భీష్ముడు "ధర్మనందనా! అనేకవిధములైవిస్తరిల్లు ధర్మములలోనొక్కటియైనను నిరర్థకమైనదియు నిష్ఫలమైనదియులేదు. అన్నియు సద్గతికిఁగారణములేయగును. ఎవ్వరికేధర్మముపైఁగోర్కికలదో దానినేవారు యాచరించుటచే వారికి శుభంబులుకలుగును. లోకములో మనుష్యులుతమకుఁబోలినధర్మములనాచరించి, దానిచే వెలుఁగుటను మనముచూడలేదా? అదియట్లుండనిమ్ము. పూర్వమొకప్పుడు నారదమహర్షి దేవేంద్రునెడకుఁ బోయిన, నతండతనికి సత్కారంబులాచరించి యుచితాసనంబుపైనునిచి, "మునివర్యా! నీవుభూలోకంబుననుండివచ్చితివికదా? అందేమియాశ్చర్యముకంటి" వనియడిగెను. దానికమ్మహర్షియమ్మహేంద్రునకు భృగుండను బ్రా

హ్మణుని చరిత్రమును జెప్పఁదొడఁగెను. దానిం జెప్పెద వినుము”

“ గంగానది దక్షిణ తీరమున మహాపద్మమను పట్టణంబుగలదు. అందు ధర్మనిత్యుఁడును సత్యవ్రతుఁడును, అహింసాపరుఁడును, జితేంద్రియుఁడును నిజధర్మతృప్తుండును, క్రోధవర్జితుండును నైన భృగుండను బ్రాహ్మణ వర్యుఁడొక్కఁడు న్యాయసంప్రాప్తధనముచే; దేవపూజలు, పితృకార్యములు, అతిథి సత్కారములు మొదలగు పుణ్యకర్మములు చేయుచు, పుత్ర దారాసమన్వితుఁడై వసించుచుండెను. ఇట్లుండ నొక్కనాఁడతనియింటికి బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుఁడొక్కఁడతిథియైవచ్చినఁ బరమభక్తితో నాతని కాతిథ్యమిచ్చి, యమ్మహాద్విజుం జూచి భృగుఁడిట్లని ప్రశ్నించెను. “ అయ్యా నేను లోకసామాన్యమైన గుణకర్మములందుఁదగిలి, యుత్తమమైనధర్మమేదియో తెలియలేకున్నాను? అఖండమైన సుఖమెద్దానఁగలుగును? ఏదిధర్మములలో మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది? దానినాకెఱిఁగించి నన్నుఁగృతార్థునిగాఁ జేయుము”

అనియిట్లడిగిన యాగృహస్థునకభ్యాగతుండైన విప్రుండిట్లనియెను. “ అయ్యా ధర్మమార్గంబులనేకములుగలవు. అవియెల్లనుమేలైనవి. కొందఱు బ్రహ్మచర్యవ్రతముచేతను,, కొందఱు భవ్యములైనగృహస్థధర్మములాచరించుటచేతను, మఱికొందఱు వనభూములనుండి తపస్సులు సల్పుటచేతను, కొందఱు దానాది పరోపకారకృత్యములాచరించుటచేతను. వేఱుకొందఱు భగవదర్పణమగునట్లుగాయజ్ఞయాగాదులుచేయుటవలనను నిత్యమైన సౌఖ్యమును బొందుదురు.

కం॥ జననీజనకారాధన
మునగురుభక్తినిసుప్రవృత్తమునశాంతినిదాం
తినిసత్యమునహింసను
వినుకాంక్షురుమోక్షపదమువేఱ్వరజనుల్॥

ఇట్లుజనులకైహికాముష్మిక సుఖంబు లొదగూర్పఁజా లు ధర్మములు బహుప్రకారములై యున్నను వానిచేనాత్మావలోకనంబను పరమానందము కలుగుట దుర్లభము. అయ్యా! నీవు నాబుద్ధివినుము. నైమిశారణ్యమున గోమతియను నదీతీరమున, పద్ముఁడనుపేరుగల సర్పరాజున్నాఁడు. వాఁడుమహాధర్మనిపుణుఁడు, దయాన్వితుఁడు, సుజనస్తోత్రపాత్రుఁడు, అతిథిపూజాతత్పరుఁడు; నీవాతనికడకుంబోయియుత్తమధర్మము నెఱుగుమ" అనియాబ్రాహ్మణుఁడు భృగుచేననుజ్ఞాతుఁడై వెడలిపోయెను.

వినుమాధర్మనందనా! "భృగుఁడప్పుడే యిల్లువెడలి, యెడనెడబహుతీర్థసేవనంబుసేయుచు నైమిశారణ్యముసొచ్చి, గోమతీతీరమున, మహాపద్మహ్రదముతటమున, భుజగరాజైన పద్మునిమందిరంబుగాంచి, లోనికింబోవగా, నాగరాజభార్యయెదురువచ్చి, యాతనిందోడ్కొనిచని, యర్చనలిచ్చి "అయ్యా! మీరిందులకువచ్చినకారణమేమి?" యనియడిగెను. దానికిబ్రాహ్మణుఁడు నేను నీపతినిజూడవచ్చితిని. ఆతఁడెందున్నాఁడు? నాకునెఱింగింపు" మనెను. అప్పుడా సర్పాంగన "స్వామీ! నావిభుఁడు తనకు నెలవరుస వచ్చినందున సూర్యుని రథమును మోచుటకై పోయియున్నాఁడు. ఇంక నెనిమిది దినములలోనిటకువచ్చును. నాపురుషుఁడిందు లేడని మీరుశంకింపవలదు. మీకేమికావలయునో తెల్పినచో, దానినేను దప్పక చేసెదను. ఇదినాశర్త

గొప్పయాజ్ఞ అతిథులనాదరించుటకంటె ధర్మము లేదు." అని మిక్కిలి వినయంబుతోఁ దెలుపగా భృగుఁడయ్యురగరాజువల్లభతో "దేవీ! నాకేమియు వాంఛ లేదు. నీమగనిం జూచుటకై యిచటకు వచ్చితి. అమ్మహానుభావుఁడు వచ్చువంతకు నదిగో వనమున నిలిచియుండెదను. అతఁడు వచ్చినతోడనే నారాకయతనికెఱింగింపు" మని చెప్పి, చేరువనుండు వనములో నిరాహారుఁడై వేచియుండెను.

తన పరుసదినములు తీఱినతోడనే సర్పరాజు, సూర్యుఁడనుమతి చేయఁగా మరలి తన యింటికి వచ్చెను. అప్పుడాతని భార్య వానికిం బరిచర్యలు చేసి, ప్రియంబుగ నన్నంబు పెట్టి "నాథా! ఒక బ్రాహ్మణోత్తముఁడు, చాతకమువానఁగోరెడు చందముగా మీరాకకై యెదురుచూచుచు, సమీపారణ్యములో నున్నవాఁడు. వచ్చినకారణమేమియని యతఁడు నాకుఁ దెల్పఁడయ్యె. ఆహారమిచ్చినను గైకొనక యుపవాసవ్రతముతో నున్నవాఁడు. మీరు త్వరగా నతనిం జూచుటకుఁ బొండు. సద్బ్రాహ్మణుల కోర్కెఁ దీర్చుటకంటె ధర్మమొక్కటి కలదా?" యని చెప్పెను

పద్ముఁడు భార్యపల్కులకు సంతోషించి తక్షణము వెడలి భృగునిం జూడవచ్చెను. వారిరువురు తరుచ్ఛాయాశీతలమైన సికతాతలంబున సుఖాసీనులై సంభాషణకుఁ జొచ్చిరి.

ప.—ఓ మహీసురోత్తమా! నీవిందులకు వచ్చిన కారణమేమి? ఏలయిట్లు భుజింపక నియతితో నున్నావు?

భృ:— ఓ అహివర్యా! నేను బ్రాహ్మణప్రవరుని పుత్రుఁడను. ధర్మారణ్యమునుండి నినుఁ జూడవచ్చితిని. నీవు సూర్యునారాధించుటకయి చనుటను నీభార్య చేవింటిని. వాడినచేని వాఁడు

వానికెదురుచూచునట్లు నీరాకకై యెదురుచూచుచుంటిని. నా మనఃక్లేశము దొలఁగింప నీవయర్హుఁడవగుదు.

ప:— నీకో అతిథిపూజకంటెను నాకు వేఱుకార్యము కలదా? నీవు పుణ్యాత్ముఁడవు. నాయింటికివచ్చుటంజేసి నాజన్మము సఫలమయ్యెను. మహాత్మా! నీకేమి కావలయునో చెప్పుము.

భృ:— నాకోర్కి పిదపఁజెప్పెదను. వేఱొక్క విషయమును గనాఁడెందము తత్తరపడుచున్నది. దానినాకు ముందుగాఁజెప్పవలయును.

ప:— అదియేమి? నాకుఁజెప్పుము.

భృ:— నీవు సూర్యునిరథంబు వహింపఁబోయినప్పుడు నీవు వినిన యట్టియాశ్చర్యముఁ గలదేని దానినాకు ముందెఱింగింపుము.

వృ:— అయ్యా! సూర్యుఁడాశ్చర్యములకెల్ల నాస్పదమై యున్నాఁడు. ఆతనివలననే భూతములెల్లను జరించుచున్నవి, వాన కురియుచున్నది. చెట్టుకొమ్మలపై విహంగములు వ్రాలియుండు నట్లు సూర్యకిరణంబులాధారంబుగా వాలఖిల్యాది మహామునీంద్రులు వసియించుచుందురు. ఇదిమిక్కిలియాశ్చర్యమైనదికదా? పరమాత్ముఁడును, బరముండును, నిరంజనుండును శాశ్వతుండు నునైన పరమపురుషుఁడు. సూర్యునియందు వెలుఁగుచున్నాఁడు. ఇంకొక యాశ్చర్యమువినుము. ఒక్కనాడు మధ్యాహ్నమున సూర్యతేజుండైన పురుషుఁడొక్కఁడు సూర్యబింబమునకెదురుగాన తిత్వరితగతింబఱతెంచివచ్చిన, దినేశుండును సంతోషసంభ్రమంబులు బెనంగొన వానిం దనచేతులతోఁ బట్టిసన్మానించెను. అప్పురుషుఁడు సూర్యబింబముసొచ్చి దానిలోలయించెను. దానింగని నేను వెఱఁగంది, యాతఁడెవ్వఁడగునోయని ప్రభువునడుగ, నన్నాత్మా

వరంబునఁగని, సూర్యభగవానుఁ డిట్లనియెను. "సర్పకులవర్యా! వినుము. ఈతఁడు సుర గరుడ గంధర్వాది దేవతలలో నొక్కఁడు గాఁడు. ఉంఛవృత్తిగల బ్రాహ్మణుఁడు. అస్ఖలితనియమవ్రతుండు. ఫలమూలనీరమారుతాహారుఁడు. దొరకినదానితోఁ దృప్తి చెందునుగాని, దొరకనివానికి నోరుతెఱచి యెదురుచూడఁడు. సర్వభూతములయందు సమతయుఁ బ్రియంబునుగల్గి వర్తించువాఁడు. వాఁడు నేఁడిట్లు సిద్ధిఁ బొందెను." అయ్యా! బ్రాహ్మణపుంగవా! ఇంతకంటె నాశ్చర్యమైనది వేఱుకలదా?

భృ:—నీవంతకుఁ జూచిన యాశ్చర్యములను జెప్పితివి, నా సంశయంబును దీర్చితివి. సిద్ధిఁ బొందుటకు మార్గమును నెఱిఁగితిని. నాకనుజ్ఞ యిమ్ము, పోయి వచ్చెద, ననియా విప్రుఁడు సర్పరాజుం బోగనిచ్చి, తన నివాసంబునకుం బోయెను."

"ధర్మనందనా! నీవుపగమధర్మంబెయ్యదియని యడిగితివి. దానికై నీకీభృగపద్ముల సంవాదరూపమైన యితిహాసమును నారదముని దేవేంద్రునకుఁ జెప్పినరీతిగా వివరించితిని. అన్నిధర్మంబులకు నుత్తమమైనను, సర్వభూతసమదర్శనత్వంబును, అనాకాంక్షిత్వంబును బరమసిద్ధికి మూలంబులైనధర్మంబులనుటకీ యితిహాసమునిదర్శనమైయున్నది.

క॥ కోరికలఁ గోరక, యసం
గారూఢతగల్గి, యెల్లయందును సమతం
గూరిన వృత్తంబులుగల
సారాత్మకులే పదంబు జనుటకు శక్తుల్॥

II సామాన్యపురుషధర్మములు.

1 గురుభక్తివిశేషము ఏకలవ్యునికథ.

పూర్వము హస్తినాపురమున కురుకుమారులకెల్ల విలువిద్యఁ గఱపుచున్న ద్రోణాచార్యుల మహాప్రసిద్ధి విని, హిరణ్యధన్వుం డను నిషాదరాజకొడుకు ఏకలవ్యుఁ డనువాఁడు, తనకు ధనుర్విద్య నేర్పవలయునని యాచార్యుని వేఁడఁగా, వానిని నిషాదపుత్రుఁ గా నెఱింగి శిష్యునిగాఁ జేకొనకొల్లకున్న, వాఁడు తనయున్న యెడకుఁబోయి, ద్రోణుని రూపంబు మన్నున నమర్చి, దానికతిభక్తితోడఁ బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి మ్రొక్కుచు, సంతతాభ్యాసశక్తిచే, సస్త్రవిద్యారహస్యంబు లెల్ల నెఱిఁగెను.

ఒక్కనాఁడు పాండవ కౌరవులు ద్రోణాచార్యుల యనుమతిఁగొని, వేటకుక్కలతోను భటులతోను వేఁటాడుటకై యేకలవ్యుఁడున్న వనమునకు వచ్చిరి. అప్పుడొక భటుని కుక్క తోడుతప్పి పఱచి, యేకలవ్యుఁ డేకాంతముగా బాణము వేయుచున్న యెడకు వచ్చి మొఱిగిన, నయ్యెలుఁగు విని యాయెఱుకు దాని ముఖమునం దేడు బాణము లొక్కయుమ్మసినట్లు ప్రయోగించెను. అప్పుడా సారమేయము ముఖమునం గ్రుచ్చుకొనిన బాణములతోఁ బరుగులిడుచు కురుకుమారుల యొద్దకు వచ్చిన, దానిం గని యద్భుతంబందుచు, నవ్వారు దీని నిట్లేసిరో యని విచారించుచుండిరి.

అప్పుడు వారెదుట, జింకతోలు ధరియించినవాఁడును, మెఱుఁగుఁబోలిన బాణంబులు గలవాఁడును, దృఢమైన నిలదేహము గలవాఁడును నైన నిషాదు నొక్కనిఁ గని, యాతనిం జూచి, "ఓరి! నీ వెవ్వఁడవు? ఎవ్వరు నీకు విలువిద్య నేర్పిరి?" అని యడి

గిరి. ఎఱుకిట్లనియె. "నేను నిషాద రాజపుత్రుఁడను. ఏకలవ్యుఁడను వాఁడను. ఆచార్యులైన ద్రోణునకు శిష్యుఁడను" అనిన నారాజకొమరులసూయాగ్రస్తులై వానింజూడక మఱలి వచ్చి, ద్రోణునకంతయుఁ జెప్పిరి.

పాండవ మధ్యముఁడైన యర్జునుఁడేకాంతముగానాచార్యునింజూచి "గురువర్యా! మీరునాకువిలువిద్య నొరులకంటె నెక్కుడుగా నేర్పెదనని చెప్పితిరి. నాకంటెను మీకంటెను మించినవానినొక్కని, నిషాదుని మేమడవిలోఁజూచితిమి. వాఁడు మీశిష్యుఁడట. ఇట్లుచేయఁదగునా" యనియడిగిన ద్రోణుఁడాశ్చర్యపడి, యర్జునుందోడ్కొని నిషాదునొద్దకుఁబోయెను.

ఆచార్యుఁడు వచ్చుటజూచి నిషాదుఁడు పరుగెత్తికొని వచ్చిక్రిందఁబడిమ్రొక్కి, చేతులు మోడ్చుకొనితనశరీరంబును, అస్త్రశస్త్రంబులును సర్వంబును నివేదించి "గురువర్యా! నేను మీకు శిష్యుఁడను. మిమ్మునారాధించి మీప్రసాదంబుననివ్విలువిద్యఁగఱచితి" ననియెను. ద్రోణుఁడప్పుడు నీవునాకు శిష్యుఁడవైతేని నాకు గురుదక్షిణగా నీకుడిచేయి పెనువ్రేలు కోసియిమ్మనియడిగిన, వాఁడు తడయక నట్లుచేసెను. దానిచేనతఁడు బాణసంధానలాఘవముచెడి విలువిద్య కలిమికి హీనుఁడయ్యెను. అర్జునుఁడప్పుడు సంతోషించెను.

ఏకలవ్యుఁడు గురుభక్తి ప్రభావము చేతనే ధనుర్విద్యలో నిపుణుఁడయ్యెను. గురుశుశ్రూషలు సేయుచు, గురుముఖముగాఁ దెలుసుకొనని విద్యలు ప్రకాశింపవు. అట్టివిద్యచే మనుష్యులకు గర్వమును మదమును గలుగును.

క॥ గురుశుశ్రూషలు సేయుచు
పరమక్లేశమునఁ జేసి పడసిన విద్యల్
స్ఫురియించుగాక గురుముఖ
విరహితముగఁ బడసినవియు వెలయునెయెందుఁ॥

2 సత్సహవాసము.

వ్యాసమహర్షి ధృతరాష్ట్రునకు దుర్యోధనుని విషయముగాఁ జెప్పినపలుకులు.

పాండవులు తమసమయము తప్పక వనవాసము చేయుచుండఁగా, దుర్యోధనుడు దుర్మార్గులైన కర్ణ, శకుని, దుశ్శాసనులమాటలువిని, పెద్దలగు భీష్మాదుల పలుకులు వినక వారిపైదండెత్తి వెడలుటకు నిశ్చయించెను. ఈసంగతిని వేదవ్యాసమహాముని యెఱిఁగి ధృతరాష్ట్రునొద్దకువచ్చి యిట్లనియె 'ఓ కురువంశవరా! నీకుమారుఁడగు దుర్యోధనుఁడు దుర్మార్గుఁడై, వనంబుననున్న ధర్మరాజాదులమీఁదికి యుద్ధమునకుఁబోవ సమకట్టెను. ఇట్లుపోవుటతగునా? నీవేలవాని శిక్షింపవు? ధర్మాత్ములును సత్యవ్రతులును శూరులునైన పాండవులతో విరోధము చేయుట యెంతమాత్రమును దగదు. వారితో సఖ్యముజేయునట్లు దుర్యోధనునకుం జెప్పుము. వాఁడు దుర్జనుఁడు. దుర్జనుఁడైనవాఁడు సజ్జనసాంగత్యముచే సుజనుఁడగును. పువ్వులతోఁగూడిన నారకు వాసన కలుగుటలేదా? కావున నీపుత్రుండు కొన్నిదినంబులు పరమధర్మాత్ముఁడును, సుజనవర్యుండును రాజర్షియునైనధర్మపుత్రునియొద్దయుండె నేని,మంచిగుణములు

గలవాఁడగును. అమ్మహాత్మునొద్దకు నీకొడుకుం బోవ నియమింపుము. జనులకు సత్యమునుదయయుక్తమయు, మఱియు ననేకవిధములైన సత్ప్రవర్తనము లెల్లసత్సాంగత్యముచేతనే కలుగును"

క॥ తిలలును నీళ్లును వస్త్రం
బులుఁబుష్పనుగంధవాసమున సౌరభముం
బొలుపెసఁగఁదాల్చుఁగావున
నలయక సత్సంగమమున సగుసద్గుణముల్ ॥"

దుర్యోధనుఁడు తండ్రిపలుకులు వినక దుర్జనులైన దుశ్శాసన కర్ణాదులంగూడుకొని తుదకు నష్టాత్ముఁడయ్యెను.

3 పితృవాక్యపరిపాలనము.

రామ పరశురామ పూరుల చరిత్రములు.

(1) రాముఁడు వనమునకు బోవుట,

పూర్వము యోధ్యానగరములో దశరథుఁడను చక్రవర్తితన పూర్వకర్మసుకృతవిశేషంబున రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులను నలువురు కొడుకులంబడసి, త్రైలోక్య రాజ్యంబును బొందినట్లు సంతోషము బొందియుండెను. అంతట నబ్బాలురు దినదినప్రవర్ధమానులై యుపనీతులై యెల్లవిద్యలు నేర్చివివాహితులైరి. పిమ్మట దశరథుఁడు సుగుణాభిరాముఁడును కోదండ విద్యాప్రవీణుండునైన శ్రీరాముని యౌవరాజ్యమున కభిషిక్తునిగాఁ జేయఁదలంచి, మునిముఖ్యులైన వసిష్ఠాదులతో నాలోచించి, పట్టాభిషేకమునకు శుభముహూర్తమును నియమించియుండెను.

అప్పుడు భరతుని దాది మంథరయనునది, భరతమాత యగు కైకయొద్దకుం బోయి, "ఓయీ! వెఱ్ఱిదానా! నీవు మోసపోయితివిగదా? ఉత్కృష్టమైన నీ ముసలి మగని కార్యమును చూచితివా? నీకొడుకునకు యువరాజ్యం బియ్యక, కౌసల్యా పుత్రుఁడైన రామునికిం బట్టముం గట్టం బూనియున్నాఁడు. ఆసవతి కొడుకైన రాముఁడు నిన్నును నీకొడుకును బట్టి త్రోచి యువని యెల్లనేలు." అనియిట్లు బహువిధంబులగు భాషణములం గైక మనంబు కలంచి, దానికి శ్రీరామపట్టాభిషేకమునకు విఘ్నోపాయంబు లెఱింగించి, అదియు సంతోషించి, తత్క్షణంబ దశరథుని పాలికిం జని "నాథా! తొల్లి నాకు మీరు కరుణించి రెండు వరంబు లొసంగితిరిగదా? వాని వేఁడుటకు నాకిప్పుడు సమయమయ్యెను. క్షత్త్రియ ధర్మనిరతులైన రాజులకు సత్యవాక్య పరిపాలనం బవశ్యం" బనిన, నమ్మహీపతి తనసతిం గనుంగొని, "ప్రియా! నీవింత చెప్పనేల? నీయిష్టమెద్దియో దానిం జెప్పుము తప్పక చేసెద" నని ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

రాజా సవలలోఁ దక్కుటయెఱిఁగి, కైకయప్పుడు భరతునికి యౌవరాజ్యపదవిలో నిల్పునట్లును, రాముని పదునాల్గేండ్లు వనవాసమునకుం బోవ నియమించునట్లును వేడుకొనియెను. కాం విఁగొని చెవులునాటిన చందమైయక్కర్ణకఠోర వాక్యములను విని, దశరథుఁడు మూర్ఛిల్లి, కొంతవడికి ప్రజ్ఞాన్వితుఁడై, రామునిపైగల నిరతిశయ ప్రేమచే నవ్వరంబులుగోరక యొండువరంబులు వేఁడుమని కైకేయి నెంత ప్రార్థించినను, అమ్మూర్ఖురాలు తనపట్టువదలక తనకోరినవరంబులే యిమ్మనియడిగెను.

ఈవృత్తాంతమంతయు రాముఁడెఱిఁగి, తనతండ్రికి సత్య

ప్రతిజ్ఞాభంగము గాకుండునట్లు చేయఁదలఁచి, సీతాలక్ష్మణసమే తుఁడై రాజ్యసౌఖ్యములెల్ల తృణముగానెంచి వనంబునకుఁబో యెను. తనయగ్రపుత్రుఁడట్లు వనంబునకుఁబోవుటనెఱిగి, దశర థుఁడు శోకాగ్ని చేఁబొగులుచు "హారామ! హారామ!"యనుచుఁ బరలోక గతుఁడయ్యెను.

తండ్రిమాటను నిలిపిన కొడుకేకొడుకు.

2పరశురాముఁడుతండ్రిమాటలువినితల్లింజంపిమఱలఁబ్రతికించుట

పూర్వము జమదగ్నియను మునివరుండు రేణుకయ నుభార్యతోడను, రుమత్వ్యత్సాహ విశ్వావస పరశురాముఁలని యెడు నల్వురుపుత్రులతోడను, తపోవనంబుననుండ, నొక్క నాఁడు పుత్రులెల్లను వన్యఫలంబులు తెచ్చుటకై యడవిలోని కేంజనిరి. నీళ్లుతెచ్చుటకయి రేణుకాదేవియు, పుత్రులవెంటనం టిపోవుచు, సమీపముననున్న సరోవరమునందు, చిత్రసేనుఁడ ను రాజు తనసుందరులతో జలక్రీడలాడుటనుజూచి,కామమోహి తయై యతనితో సరససల్లాపములాడి మగిడియింటికి వచ్చెను. దాని దుశ్చరిత్రమంతయు జమదగ్ని తన దివ్యదృష్టిచేనెఱిఁగి మ హాక్రోధపరవశుఁడై, పుత్రులు మగిడివచ్చినతోడనే వారిలో మొదటిముగ్గురంజూచి "అయ్యలారా! వ్యభిచారిణియైన మీ తల్లిని వధింపు"డనియెను? వారప్పుడు "తండ్రీ! యెంత దుశ్చరి తయయ్యును దల్లిఁజంపుట ధర్మమగునా?" యని మాతృహ త్యాపాపమునకు వెఱచి, తండ్రి పంచినకార్యమును జేయరైరి. జమదగ్ని కోపించి కొడుకులను ముగ్గురను ఘోరారణ్యములో మృగపక్షులవలె జ్ఞానహీనులై యుండుఁడని శాపమిచ్చెను.

అంత ముని పరశురాముంజూచి "అన్నా! నీవతిశీఘ్రముం బునంబోయి మహాపాతకియగునీతల్లింజంపు" మనివచిన, వాఁడు శాపభీతుండై తండ్రివచనంబుల నతిక్రమింపక తల్లింజంపివచ్చెను అప్పుడు శమితక్రోధుండై మునిపుంగవుఁడు చిన్నకొడుకుంజూచి "అన్నా! నీవునాపంపుచేసితివి నీకార్యమునకు సంతోషించితిని, నీకిష్టమైన వరములడుగు" మనియెను.

పరశురాముఁడు తండ్రికతిభక్తితోఁ మ్రొక్కి "తండ్రీ! నీకునాపైననుగ్రహముకలదేని, నాతల్లి సకలదోషవిముక్తయై మరల జీవించునట్లును, నాసహోదరులెల్ల విగతశాపులై యెప్పటియట్ల వర్తింపను, గృపచేయువలయు" ననిప్రార్థించిన, నతఁడుకొడుకుకోరినవరములొసంగెను. అంత వారుముందువలెసుఖముగానుండిరి.

ఆ॥ పడినవారిమరలఁ బ్రదికింపనోపును
జనకుఁడనుచుఁ జంపెఁ జామదగ్న్యుఁ
డతఁడుపంపెననుచునన్నలఁదల్లిని
జనకునాజ్ఞనొనఁజంపఁదగదు॥

౩ పూరుఁడు రాజ్యమును సంపాదించినవిధము.

పూర్వము యయాతియనురాజు శుక్రాచార్యుని కూఁతురైన దేవయానియను బ్రాహ్మణకన్యను వివాహమై, దానియందు ధర్మపుత్రులంబడసి, మరియు వృషపర్వుఁడను దానవేంద్రుని పుత్రికయగు శర్మిష్ఠయను దానింబెండిలియై కొడుకులంగనియుండ, నవ్విధంబంతయు ప్రథమభార్యయైన దేవయానియెఱిఁగి క్రోధశోకపరిపీడితయై, తండ్రియొద్దకుజని, యల్లుఁడుచేసిన యపకా

రంబు నెఱిగించిన, శుక్రుడుకోపించి యయాతింజూచి, "ఓరీదు రాత్మా! నీవు కామమోహితుడవై నాకూతునకప్రియంబులు చేసితివి కావున, నీవు యౌవనంబు లేక జరాభారంపీడితుండవుగమ్ము" ని శాపంబిచ్చెను. అప్పుడా రాజు గడగడవణకుచు "అయ్యా. స్త్రీలు పుత్రునికొఱకు పురుషులను బతిగాఁగోరినప్పుడు వారిప్రార్థన యంగీకరింపక తిరస్కరించుట మహాపాపమని ధర్మశాస్త్రముల యందుఁజెప్పఁబడియున్నది. నేను పాపభీతుఁడనై శర్మిష్ఠను భార్యగాఁ జేసుకొంటిని. నాపై నింతకోపమును బూనదగునా" యనిప్రార్థింప శుక్రుఁడు కరుణించి" నీవునీముసలితనముమునీకొడుకులలో నొక్కనికిచ్చివాని యౌవనంబు పుచ్చుకొని, రాజ్యసుఖముల నుభవించి, మరలవానికి వాని యౌవనంబునిచ్చి నీవార్ధక్యమును నీవయనుభవింపుము. అట్లునీముదిమినిగొనునట్టి సుతుఁడేరాజ్యార్హుండును వంశకర్తయునగు" ననియనుగ్రహించెను.

అంతయయాతికిముదిమివచ్చుటచే నింద్రియములకొవ్వు తగ్గెను. శరీరముయొక్కసంధులువదలెను. ముడతలేర్పడెను. తల యందు నరలుగల్గెను. ఉబ్బసమును దలనొప్పియునువచ్చెను. ఇట్లుశుక్రునిశాపంబున ముదిమిచే బాధితుఁడై, యయాతికొడుకు లనెల్లరావించి "పుత్రులారా! నాకు విషయసౌఖ్యముల యందు తృప్తిలేకున్నది. మీలోనొక్కఁడు నాముదిమిగొని తనజవ్వనంబు నాకిచ్చునది" యనిన పెద్ద కుమారులందఱు విని నవ్వి, "అయ్యా! దైవవశంబున మనుష్యులకు ముదిమియు వ్యాధులు నుగలుగును. వానిననుభవింపక తీరదు. ఇదియేమికార్యము? తన జవ్వనంబిచ్చియొరునిముదిమినిగొనుకుమతులెందైననుందురా?" యని యొకంబడకుండిరి. అప్పుడు యయాతియలిగి వారినెల్ల

రాజ్యార్హులుగాకుండునట్లును, ధర్మాధర్మ వివేక రహితులగునట్లును, వారిపుత్రులును వారివంశమువారును అల్పాయుష్కులై చెడిపోవునట్లును శాపంబిచ్చెను.

అంతయయాతియుండకనిష్ఠుండైనవాని, శర్మిష్ఠాపుత్రుఁ బూరుండనువానింబిలిచి యడిగిన, నతండంగీకరించిన, తనముది మివానికిచ్చి నవయౌవనసంపన్నుఁడై యభిమతసుఖంబులెల్లనను భవించి, వేయేండ్లు చనినతర్వాత, పూరుజవ్వనంబు వానికిచ్చి, తన జరాభారంబుఁ దానతాల్చి వానిరాజ్యాభిషిక్తుంజేసెను. అప్పుడు కొందఱు ప్రజలు కనిష్ఠపుత్రునకేల రాజ్యమిచ్చితివని యడుగ, దానికిరాజు, పూరుఁడు పిన్నవాఁడయ్యును గుణములఁ లోఁబెద్దవాఁడనియు, సుపుత్రుఁడనియు, తండ్రికార్యము చేసిన వాఁడనియు వారికెఱిఁగించి మఱియునిట్లనియెను.

క॥ తనయుండుతల్లిదండ్రులు
పనిచినపనిసేయఁడేనివలుకెదఱొఁజే
కొనఁడేనివాఁడుపుత్రుం
డనఁబడునేపితృధనమునకర్హుండగునే॥

4 పట్టుదల. భగీరథుడు గంగను దెచ్చినకథ.

పూర్వము కాలకేయులను రాక్షసులు పగలెల్ల సముద్రజలములోడాఁగియుండి రాత్రులందు బయటికివచ్చి లోకంబులకు మహోపద్రవములుసేయుచుండ, దేవతలెల్ల మహామునియైన యగస్త్యునింబ్రార్థించి జగంబులకుఁగాలకేయులవలన గల్గుబాధ లెఱింగింప, నమ్మహాముని తనతపశ్శక్తిచే సముద్రోదకములెల్ల

పానంబుచేసెను. అప్పుడు రాక్షసులెల్లబయల్పడిరి. వారిని దేవతలు నిర్మూలము చేసిరి. నాటంగోలె సముద్రము నిర్జలంబై యుండెను.

ఇట్లుండ నిక్ష్వాకువంశమున జనియించిన సగరుండను రాజు సకలరాజులనుజయించిమహీతలంబేలుచుండెను. అతనికి మహాదేవుని వరప్రసాదంబున వైదర్భియను భార్యయందఱు వదివేవురుకొడుకులు జనించిరి. శైభ్యయనుభార్యయందసమంజసుఁడను కొడుకునుగనెను. షష్టిసహస్రసంఖ్యగల సుతులకు సాగరులనిపేరు. వారతిదర్పితులు, కౄరులు, కపిలమహాముని కోపాగ్నిచే నందఱు నొక్కటజలశూన్యమైన సముద్రభాగమున భస్మీభూతులైరి, అసమంజసుడును గౄరుఁడై రాష్ట్రంబులోని బాలురనదిలోఁబడవైచుచుండగా నతఁడు తండ్రిచే విడువఁబడియెను. సగరుఁడప్పుడు తనకు మనుమఁడును, అసమంజస పుత్రుఁడునైన, యంశుమంతుఁడనువానికిరాజ్యమిచ్చి తపోవనమునకేగెను.

అంశుమంతుడు రాజ్యముపెద్దకాలమేలి, తనపుత్రుఁడి దిలీపుఁడనువాని రాజ్యాభిషిక్తుంజేసి "అయ్యా! నీపితామహులు కపిలమహాముని క్రోధానలంబున మడిసిరి. వారికి సద్గతిగాఁవించు విధముచేయు" మని చెప్పి తానునుదపోవనంబున కరిగెను. దిలీపుండట్లు చేయసమర్థుడైనను గాని నిష్ఫలారంభుఁడై మృతినొందెను. అంత నతనికొడుకు భగీరథుఁడనువాఁడు తనపితామహులకైన దుర్గతినివిని, దుఃఖించి, నొచ్చినవారిని సద్గతి ప్రాప్తులుగాఁజేయఁదలఁచి, హిమవంతమునకేగి నియతాహా

రుఁడై గంగాదేవింగూర్చి యతులతపస్సుచేయఁగా, నద్దేవి ప్రత్యక్షమై వరంబువేఁడుమనిన, "తల్లీ! నీదగు పుణ్యోదకంబులు నీఱై పడియున్న నాపితామహులపైఁ బ్రవహింప, వారికి మంచిలోకంబులుకలుగును; కావునసీవు నావెంటభూలోకమునకువచ్చి సముద్రములోఁ బ్రవహింపు"మని ప్రార్థించెను. అప్పుడు త్రిలోకపావనియైనగంగ "నేనాకాశముననుండి భూమిపైఁబడునప్పుడు నావేగమునుసహింపను, నిరంతరజలప్రవాహంబుఁదాల్పను, నీలకంఠుఁడైన పరమశివుఁడొక్కఁడే యోపుఁగావున, నద్దేవుని నీదగుతపస్సుచే మెప్పించి, నన్నుఁదాల్ప ప్రార్థింపు"మని చెప్పి, వెడలిపోయెను.

అంత భగీరథుఁడుతనకార్యము సిద్ధింపనెంచి, మఱియు వేయేండ్లు శివునింగూర్చి తపస్సు సల్పెను. శివుఁడు ప్రత్యక్షమై "నేనుగంగను దాల్చెదను, నీవు భూలోకమునకు గంగావతరణముచేయు" మనిన, వెండియు నమ్మహీపతి గంగనారాధించిన, నాతనికింగరుణించి గంగయుత్తుంగతరంగసంపాతములతో భూమిపైఁబడఁగాదాని శివుఁడు తనజడలోఁదాల్చెను. శివుని జటాజూటరంధ్రములనుండి నేలకుదిగిగంగ భగీరథునివెంటభూమిపైఁబాఱి సముద్రములోఁజొచ్చి దానినిండించిన, గంగోదకసిక్తులై సాగరులు సద్గతికింజనిరి. భగీరథుని కీర్తిభూమిపై శాశ్వతముగా నిల్చెను. అప్పటినుండియు గంగను ధరించిన శివునకుగంగాధరుఁడనియు, గంగనుభగీరథుఁడు తెచ్చుటచేనమ్మహానదికి భాగీరథియనియు, సగరుల కారణంబున జలపూరితమగుటచే సముద్రమునకు సాగరంబనియు, నామంబుగలిగెను.

పెద్దలయినవారు మంచివిషయములోఁ బట్టుదల కలిగి, తాము చేయఁదలఁచిన కార్యమును, విఘ్నములు వచ్చినను వెనుకఁదీయక చేయుచుందురు.

౫ బ్రహ్మచర్యము; అష్టావక్రుఁడను ముని కుమారుని చరిత్రము.

ధర్మరాజు భీష్మాచార్యులవారిం జూచి "అయ్యా! కన్యాదానంబు చేయుటకు వరుఁడెట్టిగుణంబు గలవాఁడుగా నుండవలయు?" నని యడిగిన నాతనికి గాంగేయుఁ డిట్లనియె. "ఓ ధర్మనందనా! నీవు పెండ్లికొడుకు విషయమై యడిగిన విషయము స్పష్టముగా నెఱిఁగించు కథయొక్కటి చెప్పెదవిను" మని యిట్లనియె.

"పూర్వమష్టావక్రుఁడను మునికుమారుఁడు బ్రహ్మచారియైయుండి గురుకులవాసము చేసి, వదాన్యుఁడను పేరుగలముని వర్యునికూఁతురు సుప్రభయనుదానిఁ దనకు భార్యగానిమ్మని మునివర్యు నడిగిన, నతండు "నీవు యోగ్యుఁడవైనను, ముందుగా నుత్తరదిక్కునకుఁ బోయిరమ్ము. అందు హిమగిరి తటంబున శివుఁడు తపస్సు చేసినస్థలమునకు సమీపముగా నొక్క దట్టమగుకడిమి చెట్లయడవిగలదు. అందొక్క యుత్తమగుణాలంకృతయైన నారీరత్నమున్నది. దానిం జూచిరమ్ము తర్వాత నా కూఁతు నీ కిచ్చెద" నని చెప్పెను.

అష్టావక్రుఁడట్లే చేయుదునని, మునివరుఁ డెఱిఁగించిన యెడకుఁ బోవఁగా నందొక్క రమ్యమైన హర్మ్యము కనఁబడియెను. అమ్మేడవాకిట నిల్చి లోనికిఁ దన పేరు చెప్పిపుచ్చఁగా, సురూపులగు

కన్యకలనేకులుపఱతెంచివచ్చి, యష్టావక్రునిందోడ్కొనిచని, లోపలిగదిలో వివిధరత్న విరాజితమైనపాన్పుపై విశ్రమించియున్నతమయజమానురాలిముందరనిల్పిరి. అమ్ముదితయుసుందరాంగియు, ప్రౌఢవయస్కయునై యుండెను. వచ్చినమునిపుత్రుని జూడఁగానదిదిగ్గనలేచి యెదుర్కొని, యిందురమ్మని చేయిచూపి, తనధవళపర్యంకముపై గూర్చుండునట్లుచేసి, శాస్త్రోక్తవిధముగా నాతనిం బూజించి తాను వేఱొకసెజ్జపైఁ గూర్చుండి తగిన సంభాషణంబునకుఁ జొచ్చెను. తోడికన్నియలెల్లనుదమ తమచోట్లకుఁజనిరి.

అంతరాత్రియయ్యెను. అష్టావక్రుఁడునిద్రించుచుండఁగా నక్కోమలి మెల్లనలేచి చలిగానున్నదని చెప్పుచు నాతనిపాన్పుపై శయనించుటకువచ్చెను. మునిపుత్రుఁ డూరకుండెను. పదపడి యాలతాంగి బ్రహ్మచారినిదిగిచి కౌఁగలించుకొనగా, నతఁడు కదలని చిత్తముకలవాఁడై యించుకయైన మన్మథ వేదన లేక మ్రానువలెనుండెను. అట్లుండుటంజూచి యుత్తన్వి "అయ్యా! మగవారు భోగపరులు, స్త్రీలు తాల్మిగలవారు. నేనువచ్చి నిన్ను కోరినను నీవునన్నొల్లకున్నావు. ఇది యేమి యాశ్చర్యము! నన్ను వివాహమైనాతో సుఖములనుభవింపుము. నీకిందొక్క విధమైనకొఱఁతయు లేదు." అనినదానితో మునికుమారుఁడిట్లనియె.

"నేనుబ్రహ్మచారిని. భార్యఁ గోరియున్నవాఁడను. పరదారాభిగమనంబు పాతకములలోఁబెద్దయందురు. ఈయతినింద్యమైనపనికెట్లునేను సమ్మతింపఁగలను? నన్ను గారింపకుము. నేనుబోయెద, నాకనుజ్ఞయిమ్ము" అనిదిగ్గనలేచిపోవఁ జూచెను.

అప్పుడా మృగాక్షి "అయ్యా! తొందరపడకుఁడు. మీరు వచ్చిన కార్యమయినతోడనే పోవచ్చును. శయనింపు" డని తనసెజ్జ నిచ్చెను. అంత సూర్యోదయ మగుటయు నక్కాంతి ముని వరుని స్నానము చేయించి, యతఁడు సంధ్యా వందనాగ్ని కార్యము లాచరించిన పిదప, నమృతోపమానమైన యన్నంబు పెట్టించి, యుచితంబులగు మాటలచేఁ బ్రొద్దుపుచ్చి, రాత్రియగుటయు, మఱల నాతిని శయనంబునకుఁ బిల్చిన, నప్పురుషవరుండు సమ్మతింపఁడయ్యెను. అప్పుడది "నేనుకన్యను. వివాహమునకుఁదగిన వయస్సుగలదానను. స్వతంత్రముగల్గి వర్తింతును. నన్నుఁ బాణిగ్రహణంబు జేసుకొని సుఖంబుగానుండు" మనిన, నమ్మహనీయచరిత్రుఁడు "ఓతోయజలోచనా! స్త్రీలు తమకుఁబోలినట్లెల్ల చేయరాదు. వారికి స్వాతంత్ర్యములేదు.

గీ॥ "బాల్యమునఁదండ్రియౌవనప్రాప్తిమగడు
వార్ధకంబునఁదనయుఁడు వామనయన
నరసి నడుపఁగా నెందునునంగనలకు
వలసినట్టులు చేయఁగావచ్చునెట్లు?"

కావున నిన్ను నీవిచ్చినను నేను పరిగ్రహించుట ధర్మముకాదు. ఏలనన్ను బాధపెట్టెదవు? నీతలంపేమి? నాకుఁబనులుగలవు; నేనుపోవలయు. నన్ననిచిపుచ్చు" మనెను

అని యిట్లాబ్రహ్మచారిసత్తముఁడు ధీరచిత్తుఁడై పల్కుటంజూచి సంతోషముతో నక్కాంతయిట్లనియె. "అయ్యా! నేను నిన్నుఁ బరీక్షించుటకై యిట్లుచేసితిని. నేను త్రిదశను. నిన్ను వదాన్యుఁడిందుఁ బుత్తెంచుటెఱుఁగుదును. నీనిష్ఠయు, స్త్రీలయందుఁ దగులనిచిత్తస్థితియుఁ గంటిని. నీవింకఁ బోయి సుప్రభనువి

వాహమై సుఖముగానుందుము" అనివాని సగౌరవంబుగా బం
పెను.

ఓధర్మపుత్రా! అష్టావక్రుఁడట్లు త్తరదిశచే సనుజ్ఞాతుఁడై మరలితన యాశ్రమమునకువచ్చి సుప్రభను బెండిలియై, యనేకధర్మకార్యములు చేయుచు గొప్పకీర్తులంబడసెను. కన్యాదానమునకు వరుండెట్టివాఁడుగా నుండవలయునో, దానినీయితిహాసముచే నెఱుఁగుము"

6. ధైర్యము. మూఁడువిధములు.

ధైర్యమనునది యెల్లయాపదలకు మందువంటిది "ధృతిచే సహాయయుతుఁడగు" నన్నట్లుగా ధైర్యమే మనుష్యుల కాపత్సమయములఁ దోడై యుండును. ధైర్యము లేనివాఁడు వగలోమునిఁగి తాను జేయవలసినకార్యములం దసమర్థుఁడగును. వివేకముగలవాఁడు సుఖదుఃఖములయందు గర్వవిషాదములను బొందకుండును. ఆపదలను ధైర్యముతో సహించి సౌఖ్యపడిన వారనేకులున్నారు. శ్రీరామనలహరిశ్చంద్రాదిపురుషవర్యులచరిత్రములును, సీతాదమయంతీ చంద్రమతులాది స్త్రీరత్నముల వృత్తాంతములును దీనికి నిదర్శనములు.

క॥ "ధృతియారోగ్యమునొసఁగును
ధృతియుజ్వలలక్ష్మిఁ దెచ్చుధృతిగీర్తిసము
న్నతిఁ జేయుఁగాలగత్యవ
గతిగలిగినఁగలుగుధృతివికారవిదూరా"॥

ఆపదలనోర్చుట యొకవిధమైన ధైర్యము. వెఱపుఁగొనక

శత్రువులపై నడచుటయును, ఉగ్రములయిన యాయుధముల మొనలపైకి ఉరుకుటయును వేఱొకవిధమైన ధైర్యము. ఇది క్షత్రియులకు సహజమైన గుణము. ఉత్తములైన యోధులు రణరంగముపైఁ దమప్రాణములు విడుచుటకు సమ్మతింతురుగాని, పగవారికి వెన్నిచ్చి యుద్ధభూమినుండి తొలగిపాఱిపోవనొల్లరు.

మూఁడవ విధమైన ధైర్యమొక్కటి కలదు. అది మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది. చిత్తచలనము గావించునట్టి వస్తువులు సమీపముగా నున్నను వానిం జూచి మనస్సులో నేవిధమైన కోరికయు స్పృహయు లేక వర్తించుట. అష్టావక్రుఁడు తన్ను త్తరదిశ పరీక్షించినపుడు చూపిన మనోధైర్యము మిక్కిలి శ్లాఘ్యమైనది. పూర్వమర్జునుఁడింద్రలోకమునకుఁ బోవఁగా నందలి దేవదాసి యూర్వశి యనునది యతనినింగామించి వచ్చిన నాతఁడు సమ్మతింపక దానిం దిరస్కరించి పంపెను. ఆతఁడు మనోధైర్యము లేనివాఁడైన చో నూర్వశివలలోఁ జిక్కి మహాదుఃఖము ననుభవించియుండును. పరులసొమ్మపహరింప నొకనికి మంచిసమయము దొరకినను దానట్లు చేయనొల్లకుండుట, మేలైన మనోధైర్యము సూచించును. మనోధైర్యము లేకపోవుటవలనఁగదా మనుష్యులు తృష్ణకులోఁబడి దుఃఖము ననుభవించుచున్నారు.

క॥ "మదిసుఖముఁగోరి దుఃఖం
బొదవంగల కార్యములకును త్సాహము సే
యుదురొప్పనితృష్ణంబడి
చదురేమియు లేనిచుట్టి జనులాతురులై"

జితేంద్రియులును జితమనస్కులు నైన మహాత్ములకీ ధైర్యము సహజమైయుండును.

ఏధైర్యముచే నొక్కఁడు, తన కెంత సంకటమైనను ధర్మమార్గముఁ దప్పక తానాచరింపవలసినట్టివిధి విధాయకములైన కృత్యములను ఫలము కీర్తి మొదలైనవానిఁ గోరక చేయుచుండునో, యదియే యుత్తమమయిన ధైర్యమనియు, నదియే సాత్త్వికధృతియనియు శ్రీకృష్ణుఁడు తనకు భక్తుఁడైన యర్జునునకు భగవద్గీతలోఁ జెప్పియున్నాఁడు. అర్థకామాది ఫలాపేక్షకై కష్టముల నోర్చుట రాజసధృతి, మదమోహనిద్రాలస్యములను వృద్ధిఁబొందించునట్టి యల్పఫలములకై ధృతికల్గి పాటుపడుట తామసరూపమైనధృతి. ఇదిమిక్కిలి నింద్యమైనది.

7 దానము.

(1) దానముయొక్క మేలిమి? వేదవ్యాసమహాముని ముద్గలుని చరిత్రమును ధర్మరాజున కెఱిఁగించుట.

పాండవులరణ్యవాసము చేయునప్పుడు వారిఁ జూచుటకై వ్యాసమహర్షి యేతెంచెను. ధర్మరాజును దమ్ములును బాంచాలియు మునివరున కాతిథ్యమిచ్చి నమస్కరించిన, వనవాసాయాసముచేఁ గృశించియున్న పాండవులం జూచి వగచి, ధర్మరాజునకు మునీంద్రుఁ డిట్లనియెను. "ఓధర్మనందనా! మనుష్యులకు సుఖదుఃఖములు కాలవిపర్యయమున వచ్చుచుండును. కాలమెవ్వరికి నొక్కరీతిగానుండదు. నీవుబుద్ధిమంతుఁడవు. కష్టములనోర్చి సౌఖ్యములనుభవింపుము. మనుష్యులు తపస్సుచే సర్వసుఖములం బడయఁజాలుదురు. క్షమయు, నహింసయును, సత్యమును సమత్వమును, శాంతియు, నింద్రియజయమును సంగపరిత్యాగ

మును మొదలయినగుణంబులుగలుగుట యేతపస్సుయొక్క లక్షణములు.

గీ॥ ఇందుఁ జేసిన పుణ్యంబులందుఁగుడుచు
మీఁదిజన్మంబునకునది మేలుసేయుఁ
గానదనకీర్తితోఁగూడ దానధర్మ
చిరపరోపకారములు చేయవలయు"

అనియిట్లువదేశించిన ధర్మపుత్త్రుఁడు "మునీంద్రా! దానతపంబులు రెండును మేలని యెఱింగించితిరి. వీనిలో మనుష్యులకెద్ది చేయ దుష్కరమైయుండును? ఏదియెక్కువఫలమునిచ్చు" నని యడిగెను. మునిపుంగవుఁడిట్లనియె "అయ్యా! దానతపంబులు రెండును శ్రేష్ఠంబులైనవి, వీనిలో దానమూర్జితమైన ఫలము నిచ్చును. అదయే విశేషము. ఏలనఁగా నదిధనసాధ్యమైనది. ధనముసంపాదించుట కష్టమైనకార్యము. నరులకుఁ బ్రాణములకంటెను ధనము తీపైనది. శత్రురాజులతోఁబోరాడుటయు, నాయుధముల దెబ్బకోర్చుటయు, సముద్రములను గడచి పరదేశములకుబోయి యిడుమలనుభవించుటయు, కృషిపశుపాలనాదికష్టములకులోనగుటయు, పరుల కధీనులైనవయుటయును ధనమును సంపాదించుట కేకదా? ఈప్రకారమనేక విధములుగా దుఃఖములనుభవించి యార్జించినధనమును విడుచుట కష్టమైనది కావున, దానమేమేలైనది. అన్యాయార్జిత ధనమునిచ్చుటచే ఫలమేమియుఁగలుగదు. ధర్మమార్గముగా లభించినయట్టి ధనము పాతికయైనను దానమిచ్చుటచే ఫలముగల్గును. "దేశేకాలేచ పాత్రేచ తద్దానంసాత్త్వికంస్మృతం" అని భగవద్గీతలోఁ జెప్పినవిధముగా, పుణ్యదేశములయందు, పుణ్యకాలముల మహాత్ము

లును, సద్ధర్మనిరతులునునైన పెద్దలకు దానమిచ్చుట సాత్త్విక దానమందురు. పూర్వము ముద్గలుండను పుణ్యాత్ముఁడైన బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుఁడు, సత్పాత్రమునందు ధర్మార్జితమైన ధనము నిచ్చి పుణ్యలోకంబునకుఁ బోయెను. అమ్ముద్గలుని చరిత్రము నువినుము"

" పూర్వము కురుక్షేత్రమున సత్యవ్రతుండును జితేంద్రియుండును, శిష్టాచారనియతుండును, అతిథిప్రియుండునునైన ముద్గలుండను బ్రాహ్మణోత్తముఁడు తనభార్యా పుత్రులతో వసియించుచుండి, యుంఛవృత్తియే తనకు జీవనోపాయముగాఁ గలవాఁడై యుండెను. అతఁడు పాడ్యమి మొదలుకొని పదునాల్గు దినములొక్కొక్కగింజ యకాఁదూమెడునడ్లు నమకూర్చి, పదు నేనవదినమైనపర్వంబునాఁడు దానినిపాకముచేయించి, దేవపితృ పూజలుచేసి, యతిథులకుఁబెట్టి, మిగిలినయన్నంబును దానుభా ర్యాపుత్రసహితుఁడై భుజించును. ఇట్లుండగా నొక్క నాఁడు పర్వదినంబున దుర్వాసుఁడను మునివర్యుఁడు వెంట్రుకలు విరి యఁబోసుకొని, వస్త్రముధరియింపక పిచ్చివానివలె దుర్భాష లాడుచు, నాతనియింటికతిథియై వచ్చెను. వచ్చిన మునివర్యుని జూచియేవగింపక, ముద్గలుఁడాతనికిఁ బూజలునల్పి యన్నము బెట్టెను. అతఁడుకడుపునిండఁగుడిచిమిగిలినయన్నమును దనమేను పై నలఁదికొని మరలి పోయెను, మునిపతియిట్లేపర్వము పర్వం బునువచ్చి చేయుచుండినను ముద్గలునకుఁగోపమును వగయును గలుగలేదు. ఇట్లాఱుపర్వములైన దుర్వాసుడు ముద్గలుంజూచి " అయ్యా! నీచిత్తమున నొక్కకొఱఁతయుఁగానలేను. నీయ ట్టిదానశీలునినేనెందును జూడలేదు. మనుష్యుల కాఁకలియును

నదిపిశాచమువంటిది. అదికోపంబును రేపును, అధర్మకార్యము లుచేయ ప్రోత్సాహపఱచును. వివేకము చెఱుచును.

నీవు మనమున సేవగింపవు. నన్నవమానపఱచవు. నా పై (గినియవు. ఆకలికిదూలిపోవు మనస్సులో నేవిధమైన వికారమును జెందవు. మనమునునింద్రియములనునీయధీనముగాఁ జేసుకొనుటచే నీవేతవశ్యాలివైతివి. నీయొక్క ధర్మమునకుఁ బ్రీతులై దేవతలు దివ్యరథారూఢులై వచ్చి నిన్నుభార్యాపుత్రసహితంబుగాఁగొని పోవనిదిగోవచ్చియున్నారు. నీవీయొడలితోడనే స్వర్గమునకుఁబొమ్ము" అనిసంతోషముతో దుర్వాసుఁడు వెడలిపోయెను.

కావున నోధర్మనందనా నీవును దానాది సత్కార్యనిరతుఁడవై లిపస్సుసల్పుము. నీకుసర్వశుభములుదానఁగలుగును. పదుమూఁడవయేటికడపటఁ బిత్రుపైతామహంబైన రాజ్యమును బొందిసుఖించెదవు" అనియిట్లుపాండవులనాశ్వాసించి వ్యాసమహర్షితనయాశ్రమమునకుఁబోయెను.

(2) దానపాత్ర విషయమైభీష్ముఁడు ధర్మరాజున కెఱిఁగించినవిషయములు.

ముందొకప్పుడు ధర్మరాజు యెట్టివారికి దానమియ్యవలయునని భీష్మాచార్యులవారినడుగనమ్మహానీయధర్మజ్ఞుఁడిట్లనియె. "అయ్యా! దానమనునది యెల్లవారికిని సామాన్యముగానుండవలసినగుణము. నిరుపేదయైనవాఁడు తనకుఁగల భంగియొరులకియ్యవచ్చును. అతఁడుకుంచెడు ధాన్యమిచ్చుటయు, ధనకోటిని

ధనవంతుఁడిచ్చుటయును నొకేవిధమైన ఫలమునే యిచ్చును. ముఖ్యముగా నిచ్చుచోటఁ బాత్రమెఱుఁగవలయును. సత్పాత్రములకిచ్చినదానము పెక్కుమడుఁగులై ఫలమిచ్చును. దూరముగానుండివచ్చువారలును, అపూర్వులై వచ్చియాచించువారును, సారాచార సంపన్నులును, విద్యగలవారును, వేదశాస్త్రములు జదివినవారును, దానముఁ గొనుటకుఁదగినవారు. దారిద్ర్యముచేఁ గుందుచు నెవ్వరినడుగనేరక యార్తుఁడై యున్న బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చుట మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయినది.

చ॥ అడిగిననిచ్చుకంటెనునయాచకుఁ గాఁగ నెఱింగియిచ్చుటె
క్కుడుఫలమిచ్చుదానవిధికోవిద, వేఁడుటచావు, వేఁడగాఁ
బడుటది పెద్దచావు, తగుప్రార్థనపూర్ణము చేయునాతఁడా
యడిగినవానిఁదన్నునుదయారతిఁగావఁగఁజాలువాఁడగున్॥

పూర్వము యయాతి మహారాజు దేవేంద్రునియొడకుఁ బోయిన నతఁడు రాజుంజూచి నీవుపూరుని రాజ్యాభిషిక్తుఁ జేసి వానికేమి యుపదేశించితనియడుగ, నమ్మహీపతి చెప్పిన వాక్యములు వినుము.

క॥ ఇచ్చునదిధనముపాత్రున
కిచ్చుగనొరువేఁడకుండునదియభిముఖులై
వచ్చినయాశార్థులవృథ
పుచ్చకచేయునదిసర్వభూతప్రీతిః॥

అపాత్రునకు దానమిచ్చుట శిలను దేపప్రమానుగాఁగొని సముద్రమునులంఘింపదలఁచినట్లును, షండునకుఁబుత్రినిచ్చినట్లును, దూదిలో నేయివేల్చినట్లును నిష్ప్రయోజనమగును. పునకలోను, కుక్కతిత్తిలోనుఁబోసిననీళ్లు మిక్కిలి నింద్యమైదుష్టమగునట్లు, అయోగ్యులైనవారికి దానము చేయుట వృథయగును.

పాడియు నాడియుఁబ్రతుకువారు, పరిహాసకులు, దుర్జనులు, అంగహీనులు, ఉన్మత్తులు, మిత్రఘ్నులు, మూర్ఖులు, కులము చాలనివారు, వేదము చదువనివారు, దురాచారులు మొదలగు హీనులెల్లను దానమునకుఁదగిన పాత్రములుగారు. అట్టివారికిచ్చుటచే దోషమువచ్చును. ధర్మలబ్ధమైనధనమును పాత్రములకుఁ బెట్టకుండుటయును పాపము.

గీ॥ పాడిదప్పకుండఁబడసినయర్థము
పాత్రములకునీఁగి, పాత్రములకు
బెట్టకునికియునఁగ నెట్టన రెండువి
ధములఁగీడుదొడరుధరణినాథ॥

దానములలో నన్నదానమును, భూదానమును, గోదానమును, శ్లాఘ్యములైనవని చెప్పుదురు. వీనిచే మనుష్యులకుఁ బాపములు తొలఁగును. మీఁదిజన్మమునకు మేలుకలుగును, అయితే నింద్యమైనపాత్రములకిచ్చుటవలన లాభము లేదు. ఓటికుండలో నీరుపోసినట్లేయగును. కావున ధర్మనందనా! దానమిచ్చువాఁడు పాత్రమెఱుఁగవలయు. అన్నిదానములకంటె సర్వభూతములకభయమిచ్చుటయును, శత్రువునకైనను ప్రాణదానము చేయుటయు మిక్కిలి విశిష్టములు.

8 సంతుష్టి; లేకతృప్తి.

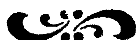
వామనుఁడు బలిచక్రవర్తితో సంభాషించుట.

పూర్వము విష్ణుదేవుఁడు బలిచక్రవర్తిని భంగపఱచుటకై కశ్యపమహాముని భార్యయైనయదితియను పుణ్యాంగన గర్భము

వారాశవ ప్రవృత్తమేకనీవలయసామ్రాజ్యంబు గల్గియుండియును దృప్తినిజెందరైరి ఉన్నదానితోఁదృప్తిఁజెందువానికిఁగల్గుసుఖము వారు బొందరైరి. ఆశవంటిదుఃఖమును నిరాశవంటి సుఖమును లేదు. "సంతుష్టుఁడేమూఁడు జగములఁబూజ్యుండు, సంతోషికెప్పుడు జరుగుసుఖము, సంతోషిగాకుంట సంసారహేతువు, సంతసంబున ముక్తిసతియు దొరకుఁ, బూఁటపూఁటకు జగంబులయందృచ్ఛాలాభతుష్టినితేజంబుదోన పెరుగుఁ, బరితోషహీనత ప్రభచెడిపోవును జలధారననలంబు నమయునట్లు" కావునవోరాజా నీవుప్రభువనినిఖిలంబునడుగుట నాకుఁదగవుకాదు. నాకుఁదగిన కొలదియేను వేఁడుకొంటిని. ఈపదత్రయమునుజాలదనకయిమ్ము. చాలునాకదియే"

అనియిట్లువామనుఁడు బలిచక్రవర్తికి సంతుష్టియొక్క విశేషమును, తనకుఁగలదానితో సంతోషపడనివాని దుఃఖమును విస్తరించిచెప్పఁగా, నప్పుడాఖర్వుని యఖర్వతేజోబుద్ధులకు బలిచక్రవర్తిమెచ్చి భూదానముచేయఁదలంచెను.

ఆశయయెల్ల చేటులకుమూలము. నిరాశయపరమసుఖము.

9 కీర్తిప్రియత్వము.

ఇంద్రద్యుమ్నమహారాజ చరిత్రము.

ధర్మరాజు వనవాసము చేయుచుండిన కాలముననాతని యొద్దకు మార్కండేయమహామునివచ్చి వివిధములైన ధర్మములెఱుఁగింపఁగా, నమ్మహీపతి యమ్మహర్షింజూచి "మునీంద్రా! మీకంటె వృద్ధులైనవారు జగతిలోనున్నారా" యనియడిగెను. దానికిఋషిపుంగవుఁడిట్లని చెప్పెను.

పూర్వ మింద్రద్యుమ్నుఁడను జనపతి ధర్మమార్గము తప్పక రాజ్యపరిపాలనము చేసి యింద్రలోకమునకుఁ బోఁగా బహుకాలమున కాతనికీర్తి భూలోకములో నాసిపోయెను. అంత దేవతలు నీవింక స్వర్గలోకములో నుండ లేవని వానినుర్వి పైఁద్రోచిన నతఁడు నేనుండు కడకు వచ్చి నన్నెఱుఁగుదువా యని యడిగెను. అప్పుడు "నేను అయ్యా! నేను నిజముగా నిన్నెఱుఁగను. హిమశైలశృంగమునందుఁ బ్రవాళకుండను పేరుగల ఘూకమున్నది. దాని నడుగు" మంటిని. రాజు నన్నుం గోడ్కొని యులూకముపాలికింజని నన్నడిగి నట్లడుగ నదియుఁ గొంతసేపు చింతించి "రాజా! నిన్ను నే నెఱుఁగఁజాలకున్నాను. ఇంద్రద్యుమ్నంబను కొలనియందు నాకంటె వయస్సునఁ బెద్దయైన నాళీకజంఘుఁడను బకవల్లభుఁడున్నాఁడు. అతనిం గని యడుగునది" యని వాక్రుచ్చెను.

అప్పుడు రాజు నన్నును ఘూకమును మోచికొని నాళీకజంఘునొద్దకుం జని తనపేరు చెప్పి "నన్నెఱుఁగుదువా" యని యడుగ నాబకశ్రేష్ఠము "అయ్యా! నేను నిన్నెఱుఁగను. నాకంటెను జిరకాలజీవియైన యుగంధరుఁడను పేరుగల కచ్ఛపమీ కొలనిలోనే యున్నది. దానినడిగిన నీవిషయమై చెప్పనోపు" నని యెను, అప్పుడందఱు సరస్సులోనున్న కమఠమును బిల్వఁగా నది బయటికి వచ్చెను. అప్పుడు బకరాజు ముసలి తాఁబేలుం జూచి "అయ్యా! ఒకసందేహము తీర్చుకొనుటకై వీరిందు వచ్చియున్నారు. నీవీయింద్రద్యుమ్నమహారాజు నెఱుఁగుదువా" యని యడిగెను. కొంతసేపు తనలోఁ దలపోసి కన్నుల నీరుతెచ్చుకొని కమఠ మిట్లనియెను. "అయ్యా! ఈమహాగుణభూష

ణుఁడైన యింద్రద్యుమ్న మహారాజని మఱువ వచ్చునా? నా కెన్నిరోమములు లిందువచ్చి నన్నాదరించి ప్రాణభయంబు లేక చేసెనే. ఆదయామయుని నాకెన్నఁడైన మఱువంగరాదు అతఁడు యజ్ఞదక్షిణార్థముగ విప్రవరుల కిచ్చిన గోగణంబులు గొరిజలచేఁ ద్రవ్వఁబడుటచేతనే కదా యీసరోవర మేర్పడెను.

అనియిట్లు చెప్పఁగా దేవదూతలు విమానంబులుగొని వచ్చి రాజుంజూచి "మహీవల్లభా! నీకీర్తి జగంబులో శాశ్వతమై నిల్చెను. నీవుమఱలస్వర్గమునకురమ్ము" అనివానిందోడ్కొనిచనిరి.

క॥ తనకీర్తియెంతకాలము
వినఁబడునిజ్జగమునందు వెలయుఁగనందా
కనుబుణ్యలోకసౌఖ్యం
బున నెంతయునుల్లసిల్లుబురుషుండనఘా॥

"ఓ ధర్మనందనా! నాకంటెవృద్ధులైనవారి నెఱిఁగించితిని, కీర్తియేపుణ్యలోకములనిచ్చును. కీర్తియేధనము. కీర్తి లేనివాఁడు కేవలము శవమువంటి వాఁడు."

ఉ॥ కీర్తియయిచ్చుఁ బుణ్యగతి కీర్తియ తల్లియుఁబోలెఁబ్రోచుస
త్కీర్తియయాయువున్ సిరియుఁ గీర్తివిహీనుఁడసూవశేషుఁడు
ష్కీర్తికి నెల్లచేటులును గిట్టి హరించు ననండె తొల్లి భ
ర్తారిహారుండు నాబఱఁగునంబుజసూతి జగద్ధితంబుగన్॥

10. ఆశ్రితపోషణము.

శిబియను రాజర్షి చరిత్రము.

తొల్లి భృగుతుంగమను పర్వతమునశిబియను రాజు యజ్ఞము చేయుచుండగా,నతని మహాగుణంబు లెఱుంగ వేఁడి

యింద్రాగ్నులిరువురు శ్యేనకపోతరూపములు దాల్చిరి. అప్పుడు శ్యేనభయంబుచేఁ గపోతంబు పఱతెంచి శిబి మఱువు సొచ్చిన, దానిని విడువక తఱుముకొని వచ్చి శ్యేనము శిబి కిట్లనియెను. అయ్యా! నిన్ను సత్యసంధుఁడనియు, నిర్మలుఁడనియు, ధర్మజ్ఞుఁడనియు, లోకంబు కొనియాడును. నే నాఁకలిగొనియున్నపుడు నేను మ్రింగదలచిన కపోతమును డాచి, నాకాహారవిఘ్నముచేయుట నీకుఁ దగునా? సర్వభూతము లాహారముచేతనే జీవించి వర్ధిల్లును. ఈపావురంబు నాకియ్యనినాఁడు నాకు బుభుక్షావేదనచేఁ బ్రాణవియోగమగును. నన్నుఁ గానలేక నాపుత్రులును భార్యయు జీవింపనేరరు. ఒక్కకపోతంబు రక్షించి, పెక్కుజంతువులకు హింసగావించుట ధర్మవిరోధమగును. ఒకధర్మమునకు బాధసేయు ధర్మమును ధర్మముగా ధర్మజ్ఞులు గైకొనరు. నీ వెఱుఁగనిది కలదే? పావురంబు విడువుము.”

శిబి యిట్లనియె “ఓపక్షివరా! నీవు ధర్మమెఱిఁగినట్లు పల్కుచున్నావు. నా మఱువు సొచ్చిన పావురమును నే నెట్లు విడుతును? ఆశ్రితులను పరిత్యజించుటకంటె లోకములోఁ బాతకమొక్కటి లేదు. ఈకపోతమాంసంబునం గాక నీ యాఁకలి యన్యమాంసాదులచేఁ దీరదా? నీకుఁ గావలసినంత మృగమహిష వరాహ ఖగమాంసంబులు దీనికంటె మిక్కిలిగాఁ బెట్టెద. ఈకపోతంబుపై నాగ్రహము విడువుము. ప్రాణభయంబుచేఁ వచ్చి నన్నభయమడిగిన దానిని విడువను.”

డేగయప్పల్కులు విని “అయ్యా! నాకిప్పక్షి వేదవిహితమైన మాంసము. శ్యేనాః కపోతాన్ ఖాదయంతి.” యను

వేదవచనంబులు వినలేదా? ఇది యే నాకాహారము గావలయును. దానిని దయకిమ్మని'' యెంత యడిగినను దానిని విడువనని పట్టుపట్టిన రాజుం జూచి మఱియు డేగ యిట్లనియె "భూపతివర్యా! ఈపావురము నాకు విహితభక్షణము, దీని నీకుఁ గావబుద్ధిగలదేని నీదేహములోనుండి కోసి దీనియంత మాంసమును దూఁచి నాకుఁ బెట్టుము. అప్పుడు నేను సంతోషమును బొందఁగలను.''

అనిన రాజు సంతోషించి పక్షిం జూచి "ఓ విహగోత్తమా! మేలు చేసితివి. ఇదిగో నాయొడలి మాంస మిచ్చెద''నని తక్షణంబ తులలో నొక్కవైపు పావురము నుంచి, రెండవ తక్కెడలోఁ దన దేహమునుండి మాంసమునుగోసి వైచెను, తన యంగములోని మాంసమునంతయు బెట్టినను కపోతశరీరమాంసమే వ్రేగై యుండెను. దానిం గని శిబి యాశ్చర్యపడి దేహమెల్ల నెత్తురు దొరుఁగ నత్తులయెక్కి తాను గూర్చుండెను.

అప్పుడు వాని గుణోన్నతికి వాసవదహనులు మెచ్చి, శ్యేనకపోతరూపంబులు విడిచి తమ తమ నిజరూపంబులతోఁ బొడసూపి రాజుంజూచి యిట్లనిరి. "ఓమహాత్మా! నీశౌర్యధైర్యాదిగుణము లనన్యసాధారణంబులు. నీ కాశ్రితులయందుఁగల వాత్సల్యము కొనియాడఁ దగినది. భూలోకములో నీకీర్తి శాశ్వతమై నిల్చెను.'' అని వానిం బలువిధంబుల స్తుతించి వాఁడు కోరిన వరంబులిచ్చి యింద్రాగ్నులు చనిరి.

ఆశ్రితులను గరుణతోఁ బ్రోచుటయే యుత్తములయొక్క గుణము.

2 ధర్మరాజు గంధర్వులచేఁ జెఱఁగొనబడిన దుర్యోధనాదుల విడిపించుట.

పాండవులు ద్వైతవనంబులో వన్యమూలఫలంబు లాహారంబుగాఁ గడుదీనవృత్తి నున్నారనియు, వారికి మనస్తాపమతిశయిల్లునట్లుగాఁదాను మహావైభవంబు మెఱయ వారికిం జూడ సూపుట లెస్సయనియు, దుర్బుద్ధియైన దుర్యోధనుఁడు తనకాప్తులైన కర్ణ, శకుని, దుశ్శాసనులతో దుర్మంత్రంబు జేసి, ఘోషయాత్రనెపంబున ద్వైతవనంబునకుఁబోవ నిశ్చయించెను. తండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవులు ద్వైతవనంబులో నున్నారని నెఱిఁగి కొడుకుం బిల్చి, "అయ్యా! పాండవులు నీచేమూఁదుబన్నము వడియున్నారు. వారు కోపించిరేని నిన్నును నీవారినినిర్మూలము చేయుదురు. అమ్మహాత్ములకు మీరు కీడు చేయఁజాలరు. దాననెగ్గగును. మిమ్ముఁలంజూడఁగనే భీమసేనునకుఁ గోపంబతిశయిల్లును, వాఁడు మీకు మిత్తియని నేను భయపడు చుందును. మీరందుఁబోనేల? వలయునేని గోవులరక్షింపనొరులంబంపుదము" అనియతని వారించెను. అవినీతుఁడైన కొడుకు తండ్రిపలుకులు వినక, పాండవులు మునివేషులై యున్నారనియు, వారు సమయమతిక్రమించి తమపై యుద్ధమునకు రారనియు, ధర్మరాజునకుఁదమ్ములెల్లలోఁబడినవారు గనుక వారాతనియాజ్ఞను మీఱి నడుచుకొనరనియును జెప్పి, సోదరపరివారామాత్యభృత్యస్త్రీజనంబులతోడను, రథగజతురగపదాతి వర్గంబులతోడను మిక్కిలి వైభవంబు మెఱయఁ బురంబు వెలువడి ద్వైతవనంబునకుఁ బ్రయాణమయ్యెను.

దుర్యోధనుఁడు మహావిభూతితో వనంబుజొచ్చి ఘోష

మధ్యంబునందొక్క రమణీయప్రదేశంబున శిబిరంబుగావించుకొనియుండ, గోపాలకులెల్ల నతనింజూడవచ్చిరి. గోసమృద్ధికి సంతసిల్లి యతఁడు వారలకు బహుమతులొసంగెను. అంతగోరసస్వాదనకుతూహలుఁడై తనయిష్టులైన కర్ణాదులతో నతడుకొంతసేపువిహరించెను. తర్వాత గాయక నర్తకాదులునువందిమాగధజనంబులును రాజుంగని యభితంబులునడసిచనిరి. అటమీఁద మృగయావినోదంబునందగిలి జింకలం దఱుముచు, నేనుంగులంబట్టి బంధించుచు, సింహంబుల హింసింపుచు, మహిషశార్దూలాదులమర్దించుచు, రాజమృగయులతోఁగాననంబంతయుఁ దిరిగెను. ఇట్లు బహుప్రకారంబుల విహరించి దుర్యోధనుఁడు జలక్రీడఁగావింపనెంచి ద్వైతవనసరోవరంబుదాయంజని, తనభృత్యులంబిల్చి కొలనిగట్టున క్రీడాగృహంబులు నిర్మింపనాజ్ఞయిచ్చెను. అచ్చటనే ధర్మరాజు మునిజనసహాయుఁడై సద్యస్కాంధమను యజ్ఞమును జేయుచుండెను.

సేనకులు చెరువునకు సమీపముగాఁ గ్రీడాగృహంబులుగట్టుటకుఁబూనఁగా, నప్పుడు గంధర్వులుకొందఱు పఱతెంచి వచ్చి "ఓభృత్యులారా! ఇదిగంధర్వరాజగు చిత్రసేనునికొలను. అతఁడిందుఁదనభార్యలతోనిప్పుడు విహరింపవచ్చెను. మీరిందుండరాదు. తొలఁగిపోవుడని వారలందఱుముగా, వారుమగుడంజని దుర్యోధనునకంతయు నెఱింగించిరి. అతఁడు దుర్మదాంధుఁడై, యెదిరినిదన్నును నెఱుఁగక సేనలంగూర్చుకొని తమ్ములతోను, తక్కిన దొరలతోను, గంధర్వులపైఁబడెను. కురుసేనలకును గంధర్వులకును బెద్దపోరయ్యెను. చిత్రసేనుఁడు దుర్యోధనునెదిర్చి యతని సేనలపై బాణవర్షము కురియఁగానతండు నిలువ

లేకపోయెను. కర్ణుడు విరథుఁడై భంగపడి రణరంగమునుండితొలఁగెను. దుశ్శాసనాదితక్కిన దొరలును రణసంరంభముడిగిరి. కురుసేనలు వాతాహతిందూలుమేఘములవలెఁ జెల్లాచెదరయ్యెను. అప్పుడు చిత్రసేనుని యాజ్ఞాప్రకారముగా దుర్యోధనాదులను గంధర్వులు బంధించి కొనిపోయిరి. అమాత్యులుకొందఱు పఱతెంచివచ్చి ధర్మరాజుశరణంబుఁజొచ్చి "ఓధర్మనందనా! నీతమ్ములంగావుము. దుర్యోధనుఁడు సోదరస్త్రీసమేతముగా నిందు వచ్చి గంధర్వులనెదిర్చి, వారిచేఁబరాజితుఁడై పట్టువడియెను. నీవువారిచేఁదలంగఁ జేయు" మని మొఱపెట్టుకొని, జరిగిన వృత్తాంతమంతయు సవిస్తరంబుగా నెఱిఁగించిరి.

భీమసేనుఁడంతయువిని పరమసంతోషభరితుఁడై యున్నంజూచి "అన్నా! మనము చేయఁదలఁచినపనిని గంధర్వులు చేసిమనకార్యమును లఘువుగాఁ జేసిరి. ఊరకుండఁగనే మనలను జయమునొందెను. ఆనీచుఁడైన దుర్యోధనుఁడు మనలనవమానింపఁదలచి యిందులకేతెంచి దానికిఁదగిన ఫలమునుగుడిచెను. అప్పాపాత్మునకుఁగృపసేయవల"దనియెను. ధర్మరాజు కరుణాపరతంత్రుఁడై తమ్మునింగనుంగొని "భీమసేనా! ఇది పరుషవాక్యములకు సమయమా? గంధర్వులచేఁజిక్కిన కౌరవులనువిడిపింపకుండుట నీకుధర్మమగునా? జ్ఞాతులైనవారితోఁ గలహించినను సహజమైనబంధుస్నేహమును జూపకుండనుపేక్షింపరాదు. శరణాగతరక్షణంబు నీవంటి బలసంపన్నులకు గర్తవ్యమగును. కావున నీవును దమ్ములును రథంబులెక్కి సర్వాయుధసన్నద్ధులరై చని దుర్యోధనుని బంధుసహితముగా విడిపింపు"డనియెను.

అప్పుడు మఱియు భీముఁడుపూర్వవైరమెల్లఁదలఁచుకొని

యన్నతో నిట్లనియెను "అక్కటా! ఈదురాత్ముఁడు మనలను లక్కయింటిలోఁ గాల్పనెంచెను. నాకువిషముపెట్టెను. నన్ను గంగలోఁద్రోపించెను. మాయాజూదంబునమనసిరియెల్లనుగొని యెను. సాధ్వియుఁబరమపతివ్రతయునైన ద్రౌపదిందలపట్టియీ డ్పించి,సభలో నవమానపరచెను. వీఁడు మనకెగ్గుచేయనిదినము కలదా?నీవిదంతయుఁ దలఁపక కేవలముకరుణయపూనియుండు దువు. ఇట్టులైన మనకుఁగార్యహానిగలుగదా?"

అనికోపించి పల్కినభీమసేనుని శాంతవచనంబులననున యించి ధర్మరాజిట్లనెను."తమ్ముఁడా! ఇదికోపమునకవసరము కాదు. దుర్యోధనుని మంత్రులు మనబలపరాక్రమంబు లెఱిఁగి కదా మనయొద్దకు వచ్చిప్రార్థించిరి. దుర్యోధనుఁడునునీబలవిక్ర మంబు లెఱుఁగును మనమువిడిపింతుమనియాసఁగొనియుండును. కావుకావుమనిదీనజనులఱవఁగా, వారియెడబల హీనులైననుదమ యోపినంతచేయుదురనిన, నీవంటియుత్తమశూరునకూరకుండఁద గునా?దుర్యోధనుఁడు పగవాఁడైనను దుర్నీతిపరుఁడైనను, వానిమ నమునిగ్రహించుట మేలుగాని, వాఁడుపరులచేఁజిక్కినప్పుడువాని యెడనుపేక్షించుట ధర్మముకాదు. తమ్ముఁడా! యిదిమనకుఁ బుణ్యంబును గీర్తియును సంపాదించుకొనుసమయము. లెమ్ము, తమ్ములంబిల్చుకొని వేగముగాఁగదలి గంధర్వులనోర్చి, దుర్యో ధనాదుల విడిపింపుము"

అనియిట్లు ధర్మరాజు పలువిధంబుల నాశ్రితుల విడువ రాదని చెప్పఁగా, నెట్టకేలకు భీమసేనుఁడు సమ్మతించి, యా యుధసన్నద్ధంబైన తేరెక్కి, తమ్ములతో గంధర్వులపైఁజని వా రినశ్రమమునవోడించి, దుర్యోధనాదులను విడిపించి ధర్మరాజు

ముందట తెచ్చి నిల్పెను. ధర్మరాజు ధార్తరాష్ట్రునిం గనుఁగొని " అయ్యా! ఇట్టిసాహసంబు లెన్నఁడు నొనర్పకుండుము. దుర్జనులంగూడినవాఁడు సాహసక్రియలందుఁగడంగి నశించును. తమ్ములను స్త్రీలను గైకొని పురంబునకుఁబోయి సౌఖ్యముగా నుండుము. నీవుమనస్సులో దీనిందలఁచుకొని దుఃఖపడకుండు" మనిబుద్ధిసెప్పియతని వీడ్కొలిపెను. దుర్యోధనుఁడు యవమానంబుబొంది దీనవదనుఁడై చనియెను. ఆశ్రమ వాసులెల్లరు ధర్మరాజుయొక్క ధార్మికత్వంబును బొగడుచుండిరి.

గీ॥ శరణుజొచ్చినరక్షింపఁజాలియుండి
కడపపుచ్చినమూర్ఖులోకములుదప్ప
బుణ్యకర్మంబులఫలతఁబొందునసఁడౌ
కమలగర్భురుంకుతొల్లిజగద్ధితముగ॥

11 ఆశ్రితుల ధర్మము.

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు నాశ్రయంబు విడువ రాదని చెప్పుట.

" ఓజ్ఞాననిధీ! ఒక పురుషుఁడు తనజీవనమునకాస్పదమైన పురుషునెడ నెట్టివిధంబుగా నడుచుకొనవలయు," నని యొకప్పుడు భీష్మాచార్యుని ధర్మరాజడుగ, సభ్యాపతికి భీష్ముఁడిట్లనియెను.

" అయ్యా! కాశీశ్వరుని దేశముననొక బోయవాఁడు వేటకై పోయి విషలిప్తమైన శరంబుచేనొక్క మృగంబునేయ, నదిగురితప్పి యొకమహా వృక్షమునం దాకెను. పువ్వులను గాయ

లను గలిగి యొప్పుచుండిన యాభూరుహంబప్పుడే విషంబు తగిలి యెండిపోయెను. ఆవృక్షము తొఱ్ఱలో నివసించుచుండిన చిలుక యొక్కటి బహుదినంబులుగాఁ దానందు వసించుటను దలఁచి, చెట్టుపైనధిక భక్తియు విశ్వాసమును గలది కావున, దానివిడిచి పోవక యెండ వానల కోర్చి యందేయుండెను.

దానియుదాత్తవృత్తి కచ్చెరువంది దేవేంద్రుఁడు మనుష్యరూపము ధరించి దానియొద్దకు వచ్చి "ఓకీరమా! ఈయరణ్యములో ఫలభార వినమ్ర శాఖలుగల తరువులనేకములున్నను నీవు వానిపై నిల్వక, శుష్కించియున్న నీచెట్టును వదలకుండుట కుఁగారణంబేమి?" యనియడిగెను. అనిన చిలుక యిట్లనియె. "అయ్యా! బహుదినంబులుగా నీచెట్టు నాకు ఫలములిచ్చుచు, రమ్యమైన నివాసము గల్పించుచుండినది. ఇప్పుడిది యెండిపోయెనని నేను దానివిడిచిపోవుట తగవగునా? ఓ దేవేంద్రా! యది చేసిన మేలును మఱచినట్లు కాదా?".

దేవేంద్రుఁడప్పక్షి తన్నెఱుఁగుట కాశ్చర్యపడి, యిది పూర్వజన్మమునందుఁ జేసినపుణ్యముచేఁ గలిగిన జ్ఞానమని తలఁచి, యక్కీరమునకు మేలుగావింప నుద్దేశించి దానితో "ఓవిహంగోత్తమా! నీదుపలుకులువిని మెచ్చితిని. నీకాశ్రయంబైన వృక్షముపైఁ గల భక్తి యెంతయు విశేషమైనది. నీకు వరమిచ్చెద వేఁడుకొను" మనఁగా, నది తాను వసించియుండిన చెట్టునకుఁ బేరెలమి వేఁడెను. అమరపతి యప్పుడమృతవర్షంబు కురిపించి చెట్టును మఱల జీవింపఁజేసి, దానికి మునుపటికంటె నతిశయ మెక్కువగునట్లు చేసి పోయెను.

అయ్యా! కౌరవోత్తమా! మేలైన యాశ్రితులిట్లతమ ప్రభువులకుఁ బెరెలమి సేయుదురు."

12 మానుషప్రయత్నమవశ్యమైనది.

(1) ద్రౌపదీ ధర్మరాజుల సంవాదము.

పుడమియును రాజ్యమును బంధువులను విడిచి, దివ్య భోగముల కెల్ల వెలియై యడవులలో నిడుములు గుడుచుచున్నతి సభర్తలం జూచి పరితపించి, ద్రౌపదియొకప్పుడు ధర్మరాజునకిట్లనియెను. " ఓమనుజేంద్రా! అవినీతులైన ధార్తరాష్ట్రులచేత నపహృతరాజ్యుండవై తమ్ములతో వనంబునకువచ్చి, ధర్మమే పెట్టి యునితలచి, శత్రువుల నుక్కడఁగింప యత్నము చేయకుండుట నీకుఁదగునా? ధర్మదూరులైన దుర్యోధనాదులందు ధర్మబుద్ధి గల్గి నర్తింపనేల? నికృతి పరులందు నికృతి సేయనివారు వంచితులగుదురు. పాపాత్ములమెడ క్షమగల్గి యుండనేల? బలవిక్రమాతిశయములుగల నీతమ్ములు నీయాజ్ఞకు లోఁబడి, చెఱలోఁ బడిన సింహశిశువులవలెఁ బరాక్రమంబువిడిచి, యుత్సాహరహితులై యున్నారు. వారికనుజ్ఞయిమ్ము, దుర్మతులైతున దుర్యోధనాదులనెల్ల నొక్క పెట్టున సంహరించి వారునీరాజ్యలక్ష్మినీకొప్పగింతురు."

అప్పలుకులువిని ధర్మరాజు " యాజ్ఞసేనీ! ఇదికోపమునకు సమయముకాదు. కోపము ధర్మకామార్థ హానిగావించును. కోపమును వదలిన వాఁడు దేశకాలతత్త్వమెఱిఁగి తేజంబు జూపి శత్రువుల నోడించును. ఓర్పుగలవానికి జయముసిద్ధించును. మ

నము షడ్భావాదేములు వనంబులోనుండి తరువాత శత్రువులపైదం డెత్తుట లెస్స" యని చెప్పెను.

ద్రౌపది మఱియు నిట్లనియె "ఓ అజాతశత్రూ! శత్రువులయెడ క్షమయు దయయు, ధర్మమును జూపువారుగలరా? ధర్మాత్ములును సత్యసంధులును బరాక్రమ సంపన్నులునైన నమీకు విహీనతయును, అన్యాయపరులైన ధార్తరాష్ట్రుల కున్నతియుఁ గావించిన విధికి నేనేమందును? విధిబలవంతమైనదని యూరకుండుట పురుషులకుఁ దగునా? తొల్లి నీతిమంతులైన బ్రాహ్మణులు నాజనకు నెఱకువచ్చి చెప్పిన వాక్యముల వినుము. బుద్ధిమంతులగువారుల్సాహించి కర్మములు చేయుచుం డవలయును స్థావరములట్లు జనులు జీవింపనేరరు. దైవమును మనుష్యునియత్నమును ఫలసిద్ధికిఁగారణము లేమైనను, నరుడు ప్రయత్నపరుఁడు గావలయును. అర్థసిద్ధినిశ్చయించి కర్మములకుఁ జొరనివానికి దైవానుకూల్యమెట్లగును? పురుషప్రయత్నము లేక తిలలోనుండి తైలమును, గాష్ఠములోనుండి నిప్పును బడయ వచ్చునా? కర్మమునందు గృతోత్సాహుండైనవానికి దైవము తోడై ఫలసిద్ధియొనరించును. దైవము సహాయ మొనరింపనియె డలఁగర్తికృతిప్రయత్నుండై నిల్చుఁగాక. దైవంబుతోడున్నను లేకపోయినను, మనుష్యుఁడుత్సాహవంతుఁడై కార్యములందా సక్తిగల్గి యుండవలయునుగాని, కేవలము దైవపరుండై యూరకుండరాదు"

అనియిట్లు ద్రౌపది దైవమానుషముల విధములు చెప్పి కౌరవులతో యుద్ధమునకు బూనుమనియెంత చెప్పినను, ధర్మరాజు బుద్ధిమంతుఁడును ధీరుఁడును గనుక, సమయ మతిక్రమించుట

ధర్మమూ కాదనియు ధర్మ విరోధము లేకుండునట్లు పురుషార్థ ములంబడయవలయుఁడు యత్నము చేయుట లెస్సయనియు చెప్పి ద్రౌపదీదేవి కోపంబును పశమింపఁ జేసెను.

(2) భీష్ముడు ధర్మరాజునకు దైవమానుషంబుల తెఱఁగెఱింగించుట.

ఒకప్పుడు భీష్మునింజూచి ధర్మనందనుఁడు దైవమానుషంబు లలో బెద్దది యేదియనియడుగ నప్పురుషవరుఁడు కురువర్యునకిట్లు నియె. "అయ్యా! తొల్లి బ్రహ్మదేవుని, నీవునన్నడిగినట్లు వసిష్ఠ మహామునియడుగ, నద్దేవుఁడు చెప్పిన వాక్యములను వినుము. పురుషప్రయత్నము పొలము వంటిది (క్షేత్రము) దైవమనునది విత్తువంటిది (బీజము) ఈ రెండును గూడినేనియుఁ గృషిచేయు వానికి ఫలసిద్ధియగును. పురుషుఁడు పూనుకొనని కార్యముల యందు దైవమెట్లు ఫలమొనరించును. జనులు తమతమపనులను నడుపఁగా దైవముతోడ యనుకూలపడుటకు సందర్భము కలుగును.

సీ॥ పౌరుషంబు దైవంబుతో ప్రాపులేక
ఫలముఁబొందంగ నేరదు పార్థివేంద్ర
విత్తు సహకారిగాకున్న రిత్తనేల
వంధ్యమగుఁగాక తాఫలవంతమగునె॥

అయ్యా! వినుము. అనలమించుకయైనను వాయువుసహాయము చేవృద్ధిబొందునట్లు సత్కార్యములం జేయుచున్నచో, నవిదైవానుకూల్యమహిమచే వృద్ధినిగనును. చమురులెగ్గనేని దీపము

లంజంపి, యజ్ఞులయందు వ్రేల్చుట శ్రుతిసమ్మతమైనది. పూర్వము రంతిదేవుఁడను రాజు దినమునకు రెండువేలు గోవుల చొప్పున చంపి, వేయిసంవత్సరములు యాగము చేసెను. వానికిఁ బుణ్యలోకములు లేకపోయెనా? డేగకాహారముగా శిబి తనదేహము నుండి మాంసమును గోసియిచ్చినది హింసయగునా? అట్లే మనుష్యులు దీపము పెట్టినపుడు దానిలోఁ బురుగులు పడి చచ్చును. నేల దున్నునపుడు నాగంటిమొనలో ననేకములైన ప్రాణులు చచ్చును, ఆపాపంబులు మనుష్యులను బొందునా? తమతమ కర్మవశమున నాయువు దెగినట్టి జంతువులు చచ్చుచుండును. చంపువాఁడు నిమిత్తమాత్రమేయని బుధులు చెప్పుదురు.

అదియట్లుండనిమ్ము. రాజులకు వేఁటాడుట ధర్మమైనది. సస్యాదులకు మృగములు హాని చేయుచుండును. లోకబాధకరములైన క్రూరమృగములను జంపుట హింస కాదు. మఱియు విషము పెట్టువారిని. గృహంబులం గాల్చువారిని, చోరులను పరస్త్రీల నపహరించువారిని మొదలగు క్రూరకర్ములను దండింపకుండుట రాజులకు ధర్మము కాదు. అట్లు దండించుటచే రాజులకు హింస తోడరదు. వధ్యులైనవారిని వధింపవలయును. ఇది రాజనీతి ప్రకారము.

మఱియు రాజులు యుద్ధములో జయముగొనుటకై పరబలంబులపై నడరి, నెత్తురుపట్టులు వాఱ శత్రుసేనలం జంపుదురు. అది హింసయగునా? న్యాయయుద్ధమున శస్త్రాగ్నిచే మృతినొందినవాఁడు మోక్షసామ్రాజ్యమునకు యుక్తుఁడగును. యుద్ధములోను హింస వదలుచోట్లు కొన్ని కలవు. శత్రువు పడినను, పాఱినను, నాయుధము పడవైచినను, వాహనమునుండి పడినను, వానిం జం

పుటచే హింసకలుగును.

కావున నెల్లభూతములను తనయట్లతలఁచుచు న్యాయ పరుఁడై బుద్ధిపూర్వకముగా హింసచేయక, సాధ్యమైనంతవఱకు హింసకెడగల్గి వర్తించువాఁడే పుణ్యాత్ముడు. అతఁడే హింసచే యనివాఁడగును.

---

14 సాహసము కూడదు.

(1) భీమసేనునకు హనుమంతుఁడుపదేశమిచ్చినవిషయము.

గంధమాదన పర్వతంబున పాండవులు వసించుచుండిన కాలమున, భీమసేనుఁడును ద్రౌపదియు నప్పర్వత సానువుల యందు విహరించుచుండఁగా నపూర్వమైన వాసనయు రమణీయ తయునుగల సహస్రపత్త్రకమల మొక్కటి వాయువశంబున వారికిముందుగా బడియెను. దానింజూచి ద్రుపదరాజపుత్త్రి సం తోషించి యవ్విరి తావికినిసొగసునకును మెచ్చి, యిట్టిపువ్వులు నాకనేకములు తెచ్చిపెట్టుమని భీమసేనునడిగి, ధర్మరాజాదు లున్నయెడకుఁబోయెను.

భీముఁడు ద్రౌపదికి మనఃప్రియంబు సేయునెంచి బాణ బాణాసనంబులుధరించి, పువ్వుందెచ్చిన గాడ్పునకభిముఖుఁ డై యొకదట్టమగు నరణ్యమార్గముగాఁ బోవుచుండెను. దారి లోనతఁడు మదించిన యేనుగు చందమున నించుకేనియు భయ ములేక, క్రూరమృగంబుల జంపుచు, మ్రాకుల విఱుచుచు, పర్వతశృంగంబు లెక్కుచు, నానాప్రకారంబుల విహరించి యొక్కయెడ శంఖనాదము గావించెను. అప్పుడవ్వనంబుననుఖము

గాఁ శయనించి యుండిన హనుమంతుఁడను కపివర్యుండానాదంబు విని, యది వాయుపుత్రుఁడును దనకుఁ దమ్ముఁడునైన భీముని శంఖారావంబగుట యెఱిఁగి, యాతనికి హితంబు సేయఁదలచి, యతఁడు వచ్చుమార్గమున కడ్డముగాఁ దోఁకను జాచెను. భీమసేనుఁడు తనకెదుటనున్న క్రోఁతిఁజేసింగని, దానికినిద్రాభంగమొనరింపఁదలఁచి సింహనాదముచేసి దానికిసమీపముగా వచ్చెను. హనుమంతుఁ డాతనింగనుంగొని మెల్లన లేచి యనాదరంబుతో "అయ్యా! నేనిందు జరారోగపీడితుఁడనై యలసినిద్రించుచుంటిని, సుఖనిద్రలోనుండిననన్ను నేలబోధించితివి? తిర్యగ్జాతులకు ధర్మము తెలియదు. సర్వభూతములందు దయతో వర్తించునట్టి ధర్మవిశేష మెఱిఁగినవారు మనుష్యులేకదా? నీవువృద్ధులసేవింపవు. ధర్మమెఱుఁగక మాబోటి పెద్దమృగములకు భయము గలుగ జేసితివి. మనుష్యులకు రాఁగూడనట్టి యివ్వనంబున కేల వచ్చితివి? నీవెవ్వఁడవు? అమృతకల్పంబులైన ఫలములుకొన్ని యిచ్చెద. వానిందని వెడలిపొమ్ము, నాబుద్ధివిను"మనియెను.

భీముఁడిట్లనియె "నేను పాండురాజు సుతుఁడను. కుంతీ గర్భమున వాయువరమునఁ బుట్టినాఁడను. నాపేరు భీముఁడు. నీవు పొమ్మన్నమాత్రాన నేను వెడలిపోవువాఁడనుగాను. నాకు నీవు త్రోవయివ్వనినాఁడు పూర్వము రామకార్యార్థమై హనుమంతుఁడను వానరవీరుఁడు, సముద్రము లంఘించి పోయినట్లు, నేనునిన్ను గడచి పోవుదును. నాబలపరాక్రమములుచూచెదవా?

ఆపోటు పల్కులువిని హనుమంతుఁడిట్లనియె "అయ్యా! కోపింపకుము. నేను ముసలివాఁడను, లేవలేను. నీకిష్టమైనచో

"నా తోఁకను బాయఁద్రోచి పొమ్ము" అనిన భీముఁడు మెచ్చక తన యెడమ చేతితోఁ దోఁక నెత్తఁబోయి విలుగానందున, రెండు చేతులతోను బట్టి యెత్తసమకట్టెను. అప్పుడును వాఁడు తోకను గదల్పలేక దేహమెల్ల చెమర్ప, సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొని వానరేంద్రునింజూచి "అయ్యా! నేనెఱుఁగక పలికిన గర్వపుం బలుకులకు సహింపవలయును. నీవు వానరరూపమై వచ్చిన దేవతవో లేక సిద్ధుఁడవో, నాకుఁ జెప్పు" మని వేఁడుకొనెను. అంత హనుమంతుఁడు తన విధంబంతయు భీమసేనున కెఱింగింప నాతఁడతి భక్తితో నన్నకు మ్రొక్కెను. తమ్ముని గౌఁగిలించుకొని హనుమంతుఁ డిట్లని హితోపదేశము చేసెను. "అయ్యా! నీవు సౌగంధిక వనములోనుండి కమలంబులు దేఁ బోవుచున్నావు. అందేమియు సాహసక్రియలు సేయకుండుము, అవ్వనము దేవతోపయోగ్యమైనది. దేవతలు బలిహోమనమస్కారాది భక్తిక్రియా సాధ్యులుగాని, సాహసంబుచే వశ్యులుగారు. నీవు క్షత్రియ ధర్మనిరతుండవై యెల్లచోట్ల బలవిక్రమములు చూపుదువు. పరధర్మ మెఱుఁగవు. పెద్దలను సేవించి ధర్మంబు తెఱుఁగుము. ఆలోచించి సర్వకార్యములు చేయవలయును. విద్వాంసులతోను ప్రబుద్ధులైన మంత్రులతోను గార్యాలోచనము చేయవలయునుగాని, బాలకులతోను, నధిక శ్రీ దర్పితులైన మూర్ఖులతోను, లఘు జనులతోను, మంత్రము సేయరాదు. ముందు లెస్సగా విచారించి కార్యములు చేయువారికిఁ గార్య సిద్ధియగును.

గీ॥ కార్యసిద్ధిఁ బొందఁ గాలంబు దేశంబు
నెఱిఁగి బుద్ధిమంతు లెల్లప్రొద్దు

సాహసంబువిడిచిసామాద్యుపాయపు
యుక్తిచేయుదురుయుక్తిచితముగ॥

(2) చిరకారియను మునికుమారునికథ,

పూర్వము మేధానిధియను మునివర్యుఁడు తన భార్యాపుత్త్రులతో వనంబునందుఁ దపస్సుచేయుచుండెను. వానికొడుకునకుఁజిరకారియనుపేరు. వాఁడెల్లపనులను దీర్ఘాలోచనపరుఁడై చేయుచుండుటచే వానికాపేరుకలిగెను. ఒకప్పుడు భార్యచేసిన చిన్నతప్పునకుఁ గోపించి మునివర్యుడు కొడుకుంబిల్చి, తల్లింజంపుమనియాజ్ఞాపించి యాశ్రమంబువెడలి పోయెను. అతఁడు పనులెల్ల చిరవిచారముతోఁ జేయువాఁడు గనుక తనలో నిట్లని యాలోచించెను.

"అయ్యో! నాతండ్రి యిట్లు చేయునా! అతనియాజ్ఞను నెరవేర్పకుండుట ధర్మముకాదు. జనకుఁడే దైవమనియు, నతనికింబ్రియంబైన కార్యమును జేయుటచే దేవతలెల్లఁబ్రీతిఁజెందుదురనియు, ధర్మజ్ఞులైన పెద్దలు చెప్పుదురు. జనకునికార్యము చేయక యతనినిందరస్కరించుటకంటె వేఱుపాపములేదు" అని యిట్లు తండ్రివిషయమై తలపోసిచూచి, తల్లిందలఁచుకొని, కన్నులనీరునించుచు "ఆహా! తల్లివంటివారు లోకములోఁ గలరా? అరణిలోనుండి వహ్నిపుట్టువిధముగా, నేను తల్లిగర్భములో నుండి కరచరణాద్యవయవములతోడ జనించితిని. అక్కటా! గర్భవేదన నోర్చి పుత్త్రునిపైఁగల ప్రేమాతిశయంబుచేఁ దనదేహసౌఖ్యలను పాటింపక, తల్లిపడుపాటులుచూడ నెంతదుర్మార్గులకైనను

జాలిపుట్టకుండునా?

సీ॥ వచ్చిపోయెడువారు మావాఁడు నాకీడు గులఁ
గాను నాతల్లి ప్రాణంబు లేఁ బట్టితోడఁ
దండ్రి సెప్పినట్లు గన్న శాస్త్రంబులు
వంబగాని వమున సఫల యగుట.

తల్లిగలవాఁ డనుభవించు సౌఖ్యము, గృహధనధాన్యాదివస్తువులచేఁ గల్గదు. ఆకసంబునకంటెఁ దండ్రి పొడవైనయెడల, ధరణికంటె నెక్కువైనది తల్లియే గదా!

క॥ జనకుండధికుండుపాధ్యా
యునకుం బదిమడుంగు లత్యధికుండౌ నా
జనకునకుడశ గుణంబులు
జననిగురుత్వమునని ప్రశస్తము శ్రుతులన్॥

కావున నట్టితల్లిని వధించుట ధర్మమగునా? ఈ ఘోరకృత్యము జేయ నాచేతు లెట్లాడును.?

అని యిట్లు బహువిధంబులఁ జింతింపుచు చిరకారి యాలోచనచే వేగిరపడక యట్టి కుమారుండు ప్రొద్దుపుచ్చుచుండగా, నక్కడ తండ్రి " అయ్యో! స్వల్పదోషమునకు భార్యం జంపుమని కోపమునఁ బనిచి వచ్చితినే! ఆహా! కోపమంతదుర్గుణము, కడు క్రోధి కర్జముగాన సంపునకు గదా. నాపుత్త్రుఁడు వేగిరపడి తల్లిం జంపియుండునో? అతఁడు చిరకారియని ప్రసిద్ధముగాఁ బేరు వడసియున్నాఁడు. అయ్యో! పుత్త్రకా! నాకును నాతపంబునకును నిందరాకుండ, నీకు మాతృవధదోషము చేరకుండ, నీచిరకారిత్వమునకు లజనులు పొగడునట్లుగా నీతల్లిం జంపకుందువు గదా ?" యని యనేకవిధములుగాఁ దలపోయుచు నతిత్వరితముగా నాశ్ర

మంబునకు మరలివచ్చెను.

పుత్త్రుఁడప్పుడు చేతిలోనున్న వధసాధనంబుఁబడవైచి, తండ్రి చరణంబులపైఁబడియేడ్చిన, నమ్మహాత్ముఁడు తనయుని గాఢాలింగనమును మూర్ధాఘ్రాణంబునుం జేసి, యభినందించి "అయ్యా! కుమారకా! నీవుకార్యవిచారము చిరముగా ధైర్యముతో నడుపుట చేనన్నును వాకులంబును రక్షింపఁజాలితివి, నిగుణంబులు పేర్కొన నావశముకాదు. నీకీర్తిలోకములో నాచంద్రతారార్కముగా నెగడుగాక" యనిదీవనలిచ్చెను.

క॥ వినుమచిరవృత్తిఁజేసిన
పనికర్తకునావహించుఁబశ్చాత్తాపం
బనఘా,చిరభావితము
ఘనిరూపణకృతముశుభము దేజముఁదెచ్చున్॥

16 అసూయ చెడ్డది.; వ్యాఘ్రగోమా
యువుల సంవాదము.

ఇతరుల విద్యాబలంబునకును ధన తేజోరూపములకును జూపోవకుండుటకసూయయందురు. ఇదిమనుష్యులు విడువఁదగిన దుర్గుణములలోఁ బ్రధానమైనది. దుర్యోధనుఁడు పాండవులలక్ష్మికిని బలమునకును దేజంబునకును దనమనంబెరియ నసహ్యపడి, వారికిఁగీడు సేయఁబూనెను. అసూయాగ్రస్తుఁడైనవాఁడు తెవ్వలులేక యే మనోవేదనచేఁగుంది, యెండవేడిమికి నింకితరుగు నల్పజలాశయంబునుంబోలె, దహింపఁబడిన వాఁడై తఱిగి పోవుచుండును. పాపవ్యవసాయమునందు బుద్ధిని జొనుపును. దుర్జనుల

కసూయయే వైరకారణమగును.

పూర్వము పురికయను పట్టణములో పౌరకుండను రాజు క్రూరకర్ముఁడై చచ్చి, పుట్టెలుఁగు బుద్ధితోనొక్క గోమాయు వై పుట్టెను. “తన చేసిన దానంబడకఁ బోవశివునకువశమే? కీడు చేసినఁ దప్పదుకీడెయగును.” అన్నట్లుగా, బుద్ధిగల యానక్క పుణ్యము సంపాదింపఁదలఁచి, తొల్లింటిదుర్గుణంబులెల్ల వదలి సద్వ్రతంబులు చేయుచు, మాంసముదినక, చెట్లనుండి క్రింద రాలిన ఫలపత్రములు భక్షింపుచు వర్తించుచుండెను. వనంబులోని తోడి నక్కలెల్లనవ్వి “ఇది యేమివ్రతము? మానుము, మేముమాంసము తెచ్చియిచ్చెదము, భుజింపు” మన్నను వినక పూర్వజాతిస్మరణంబుగల యానక్క దృఢమగు నిశ్చయముతోనుండెను.

ఒక్కనాఁడు వనంబులోని మృగములకెల్ల రాజై యుండిన, శార్దూలమొక్కటి, యానక్కఁజూచి “అనఘా! నిన్ను సామ్యుఁడవని యెఱిఁగితిని నీవు నాకుమంత్రిముఖ్యుఁడవై నాకార్యములెల్ల నరయుచుండు” మని ప్రార్థించెను. అప్పుడు నక్క పులింజూచి “రాజా! నిన్నుఁగొల్చుటకంటెనాకు వేఱుపనియున్నదా? నీవు నామాటచొప్పున వర్తిల్లునట్లును, నీమూలభృత్యులు నాపై నసూయపడినీకు దుర్బుద్ధులుచెప్పినను, దానివినక నన్నే మన్నించి నాబుద్ధివినునట్లును, సమయంబు చేయుము. అట్లైన నీకు నేనుమంత్రిగా నుండుదు” ననియె. దానికి శార్దూల మొప్పుకొని నక్కచెప్పినట్లు వినుచు న్యాయముతప్పక వర్తిల్లుచుండెను.

ఇట్లుండఁ గొంతకాలమునకు, గోమాయువును రాజు మన్నించు విధమును, తమమాటలు చేకొనక నక్కపల్కులే

పాటిగాఁగైకొని రాజు వర్తించు విధమునుజూచి, చూపోపక మూలభృత్యులందఱు గుంపుగూడి,నక్కను భంగపఱచవలయు ననితలఁచి, పులిభుజించుమాంసము నపహరించి,నక్కబొక్కలో దాఁచి,పులియొద్దకునచ్చి, "అయ్యా! ఈనక్కకేటివ్రాతను.నీవు తినుమాంసమునపహరించి తనబొక్కలో దాఁచినది. దీనికపటము నెఱుఁగకయున్నాళ్లమేము మోసపోతిమి. ఇదియే నీకార్యము లెల్లనడప మేమునీయెడకువచ్చిచెప్పభయపడుచుందుము." అని పలువిధములుగాదానికినక్కపై గోపముగల్గునట్లుచేసిరి. అప్పుడు శార్దూలము నక్కంబట్టిజంపుటకాజ్ఞయిచ్చెను.

పులితల్లియప్పుడు పఱతెంచి వచ్చి "అయ్యో కొడుకా! మోసపోయితివిగదా? ఈనక్కమనయొడకువచ్చియిన్నాళ్లయ్యనే ఎప్పుడైననిట్టికార్యము చేసెఁదా? నేఁడిట్టిదిచేయునా? నీవిదియెల్లఁదలంపకయసూయచే మూలభృత్యులాడినపల్కులు నిజముగానమ్మితివి.

"బుద్ధిమంతునివలన దుర్బుద్ధులధిక
వలనహీనులు రూపసివలనఁ జెనటి
వారసూయలు సేయుదురీరసమున
నింతయెఱుఁగంగవలవదె యీవుకొడుక."

మనకీనక్కచేసినమేళ్లుకనుఁగొనవలదా? హితులైనమంత్రులను గుటిలస్వభావముగలవారు కపటోపాయంబులఁజెఱుపఁజూతురు. చక్కఁగానంతయువిచారింపకనక్కంజంపఁబంచుటనీకుధర్మమగునా?" యనిహితోపదేశముచేసెను.

శార్దూలమప్పుడు తనచేసినదానికివగచి, నక్కరాఁబనిచి గాఢాలింగనముచేసికొని కనుఁగవనశ్రువులురాల బహువిధంబు

లైనపల్కులదానింగౌరవించియెప్పటియట్లతనయెడ ననురక్తయై
యుండునట్లువేడుకొనగా,నది " నీవునన్ను మొదటమన్నించితి రా
తిభంగపరచితివి నీసేవకులక అవులఁబడకుండునట్లు నాకువాగ్దాన
ముచేసి మాటనుమీఱి నేనునడచితివి నేనునీయొద్దనిలువనేర
ను. ఒకనిభంగపెట్టి పిదపసంగతునిగాఁజేసుకొనుట మేలగునా"
యనిచెప్పియచ్చోటువాసిపోయెను

16 మిత్రద్రోహము మహాపాతకము.

1. కర్ణుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తితో సంభాషించుట.

శ్రీకృష్ణమూర్తి పాండవుల దూతయై కౌరవసభకువచ్చి
రెండుపక్షములవారికి సంధిగావింప ప్రయత్నించెను. అయితే దు
రాత్ముండగు దుర్యోధనుఁడు సంధిమాటల కియ్యకొనకుండుటయే
గాక శ్రీకృష్ణమూర్తి నిపట్టిబంధింపనుద్యోగించెను. కృష్ణుడుతన వి
శ్వరూపమునుజూపి కౌరవులకు భీతిగలుగఁజేసి, ధృతరాష్ట్ర భీష్మ
ద్రోణవిదురులవీడ్కొని మఱలివచ్చునపుడు కర్ణునింబిలచి యతని
చేయిపట్టుకొని " కర్ణా! నీవునాతోఁగొంతదూరమురమ్మని చెప్పి
యతనితో రథంబెక్కి వెడలిపోయెను.

కృష్ణుఁడు మందహాస్యముగాఁ గర్ణునకిట్లనియెను "అయ్యా! నీవు
రాధకొడుకు కాదు కుంతీమహాదేవి కన్యయైయుండినపుడు దు
ర్వాసమహామునినారాధింప,నమ్మహాముని దానికొక మంత్రముప
దేశించెను. అమ్మంత్రశక్తియెఱుఁగవేఁడి కుంతిసూర్యుని దలఁచిన
నప్పుడతడేతెంచి దానికిగర్భదానముచేసిపోయెను. దానికడుపు
లోనీవప్పుడుజన్మించితివి. కావుననీవుపాండునందనుండగుదు. యు

ధిష్ఠిర భీమార్జుననకులసహదేవులకుఁ బెద్దవాఁడవు నీవీకౌరవులను విడిచి పాండవులపాలికి వచ్చినయెడల, నేనునిన్ను సకలమహీసామ్రాజ్యమునకునభిషిక్తునిగాఁ జేయుదు. ధర్మరాజయువరాజై నీకుధవళచామరంబులు వైవను, భీముడుసితచ్ఛత్రంబుపట్టను,సవ్యసాచిసారథ్యంబుసేయను,కవలుమున్నగురాజకుమారులెల్ల నీకు భక్తి శోఁబనులుసేయను, నీవు రాజ్యాభిషేకమునకురథంబెక్కి వెడలుటయెంత మేలగునో చూడుము. కర్ణా! నాపల్కులువినుము అటులైన కౌరవపాండవులు తమలోఁగలహంబుడుగుదురు. అదిజగమునకు క్షేమకరమైనది. నిన్నుగన్నకుంతీదేవియు సంతోషించును. ఇంతేగాక ద్రౌపదియునిన్ను నారవమగనిగాఁ జేకొనును. నీవు ధర్మములనెల్లనెఱిఁగినవాఁడవు. పాండవులఁగూడుకొని యీభువనభయంకరమైన భారతయుద్ధమును మాన్పుము ”

అనియిట్లుపల్కుచున్న మాధవుంజూచి రాధేయుఁడిట్లనియె “ కృష్ణా! నీపల్కులొప్పునుగాని నేనుపాండవులను జేరరాదు కుంతినన్నుఁగని యించుకయేనియుదయలేక చెడిపోవునట్లునదిలో వైచిపోయెను, నేనుసూతకులంబున నతిగౌరవంబుగా బెరిగితిని. నేఁడునాపుట్టుకయెఱిఁగి నాతల్లిదండ్రులను సోదరులను బాసిపోవుట తగవగునా? అదియునుంగాక దుర్యోధనుఁడు నన్ను సూతపుత్రుఁడనక. తనసూనుల తమ్ముల కంటెను నాకుసంప్రీతియొనర్చి నాయందు బద్ధస్నేహము గలిగియున్నాఁడు. నేనర్జునునకు సరియగువైరియని తలఁచి నేనాతనియుద్ధములోఁ జంపఁగా శత్రువులైన పాండవుల ననాయాసంబుగా గెల్తునని తలఁచియున్న కురుపతిని నేనీసమయమునవిడుచుట మిత్రద్రోహముకాదా. నేనిన్నాళ్లు పార్థునకుఁ బగమైయుండి, నేఁడాతనిఁగూడినచో జనులు

నన్నుఁ జూచి నవ్వరా? నీవు నిష్పక్షపాతివై నాకు హితముపదేశించితివి, ఏనను నేవందులకు రాను. దుర్యోధనునకుఁ జెలియై యుద్ధంబునఁ దోడుసూపి యర్జునునిం జంపుదు. లేక యతనిచే మృతినొందుదు. ఇదియే నానిశ్చయము"

అనినఁ గృష్ణమూర్తి చేయునది లేక కర్ణుని ధైర్యమునకును మిత్రుల దెసగల్గు సద్భావమునకును సంతోషించి, నిన్ను యుద్ధరంగములోఁ జూచెదగాక యనియతని వీడుకొలుప, నతండు రథము డిగి హస్తినాపురంబునకరిగెను. కృష్ణుఁడు పాండవులున్న యెడకుఁ బోయెను.

---

(2) నాళీజంఘుని చరిత్రము.

ధర్మరాజు భీష్మునింజూచి రాజులకువలయువారెవ్వరు. వలవని వారెవ్వరని యడుగ నాతఁడిట్లనియె. "కౌరవేశ్వరా! తాలిమియు శీలమునుగలవారును, ధీరులును, ధర్మజ్ఞులును, సత్యసంధులును, వృథాకోపము లేనివారును. కార్యములందుసమర్థత గలవారునునైన సేవకులు, రాజునకు మేలాచరింతురు. అట్టివారింబ్రోచుట మంచిది. అయితే.

ఉ॥ క్రూరులులోభులుఙ్కుటిలులుగ్గొండియులుఞ్ జడులుంగృతఘ్ను
లుం । జేరనివారుబొంకులకు నిందకునోర్చినదుష్టబుద్ధులున్
ధీరతలేనిదుర్నయులతివ్యసనత్వము గల్గువారలన్
జేరువనున్కి భూపతికిఁ జెట్టయొనర్చునరేశ్వరోత్తమా॥

ఒప్పని గుణములుగల నిప్పురుషాధములలోఁ గృతఘ్నుఁ డు మిక్కిలి యొప్పకుండుటను దెల్పు నితిహాసమొకటి చెప్పెదను

వినుము పూర్వమొక బ్రాహ్మణుఁడు తనకులవృత్తములెల్ల మాని, బోయదానినొకతెనాలిగాఁ జేసికొని కిరాతులం గూడి వేఁటాడుచు, మాంసముభుజించుచు, భోగపరుండై యుండిధనము నార్జింపనెంచి బేహారులుకొందరుసరకులు గొనుచు దేశాంతరమునకుఁబోవుటఁజూచి, తానును వారితోఁబోయెను. వారందఱుభయంకరారణ్యమార్గముగాఁబోవునెడ, వనగజంబొక్కటి వారిపైఁబడిపలువురంజంప, బ్రాహ్మణుఁడు మృత్యువునకుఁదప్పి, వేఱొకమార్గముగాఁబోయిపోయి, యొక్క పెద్దమఱ్ఱిచెట్టుక్రింద విశ్రమించియుండెను.

ఆవటభూరుహము బ్రహ్మదేవునకు నెచ్చెలియైననాళిజంఘుఁడను పేరుఁగల బకవల్లభునినివాసస్థలము. అదివచ్చినబ్రాహ్మణునకాతిథ్యమిచ్చి "అయ్యా! నీవెవ్వఁడవు? నీవేలయిందువచ్చితివి? నీకేమికావలయు?" ననియడిగెను. బ్రాహ్మణుఁడుతన పూర్వచరిత్రమంతయుఁ జెప్పఁగావిని బకమాతఁడెట్లయిననేమి,యాతనిదారిద్ర్యమునుబోఁగొట్టెదనని తలఁచి, తానుండుస్థలమునకు మూఁడుయోజనములదూరముననుండుమధువ్రజమను పురమును పరిపాలించు విరూపాక్షుఁడను రాక్షసరాజు నొద్దకునాతనిం బంపెను.

విరూపాక్షుఁడు తనకు మిత్రుఁడైన బకవల్లభునిచే నంపఁబడిన బ్రాహ్మణునకు షడ్రసోపేతంబైన యన్నంబు పసిఁడిపళ్లెరంబులోఁబెట్టి, కట్టనిచ్చి, కనకమణిరాసులు దక్షిణగానిచ్చెను. ఆపాఱుఁడు మోయలేక వానినెల్ల మెడమూఁపువీపులు నొవ్వనెత్తుకొనిమిక్కుడురయంబునఁగొక్కెరయున్నమఱ్ఱియొద్దకువచ్చెను. బకము వానింగని సంతోషించియతనిమేనంబొడమిన చెమట

బిందువులతోలఁగ తన రెక్కలతో నల్లనవీచియంత రాత్రియగు టయు సుఖనిద్ర చేయుచుండెను.

ఆదుర్బ్రాహ్మణుఁడప్పుడు తనకు రేపటి పయనంబునకు నాహారంబు చింతించి నిద్రించుచున్న బకంబునుజూచి "యిది క్రొవ్వియున్నది, దీని దేహములో మాంస మధికమయియున్నది, ఇప్పుడే దీనిన డిచిచంపెద"నని పాపనిశ్చయుఁడయి కట్టెతో దానిమోది చంపి, యీకలూడ్చి బొందువ్రచ్చి మాంసమునంతయుఁ దీసిమూట గట్టుకొని యచ్చోటువాసిపోయెను. మఱునాఁడుదయమున విరూపాక్షుఁడు తనయొడకుఁ బ్రతిదినమునుఁ బ్రొద్దునసే వచ్చు నాళీజంఘుఁడాదినము రామికిఁగారణంబేమియగునోయని వగచి, తన భృత్యులఁగొందఱ నంపగా వారు బకవల్లభుడున్న యెడకుపచ్చి, దాని డొక్కనుచూచి యిట్లుచేసినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడేయగు ననితలఁచి, వానిపిఱుందకడువేగముగాఁబొఱి వానింబట్టిబంధించి రాజుముందరనివేదించిరి. "ఈకృతఘ్నుని నాముందరఁ దేవలవదు, వీనింబొరిగొనితిను"డని రాజు చెప్పగా, రాక్షసభటులు "మహాప్రభూ! మేమంత దిక్కుమాలినవారమా?, యీపాపి శరీరంబును మేము ముట్టనొల్ల"మనిరి. అంత నతఁడుమీారువీనిందిన్నసుదినకున్నను చంపి కుక్కలకెరయగునట్లుచేయుఁడన వారట్లేచేసిరి. కుక్కలువచ్చి యతని యొడలుమూచూచి కబళింపనొల్లక కడుపులు నకనక పడగా వెనుకకుఁబోయెను. ఆహా! కృతఘ్నుని దేహము మాంసమునుకుక్కలును తినుటకు సమ్మతింపవుకదా!

అంత నద్దను జేశ్వరుడు తనమిత్రునిమరణంబునకుపగచియతనికగ్ని కార్యములుచేసెను అప్పుడు దేవేంద్రుడువచ్చి "అయ్యా! నీసఖుడు బ్రహ్మదేవునిజూడనరిగెను. ఇదిగో వచ్చుచున్నాఁడు, చూడు" మననా

డీజంఘుడు తనతొంటిరూపముతో రాక్షసేంద్రునిమ్రోల వచ్చి నిల్చెను. విరూపాక్షుఁడు సంతోషాశ్చర్యములు గడలుకొనఁ బకపుంగవుం జూచెను. బకవల్లభుఁడప్పుడు తనకతమున బ్రాహ్మణున కయిన దుర్దశను విని చింతాక్రాంతుఁడయి, యతనిం బ్రతికింపుమని దేవేంద్రుని వేఁడగా నతండట్లు చేసెను. విప్రుఁడు లబ్ధజీవుఁడయి బకరాక్షసను రవల్లభులున్న యెడకు వచ్చి వారి నెల్ల స్తుతించి తనధనసంచయము మోచికొని, మరలిమరలి చూచుచుఁ గడుసంభ్రమంబుతో నేగెను.

ధర్మనందనా! కృతఘ్నతయు మిత్రద్రోహమును దారుణమైన పాతకములు. బ్రహ్మఘ్నునకు నిష్కృతి కలదు కాని, కృతఘ్నునకు బ్రాయశ్చిత్తము లేదు.

కం॥ ఆగయు మిత్రద్రోహము
దారుణమగు పాతకము కృతఘ్నత కంటెన్
వైరముగొని విడువవలయు
నారెండు తెఱఁగులవారి నాప్తులనైనన్

---

17 వాక్పారుష్యము కూడదు

(1) హంసరూపధరుఁడయిన బ్రహ్మదేవుడు సాధ్యుల కుపదేశించిన ధర్మప్రకారము.

ధర్మరాజు భీష్మునిం జూచి "అయ్యా! లోకములో జనులు శాంతమును, క్షమయును, హింసలేమియును, మిక్కిలిమేలైన గుణములని కొనియాడుదురు. వాని కేలయంత విశేషమేర్పడెను? నాకెఱింగింపుడన, భీష్ముఁడిట్లనియె. ఓ ధర్మనందనా! వినుము తొల్లి హంసరూపమును ధరించి బ్రహ్మదేవుఁడొక్కయెడ వేఁడుకమై తిరుగుచుండఁగా, సాధ్యులను దే

వతలు కొఱకును మాకు ధర్మము నుపదేశింపుమని యా దేవుని ప్రార్థించిరి. అప్పుడు పసిఁడిరాయంచ యెక్కియున్న నలుమొగంబుల దేవుఁడు వారితో నిట్లనియె.

వినుఁడు సాధ్యులారా! సత్యమును, ఇంద్రియనిగ్రహమును అహింసయు మే లైన ధర్మములు. వానిచే మనుష్యులకు బొందరాని మహోన్నతపదవి లేదు. అవిసత్సాంగత్యము చేతనే కలుగుచుండును. సత్పురుషు లయిన వారు పరులమర్మము ను వెలిపుచ్చునట్టి పలుకులను న్యాయవిరుద్ధములగు మాటలను, నిష్ఠురోక్తులను, బలుకరు. ఏలనఁగా వారవి సత్యములుగాఁదలఁపరు. జనులు తిమ్మ నవమానించినను నిందించినను మాటాడక సైరణకలిగియుందురు. అడిచినను, దిట్టినను, మహాపరుషంబులు వల్కియల్కతో బాడిచినను, సైరించియుండు పుణ్యులు తమ్ముఁ బరిభవించిన వారు చేసినపుణ్యములను బొందుదురు, తము చేసిన పాపములను వారలకియ్యఁజాలుదురు.

క॥ పలుకువడిన తనిఁ బాపం
బులు విడుచుం బలికిన తనిఁ బొందును బాపం
బులు నోరుపాపము దనపై
నొలయింపఁగ నేలనింద యుడిగినఁగాదే॥

ఓ సాధ్యులారా! మనస్సును వాక్కును నెవ్వనికి వశ్యములైయుండునో వారే సుకృతులు, వారే సర్వధర్మములు నెఱిఁగినవారు. వారికఱచేతిలో నే మోక్షమున్నది."

అయ్యా! ధర్మపుత్రా! సాధ్యులకట్లు రాయంచరూపమున నున్న బ్రహ్మమఱియు ననేకవిధములైన ధర్మములెఱిగించి, యంతర్ధానమొందెను. మనుష్యులకు మాటలచేతనే కలకయు నిందయు పాపమును స్నేహమును విరోధమును గలుగును. కావున నొప్పునట్లు పలు

కుట,సత్యమువలుకుట,ధర్మమార్గమున బల్కుట,సర్వజనప్రియంబగువిధముగా బలుకుట,యనునీనాల్గువిధముల బలుకుటయేమంచిది.అట్లుపల్కువారికి దేవతలెల్లవశ్యులగుదురు.కాకితన్నుతిట్టుట లేదు,కోకిలతనకుధనమిచ్చునట్లుచెప్పుట లేదు,కాకిపల్కులుపరుషమైయుండుటచేతను కోకిలమాటలుమధురమైయుండుటచేతను, కాకిజనులకుఁ బగయగుచున్నది. కోకిలనందఱుమెచ్చి ప్రియంబుగానాదరింతురు.

క॥ కాకేమితన్నుఁదిట్టెను
కోకిలతనకేమిధనము కోకొమ్మనెనే
లోకముపగయగు బరుసపు,
వాకునఁజుట్టమగుమధురవాక్యమువలనన్॥

(౨) ధర్మరాజుశిశుపాలునకుపదేశించినవిధము.

పూర్వము ధర్మరాజు సకల దిక్కులలోనిరాజులనెల్ల తనతమ్ములసహాయముచే గెల్చి, శ్రీకృష్ణుని యనుమతిమీద రాజసూయమను యాగమును జేయఁబూనెను. ఆయాగమునకు వ్యాసాదిమహర్షులును, బ్రహ్మవిదులైన బ్రాహ్మణులును, శిశుపాలుడు మొదలగు రాక్షసాంశమున జనించిన రాజులును, నానా దేశాధీశ్వరులును, భీష్మద్రోణాది యాచార్యవర్యులును, దుర్యోధనాదులునువచ్చిరి. ధర్మరాజు వచ్చినవారినెల్ల నాదరించియాగమునుముగించునవసరమునభీష్మాచార్యుఁడాతనిం జూచియిట్లనియె."ఓధర్మనందనా! ఈసభలోననేకులుపూజనీయులున్నారు.వారిలోనెవ్వడుసద్గుణంబులఁబెద్దయగునోయట్టివిఖ్యాతుడై

నమహాత్మున కర్ఘ్యమిచ్చివానిం బూజింపుము. అట్టివాఁడెవ్వఁడగునో యనియడిగెద వేని జెప్పెదవినుము. జగములనెల్లసూర్యుడు వెలిగించు నట్టుతనదై నసదగులద్యుతిచేనంతయును వెలిగింపఁ జేయువాడును చంద్రుఁడుతనధవళ చంద్రికలచే నానందముకలుగఁ జేయునట్లుజను లకు నేత్రానందకర మగుసుందరదివ్యరూపమునుధరించిన వాఁడు నునై నపరమాత్ముఁడు శ్రీకృష్ణుఁడీసభలో నున్నవాఁడు. అతఁడేయ ర్ఘ్యముగొన నర్హుఁడు. అతనికంటెఁ బూజ్యులైనవారెజగంబు లోనుగలుగరు. అతనింబూజించుటయే నీవు గావించు యజ్ఞము యొక్క ఫలము".

భీష్మునివచనంబున ధర్మరాజు వాసుదేవున కర్ఘ్యమిచ్చెను. దానింజూచి శిశుపాలుఁడు సహింపనోపక కృష్ణు నాక్షేపించుచు, ధర్మరాజుతో నిట్లనియె. "ఓధర్మనందనా! ఈసభలో నిందఱుపెద్ద లుండఁగా వారినెల్ల విడిచి యచ్యుతునకు నర్ఘ్యమిచ్చుట నీకుఁ దగునా? అతని వృద్ధని పూజించితివా? లేక యాచార్యుఁడనియ ర్ఘ్యమిచ్చితివా? ఆతడురాజగు బుద్ధిచే నీవు మన్నించినయెడల యాదవులు భూమిపై గొప్పరాజులగుదురా? ఈకృష్ణుఁడెవ్వఁడు? వానికేల యర్ఘ్యమిచ్చి నీవీసభ్యులనవమతి చేసితివి? నీవుపురుషుల లో శ్రేష్ఠుఁడవనియు, ధర్మజ్ఞుఁడనియు, నీగుణంబులను జనులుపొగ డఁగావిని, నీయజ్ఞమునకు రాజులెల్లవచ్చి యున్నారు. వారినెల్లనీ విట్లుతృణీకరించుటధర్మమగునా? పేడికిసురూపయుగుకన్యనిచ్చినవి ధముగను, చెవిటికిమధురమగుపాటవినిపించిన, చందముగను, గ్రుడ్డి వానికిఁచక్కని ప్రతిమచూపిన భంగియును నీవుకృష్ణునకుబూజ లిడితివి. ఈవృద్ధుడగుభీష్ముని పలుకులువినినీవు పేలవైతివి, నీవెటుఁ గకిచ్చినను సిగ్గింతలేక యీగోవిందుడా గుర్ఘ్యము నెట్లుకొనియె?

అనియిట్లు కృష్ణ భీష్మ ధర్మజులనెగ్గులాడుచు సభలోనుండి తనపరివారవర్గముతో వెడలెను

ఆశిశుపాలుపలుకుందనచని దర్మనందనుఁడు వానిం బ్రియవచనంబుల సమాధానపఱచుచునిట్లనియె "శిశుపాలా! ఏలనీవిట్లు క్రూరముగాఁ బల్కుచున్నావు? రాజులకును నీవంటిగుణోన్నతులకును, వాక్పారుష్యము చనునా? అదివిషమువంటిదికదా? నిప్పుకంటెను దారుణమయినదికదా?

క॥ భూరిగుణోన్నతులనదగు
వారికిధీరులకుధరణీవల్లభులకు వా
క్పారుష్యము చను నెమహా
దారుణమదివిషముకంటె దహనముకంటెన్.

గురుఁడనియు, సమస్తలోకోత్తరుఁడనియు, నాదిమ పురుషుఁడనియు, సర్వలోక పూజ్యుఁడనియు నెఱిఁగికదా, భీష్ముడు శ్రీకృష్ణునకర్ఘ్యమిచ్చునట్లు చెప్పెను. శ్రీకృష్ణుని మహిమను నాతెఁడెఱింగినట్లు మనబోఁటివారికెఱుఁగవచ్చునా? ఊరక నిందించుటుడుగుము 'నీమూర్ఖత్వమును మాను'' మనిహితోపదేశము జేసెను.

ఏంతబోధించినను శిశుపాలుఁడజ్ఞుఁడై శ్రీకృష్ణస్వామిని నిందించి తుదకాతని చక్రాయుధము చేఁద్రెళ్ళి క్రిందపడి చచ్చెను.

క॥ మనమునకుబ్రియంబును,హిత
మును,బథ్యముఁదథ్యమును,నమోఘముమధురం
బును,బరిమితమునునగుపలు
కొనరఁగఁబలుకునదిధర్మయుతముగసభలన్

18 ఆడిన మాటను దప్పరాదు.

(1) బలిచక్రవర్తి శుక్రుని వచనంబులాక్షేపించి వామనునకు భూదానమిచ్చుట.

శ్రీవిష్ణుదేవుఁడు ముందు వామన రూపధరుఁడై బలిచక్రవర్తి యొద్దకువచ్చి మూఁడడుగులుభూమి యాచించినట్లుచెప్పితిమిగదా? బలిచక్రవర్తి యెంతచెప్పినను వినక వామనుడు మూఁడడుగులు భూమికంటె నెక్కువగా నేమియు నొల్లనని చెప్పఁగా, నప్పుడాభూపతి భూదానమిచ్చుట కొడంబడెను.

అప్పుడుబలిచక్రవర్తి మంత్రియగుశుక్రుఁడిట్లనియెను. "ఓదనుజేంద్రా! ఈపొట్టివడుగుబ్రాహ్మణుఁడుగాఁడు. దేవకార్యముసాధించుటకై విష్ణుదేవుఁడివ్విధమున వామన రూపముతోఁ గశ్యపునకుఁబుత్రుఁడై జనించి, నేఁడు నీయొద్దకువచ్చి దానమడుగుచున్నాఁడు. ఈతనికిభూదాన మిచ్చినచో, నీలక్ష్మియు దేజమును నెలవునునైశ్వర్యమును సర్వమును హరించి దేవేంద్రునకిచ్చును. తనమూఁడుపాదములచే భూమ్యాకాశములు రెండునాక్రమించి మూఁడవ యడుగునకుఁ జోటులేదని చెప్పును. నీవీతని మోసముఁగక దానమిచ్చెదనంటివి. ఇతడు దైత్యులకెల్ల యాపదఁగలుగఁజేయును. కావున నీబ్రహ్మచారినిం బొమ్మనుము. నీవుచెడిపోవునట్లు చేయుదానము దానమగునా? పురుషుఁడు తనకుఁగల ధనమును నైదుభాగములుగా విభజించి నాలుగు పాళ్లుతాననుభవించి యొక్కపాలుచే నాశ్రితులైనవారిని బోషింపవలయును. తన్నుమాలిన ధర్మము మొదలు చెడ్డబేరము. నీవీతనికి దానమియ్యక పోవుటచే, నీకసత్యదోషఫలము కలుగదు. ఏలనఁగా సర్వధనము నష్టమగునప్పుడును, ప్రాణహానియైనప్పుడును,

మానసష్టమగుచోటను, గోవిప్రాదుల సంరక్షణ యందును, స్త్రీలయందును, వివాహసమయములందును, బొంకవచ్చును. దానఁబాపము రాదు.

ఆ॥ వారిజాక్షులందు వైవాహికములందుఁ
ప్రాణవిత్తమాన భంగములను
జకితగోకులాగ్ర జన్మరక్షణమందు
బొంకవచ్చునఘము బొందఁడధిప॥

అని యిట్లు తనకు హితముగోరి చెప్పుచున్న శుక్రునివచనంబులాక్షేపించి బలియిట్లనియె." ఆచార్యవరా! నీవు చెప్పినది నిజమగునుగాని పలికిలేదనుట ధర్మమగునా? అర్థులు వచ్చి యడుగ వారికిచ్చెదనని మొదట నుడివి, తర్వాత ధనలోభముచే వారికియ్యక పొమ్మని చెప్పుట గృహస్థులపద్ధతియగునా? రాజులకు యుద్ధమునుండి తిరుగక చచ్చుటకంటెను, పలికి బొంకక నిజముగా నడుచుకొనుటకంటెను, వేఱొకధర్మమున్నదా? ఈ మహానుభావుఁడు నన్నువచ్చి యడుగనే నాతనికిచ్చెదనని చెప్పి యియ్యక పొమ్మన్నచో, నన్నుజనులుతిట్టరా? అయ్యా! మానసష్టముకంటెమరణమేమేలగునని పెద్దలు చెప్పుదురు. కావున నానిశ్చయమువినుము. ఇతఁడెవ్వఁడైన నాకేమి? నాకురాజ్యమును, ధనమును, సర్వమును, నష్టమైనను, దానమియ్యకమానను.

క॥ మేరువు తలక్రిందైనను
బారావారంబులింకఁ బాఱినలోలో
ధారుణిప్రజమైపోయిన
ధారాధ్వముఖండమైన దప్పకయిత్తున్॥

ఆ॥ బ్రతుకవచ్చుఁగాక బహుబంధనములైన
వచ్చుఁగాక లేమివచ్చుఁగాక
జీవధనములైనఁ జెడుఁగాక పడుఁగాక
మాటఁదిరుగలేరు మానధనులు॥

అని యిట్లారాజు దృఢనిశ్చయుండును, దానకుతూహలసత్వరుండును, సత్యమార్గనిరతుండునునైన యాదిదేవుండైన వామనదేవునకు భూదానమిచ్చి శాశ్వతమైన నిర్మలకీర్తిని బొందెను.

(2) కర్ణుఁడు దేవేంద్రునకు కవచకుండలము లిచ్చుట.

పాండవులు వనములోనున్న పండ్రెండవ యేఁడు కడపట, దేవేంద్రుఁడు వారికి హితమొనరింపఁగోరి, పాండవులకు విరోధియై దుర్యోధనాదులం గూడుకొనియున్న కర్ణునియొక్క కవచకుండలములను మాయోపాయంబున హరింపఁ దలఁచెను. ఈవిషయమును సూర్యుఁడెఱిఁగి, కవచకుండలముల నిచ్చినచోఁ దనపుత్రునకు యుద్ధములో మరణముగల్గునని వగచి, కర్ణునొద్దకువచ్చి యేకాంతముగా నాతనికిట్లనియెను.

సూ:—కుమారా! నీకు హితమొనరింపనెంచి యొక్క విషయము నీకురహస్యముగాఁ జెప్పనిందులకు వచ్చితిని. నీవు బ్రాహ్మణులందు భక్తిగలవాఁడనియు, వారెద్ది యాచించినవంచనసేయక యిత్తువనియు నెఱిఁగి, యర్జునుని తండ్రియైన దేవేంద్రుఁడు నీయొద్దకు బ్రాహ్మణవేషమునవచ్చి, నీకవచకుండలముల నిమ్మని యడుగును. వానినియ్యకుము. అవిఅమృతమయములు

అవినీయెడనుండునేని శత్రువులు నిన్నుగెల్వలేరు; నీవునధ్యుఁడ వగుదువు. ముందుగాఁజెప్పితిని, మోసపోకుము.

కర్ణుఁడు:—తండ్రీ! నీవు నాకు నత్యంత హితమొనరింపఁ గోరి చెప్పుటచే ధన్యుఁడనైతిని. ఐనను నావిన్నపమును జేకొనవలయును. నేను బ్రాహ్మణులు వేఁడినయెడల నాప్రాణమునైన నిత్తును. ఇది నాప్రతిజ్ఞ. కుంతీపుత్రుఁడెసగల పక్షపాతముచే దేవేంద్రుఁడువచ్చి నన్నడుగ నేనియ్యకున్న నాకీర్తి చెడిపోదా? కీర్తితోనుండఁగాఁ జావువచ్చనేని చత్తుఁగాని యపకీర్తికిలోనై బ్రతుక నేరను. నాజన్మవ్రతములనుమానుటతగదు. వానిం జెప్పెదవినుము.

సీ॥ విప్రుఁడుకడు వేడ్క వేఁడినఁగలిమితోఁ
బాచ్చెంబుసేయకయిచ్చుటొకటి,
ఒలితంపుఁగతిఁ బరిమార్చుటొక్కటి
సమరంబులోవెలఁజచ్చుటొకటి,
శరణాగతుఁడనట్టి శత్రునినైనను గరుణఁ
గయ్యంబునఁ గాచుటొకటి,
భామినీద్విజవృద్ధ బాలాతురులకైన
యాపదఁ జెచ్చెరఁ బాపుటొకటి,
గీ॥ యనఘుయివ్రతంబులై చెల్లునాకునిం
దొకటితప్పనేని వికలకీర్తి
నగుదుఁగానని త్తునఖిలమ్ము నెటుఁగనా
ఖండలునకుఁగవచకుండలములు॥

సూ:—కొడుకా! నీకుబ్రతుకుతెరువు చెప్పినను వినవు. నీయెడఁగల నెయ్యముచే నీకుమేలెఱింగించితిని. దానినివినవలదా?

లోకములో మనుష్యుఁడు కీర్తిగోరుట సహజమే; నీవును నీసుతకళత్రములును, బంధువులును, మిత్రులును, జెడకుండునట్లుగా, కీర్తిసంపాదించుటమంచిది. అందఱును జెడునట్లుచేయుకీర్తియేల? ప్రాణములున్నచో మఱియుఁగీర్తి యార్జింపరాదా? ప్రాణముతోనున్నవాఁడు కీర్తియు లక్ష్మియుఁ దేజంబును, సర్వంబునుబడయుఁజాలును. పీనుఁగునకలంకారము చేసినవిధముగా నీవుచచ్చినపిదప నచ్చుకీర్తిచే లాభమేమి? అట్టికీర్తిపై నాసవిడిచి నామాటవినుము. నీవు కవచకుండలములతో నున్నయెడల నిన్నోర్చుటకు నర్జునుఁడేల, మూఁడుమూర్తులొక్కటైవచ్చినను నిన్నుబోరిలో గెల్వనేరరు. శస్త్రాస్త్రములవలని భయమునీకుఁ గలుగదు. కావునవానినివ్వకుము. ఇచ్చినచో నీవు యుద్ధములో శత్రువులచే భంగపడుదువు. దేవేంద్రునకుఁ గవచకుండలములేల? వేఱునస్త్రవు లియ్యరాదా? అదిదానముకాదా?

కర్ణుఁడు:—తండ్రీ! నీకునాపైఁగల మక్కువచే నింత చెప్పితివి. నావల్కులు కోపింపక వినవలయును, నేను ప్రాణమునకు వెఱవను. ధనసష్టమునకు వెఱవను; అనృతంబునకే మాత్రము వెఱతును. బ్రాహ్మణులెద్దియడిగి రేని దానినిచ్చుటనావరమవ్రతము. దానిమాన్ప నెవ్వరితరముకాదు.

అనియిట్లు కర్ణుఁడుధీరుడై, తన చేసిన వ్రతమునకు విరోధముగానడుచుటకొల్లనని చెప్పఁగా, సూర్యుఁడాతనితోనట్లైనని నీవా దేవేంద్రుని యొద్దనుండి శక్తియను నాయుధమును ముందుగాఁగొని, తర్వాత నీకవచకుండలములనాతనికిమ్మని హితోపదేశముచేసి యంతర్ధానుఁడయ్యెను.

(3) భీష్ముఁడు తనవ్రతంబువిడువనని తల్లితోఁజెప్పుట.

పూర్వము వసిష్ఠమహామునియొక్క శాపకారణమున నష్టవసువులు భూలోకములో మర్త్యులుగా జనింపవలసివచ్చెను. వారప్పుడు గంగాదేవినిజూచి "అమ్మా! మేము భూలోకములోమనుష్యులై పుట్టవలయును మేము సామాన్య స్త్రీలగర్భములోనుండి జనింపనేరము. నీకడుపులోఁబుట్టెదము నీవుమమ్ము భూమిపైఁబెద్దకాలముండకుండునట్లు చేయుము. ప్రస్తుతము భూమిపై శంతనుఁడనురాజు ధర్మపరుఁడై ధరణి నేలుచున్నాఁడు. నీవాతనికి భార్యవగుము. అతండును నీయెడ మోహముగలవాఁడై యున్నాఁడు. మీయిరువురకు మేము కొడుకులమై పుట్టెద" మనిరి. గంగాదేవిదానికి సమ్మతించి, యపూర్వరూపలావణ్యసంపదగల మనుష్య స్త్రీరూపముధరించి, శంతనునికి భార్యయై పుట్టిన కొడుకులనెల్ల వరుసగా నిఁచుకేనియు నాలస్యముచేయక, గంగలోఁద్రోపించుచుండెను. రాజుభార్యయందుఁగల మోహముచే మాటాడక యూరకుండెను. ఎనిమిదవవాఁడైన భీష్ముఁడను కొడుకునుజూచి రాజపుత్రస్నేహమున వానివిడువనోపనని భార్యనడ్డగింపగా, నదియప్పుడు నిజరూపమునుజూపి "మహీపతీ! నేనుగంగను, వసువులునన్నుఁబ్రార్థింపవారినినాయందు జనింపచేసి భూమిలోఁబెద్దకాలముండకుండునట్లు గంగలోఁద్రోచితిని. వీఁడెనిమిదవవసువు. ప్రభాసుఁడనువాఁడు మహాబుద్ధిమంతుఁడును వీర్యవంతుఁడునై యుండును. వీనితో సుఖముగానుండు" మని గంగాదేవి వసువుల జన్మప్రకారమంతయుఁజెప్పి దేవలోకమునకుఁబోయెను.

శంతనుఁడు భీష్మునకు యువరాజ్యపదవియిచ్చి రాజ్యపరిపాలనము చేయుచుండి, యొక్కనాఁడు వేటకై యమునానదిరేవునకుఁబోయి యందు విహరించుచుండఁగా, సుకుమారియుఁ గోమలాంగియునైన కన్యనొక్కదానింజూచి మోహించి "ఓమృగాక్షీ! నీవెవ్వరిదానవు? ఏలయిందు నోడలు నడపుచున్నా"వని యడిగెను. అక్కన్య "మహాప్రభూ! నేను దాశరాజకూఁతురను. తండ్రియాజ్ఞచే నీరేవున నోడలు నల్పుచున్నాను. నాపేరు యోజనగంధి" యనెను. అప్పుడే శంతనుఁడు దాశరాజయొద్దకుఁబోయి తనకు భార్యగా యోజనగంధినిమ్మనియడుగ, నతఁడు సంప్రీతుఁడై "పృథ్వీపతీ! నీబోఁటి వరునకు నా కన్నియ నిచ్చుటకంటె నాకుఁ గూఁతునిగన్న దానిప్రయోజన మేమి? అయినను నాకొకకోర్కి కలదు. నాకూఁతువలన నీకు జన్మించినపుత్రుని నీపరోక్షమున రాజుగాఁ జేయవలయును. అట్లవనీవు దానివివాహమగుము" అనెను.

రాజు భీష్మునిఁదలఁచి యట్లు చేయ నొల్లక, ప్రతిహతమనోరథుఁడై, తనపురంబునకువచ్చి యోజనగంధిని దలంచుకొని, సర్వకార్యములు మఱచి చింతాక్రాంతుఁడై యుండెను. భీష్ముఁడు నర్వంబును మంత్రులచే నెఱిఁగి చతురంగ బలసమేతుఁడై దాశరాజుమీఁద యుద్ధమునకుఁబోనఁగా, నతఁడు భయపడి భీష్మునితో "మహానుభావా! నీవు తండ్రి కార్యముగానిందువచ్చితివి. నాకూఁతు నీతండ్రికిచ్చుటకు నాకభ్యంతరము లేదు. అయితే దీనిగర్భంబులోఁబుట్టినవాని రాజుగాఁ జేయవలయునని కోరితిని. దానికినీతండ్రిసమ్మతింపఁడయ్యెను. ఇదినాతప్పగునా? నీవు ధర్మాధర్మ విదుఁడవు. కార్యాకార్య సమర్థుండవు. నాయి

ష్టంబు నెరవేర్పు" మనియెను. భీష్ముఁడప్పుడు తాను రాజుగా నుండననియు, యోజనగంధి గర్భములో జనించినవాఁడే రాజ్యమున కర్హుఁడగుననియు రాజసభలోఁ బ్రతిజ్ఞ చేసెను. దానివిని దాశరాజు మఱియు నిట్లనియెను. "అయ్యా! నీవు ధర్మమూర్తివి. నీవు ప్రతిజ్ఞను నెరవేర్పఁజాలుదువు. నీకొడుకు లట్లు చేయఁగలరా? వారు తర్వాత మత్సరించి నామనుమని రాజ్యము నపహరింపఁజూడరా?" యనెను. అప్పుడు మఱియు భీష్ముఁడు తాను వివాహమాడననియు, తండ్రికార్యము నెరవేర్ప నిత్యబ్రహ్మచారినై యుండుదుననియు, దాశరాజు సభలోఁ బ్రతిజ్ఞ చేసెను. అప్పుడు వాని ధైర్యమునకును, గురుకార్య ధురంధరత్వమునకును మెచ్చి, దేవతలాతనిపైఁ బుష్పవర్షములు కురిసిరి.

శంతనుఁడంత సత్యవతియని మాఱుపేరుగల యాయోజనగంధిని వివాహమై, దానియందు చిత్రాంగద విచిత్రవీర్యులను కొడుకులం బడసి, వారికి యౌవనంబు రాకమునుపే పరలోకగతుఁడయ్యెను. భీష్ముఁడప్పుడు చిత్రాంగదుని రాజుగాఁ జేసి, తాను సహాయుఁడై యుండెను. అంతఁ గొంతకాలమునకుఁ జిత్రాంగదుఁడు దుర్మదంబుచే గంధర్వుల నెదిరించి, వారిచేఁ బోరిలో మృతినొందెను. తర్వాత రాజైవచ్చిన విచిత్రవీర్యుఁడు స్త్రీలోలుఁడై శోషించి చచ్చెను. అప్పుడు శోకసముద్రములో మునిఁగిన తల్లిని మఱిదండ్రను నాశ్వాసించి, భీష్ముఁడరాజకంబైన రాజ్యము నెప్పటియట్ల నిష్కళంకమగు బుద్ధితో నరయుచుండెను. సత్యవతి యతనిం జూచి "పుత్రా! నీతండ్రిరాజ్యము నీయందే నిల్చెను. అప్రతిహతముగా నీకీర్తి దిక్కులందు వెలుఁగ, నీరాజ్యమును నీవే పరిపాలింపుము. మఱియు నీవు వివాహమై పుత్రు

లంబడయుము. నీవుండఁగా నీకులము నీకు వెనుకవిచ్ఛిన్నమగు టధర్మమగునా?" యని పల్కెను.

భీష్ముఁడు సమ్మతింపక యిట్లనియెను. "అమ్మా? మీ కిట్లుపలుకఁదగునా? నేను పితృకార్యార్థమై పూనిన వ్రతములను విడువఁదగునా? నేనంత మోటుకలేపవాఁడనా? సూర్యుఁడు తన తేజమును విడిచినను, చంద్రుఁడు శైత్యమును దొరఁగినను, అగ్నియుష్ణత్వమును బాసినను, నేను దాల్చిన వ్రతములను మాన్పను. నాఁడుసభలో నందఱువినఁగా నట్లు ప్రతిజ్ఞచేసి, నేఁడిట్లు మాటఁదప్పినచో నాకు దుర్యశంబురాదా? దుర్యశంబుకంటె నాకు మరణమేమేలగును."

అనియిట్లు భీష్ముఁడు రాజ్యపరిపాలనము చేయననియు, బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు విడువననియుఁ దల్లికిఁ దెల్పి, శ్రీవేదవ్యాస మహాముని ప్రసాదంబున, సన్వయవిచ్ఛేదముగాకుండునట్లు, విచిత్రవీర్యుని భార్యలైన యంబికాంబాలికలయందు వరుసగా, ధృతరాష్ట్రపాండులను పుత్రులంబడసి, సంతతి వృద్ధియగునట్లు చేసెను. ఆహా! భీష్మునివంటి ధీరచిత్తులైన మహాత్ములు లోకములోఁగలరా?

(19) పగతురనమ్మరాదు.

(1) శ్రీకృష్ణమూర్తి దుర్యోధనునియింటఁ గుడువనొల్లననుట.

కౌరవ పాండవులకు సంధిగావించి, రెండుతెగలవారును తమతమపాళ్లుగొని సుఖముగానుండునట్లుచేయవలయునని తలం

పున శ్రీకృష్ణుఁడు పాండవుల దూతయై హస్తినాపురంబునకు వచ్చెను. కృష్ణుఁడు వచ్చుచున్నాఁడనువార్తనువిని ధృతరాష్ట్రుఁడు, భీష్మాదిపెద్దలు సెప్పఁగా నగరాలంకారముగావించి, పుష్పఫలగంధాది మంగళద్రవ్యములుఁగొని, బహువిధ వాద్యఘోషములుమ్రోయఁగా సోదరపుత్రామాత్యబంధువర్గముతో వాసుదేవునెదుర్కొనుటకుఁ బ్రయాణమయ్యెను. కృష్ణుఁడు వారలనందఱఁదగిన విధమున సంభావించి వారితోఁ గరినగరంబు జొచ్చెను.

దుర్యోధనుఁడు దురభిమాని గనుక శ్రీకృష్ణు నెదుర్కొన రాలేదు. తనయిల్లు నలంకరించి కృష్ణుని రాకకు వేచియుండెను. కృష్ణుఁడు మొదటఁ గుంతీదేవి యింటికిఁబోయి నమ్మహాదేవినూఱార్చి, తమ్ముఁడైన సాత్యకితో దుర్యోధనునిమందిరంబునకుఁ బోయెను. అందలి ద్వారపాలకులు సంభ్రమముతోఁ బఱతెంచి కృష్ణునిరాకలోపలనెఱింగించిన, దుర్యోధనుఁడు భీష్మద్రోణప్రభృతులతోను దుశ్శాసనకర్ణ వికర్ణ శకునిప్రముఖులగువారితోను సంభ్రమంబునవచ్చి కృష్ణుని యాలింగనము చేసుకొని, తనయెదుటనున్న కనకమయ సింహాసనముపైఁ గూర్చుండునట్లు చేసెను.

దుర్యోధనుఁడప్పుడు కృష్ణునితోఁదగిన విధమున సంభాషించుచు, నతనిని దనయింట భోజనంబునకుఁ బిల్వనెంచి కూరలవిషయమైపలుక, నయ్యాదవేంద్రుఁడు తానచ్చటఁ గుడువనొల్లకుండుటను స్పష్టముగాఁ దెల్పెను. కురురాజాశ్చర్యముతోఁ గర్ణునివదనంబుజూచి యచ్యుతునకిట్లనియె “ కృష్ణా! ఇది యేటిమాటలు? మేము నీకువలయు నన్నపానీయములు సమకూర్చియుం

డగా నీవు మాయింట భుజింప నొల్లననుట నీతికిని, బాంధవమునకును దగియుండునా? కౌరవులును పాండవులును నీకొక్కవిధమైనవారుగదా? నీవుమాయెడ దూతవై వచ్చితివి. కుడిచికూర్చుండియెల్ల పనులు చేసుకొనరాదా?"

కృష్ణుఁడప్పుడు చిఱునవ్వుతో దుర్యోధనునిచేయిపట్టుకొనియతనితోనిట్లనెను. "అయ్యా! నీకంతెయుఁ జెప్పెదవినుము. వచ్చినకార్యమునుదీర్చుకొనికదా దూతలు భోజనముచేయవలయును. అదియునుఁగాక ప్రియుడు పిలిచి పెట్టెడు కూడు లెస్సయైయుండును. పగతుఁడనితలచి, యతనియింటఁగుడిచిన, నేమి సంభవించునోయునిసందేహముతోనుండునపుడు పెట్టునట్టికూడు నీచమైనది. నీవునాకుఁబగతుఁడవనుటకు సందేహము లేదు. నీవు నిష్కారణముగా సజ్జనులైన పాండవుల కపకారములు సేసితివి. ఆపాండవులు నాకుఁ బరమమిత్రులు, భక్తులు, ప్రాణసమానులు. తనప్రాణములకలుగు జనులు వైరులనుటకు సందేహమా? పుణ్యాత్ములును దోడఁబుట్టువులునునైన పాండవులకు బాల్యమాదిగా నీవు కీడే చేసితివి. సజ్జనుల కపకారము చేయు వారు నాకు శత్రువులు. కావుననీయింటఁగుడువను."

క॥ పగవారియింటఁగుడిచిన
నగుఁదమకవమానమమృతమైనను దారుం
బగతులకుఁగుడువఁబెట్టఁగ
దగదాడళులకెప్పుడెవ్విధమువాటిలునో॥

అనియిట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు దుర్యోధనుని యన్నంబు దుష్టాన్నమని నిరూపించి, తనకు భక్తుఁడును మహాత్ముఁడునునైన విదురుండు ప్రార్థింప, నతనిగృహంబునకుఁబోయియుందుభుజించి రా

త్రియగుటయు నందే సుఖనిద్రచేసెను.

(2) బ్రహ్మదత్తుఁడను రాజుతోఁబూజనియను శారికకైన సంవాదము.

పూర్వము ధర్మరాజు భీష్మునితో "అయ్యా! ఎవ్వరిని నమ్మవచ్చును? ఎవ్వరిని నమ్మరాదు? రాజులకు విశ్వసించుట వి శ్వసింపకుండుటయను నీరెంటిలో నేది మేలగును?" యని ప్ర శ్నింప నమ్మహీపతికి భీష్ముఁడిట్లనియెను.

"ఓధర్మనందనా! పూర్వము బ్రహ్మదత్తుఁడను రాజునగ రిలోఁ బూజనియను గోరువంకపిట్టయొకటి పిల్లతో వసించుచు, రసవంతములైన పండ్లు తెచ్చి, తనపిల్లకిచ్చునపుడు, వానిలో మే మేలైనవానిని నేటి రాజకుమారునకును నిచ్చుచుండును. అ ప్పిల్లవాఁడును పక్షిపిల్లతో మచ్చికగల్గి ముద్దుగా మాటలుకఱ పుచు వేడుకతో నాడుచుండును. ఇట్లుండఁగా నొకప్పుడు దా ది సమీపమున లేనప్పుడు రాచకొమరుఁడు పిల్లతల నగల్చి దా నింజంపెను. అప్పుడుదానితల్లివచ్చి తెగినపిల్లంజూచి "అయ్యో! ఇక్కుఱ్ఱఁడు నాపిల్లతోఁగూడి యాడుచు నేఁడిట్లునిర్దయుఁడై దా నింజంపెనుగదా! వీఁడు రాచకొడుకుగదా? వీనికి పరిచయమెక్క డిది? రాజులు వేగముగాఁ గరుణవిడుతురు. చేసినమేలు మఱతు రు. క్రూరస్వభావముగలవారును, మదముచేఁ గన్నుకప్పిన వారు నునైన రాజులను నమ్మవచ్చునా" యనికోపముతోఁ బగతీర్చి దఁగాక యనుచు, రాజకొడుకుగ్రుడ్డులు రెండునుదనవ్రేళ్లతోఁ గ్రుచ్చి పెఱికి వేగముతో నాకాశమున కెగసి, రాజుంజూచి

"నీకొడుకుపాపము చేసెను. చేసినదానికి నేనుమాఱు చేసితిని. హింసచేయువారికి దుఃఖప్రాప్తి గాకుండునా" యనెను.

బ్రహ్మదత్తుఁడు కోపమును శోకమును బొరయక శారికఁజూచి "పూజనీ! నీయెడఁదప్పేమియు లేదు. నీవుపోవుటకు నామనంబు విషాదమును బొందుచున్నది. నాకొడుకు నీకుఁగీడాచరించెను. దానికి మాఱుగా నీవాతని నేత్రహీనునిగాఁ జేసితివి. నీవు పోనేల? నాయెడ ముందున్నరీతిగ నేయుండుము. నీపై నాకేమియుఁగోపము లేదు. నీకేమియుఁగీడు చేయను. ఏలనావల్కులు వినకపోవుచున్నా"వని యడిగెను.

పూజని యిట్లనియె "రాజోత్తమా! మనస్సులోఁ బగజనింపఁజేసి మఱలనిన్నుఁ గూడుట న్యాయమగునా? నీకు నాయెడ నెయ్యము చెడినది. తియ్యనిమాటలచేఁ బ్రయోజనమేమి?

క॥ నెయ్యము చెడిననుమాటల
తియ్యఁదనము పుట్టి, పగమది న్నడచినఁ జా
వయ్యెఁగలఁక యెయ్యెడ జిఛే
టయ్యె, నొకటిమూఁడుగాక యది మేలగునే?॥

పగ యొకసారికలిగినయెడల నదిపోనేరదు. బ్రమానులోనగ్ని గూఢమైయుండువిధమున నది లోపలనే రహస్యముగానుండును. పగగలవారిని నమ్మి చేరినయెడలఁ గాలాంతరమున నైనఁ జేటు గలుగక మానదు. సముద్రజలములోపలనుండి యాఁడకగనగనయను బాడబాగ్నివలె జనులయొక్క చల్లనిమాటలలో నలుకయుఁబగయు మునిగియుండి పొగయుచుండును. నాకు నీయెడ వసించుట తగదు. నీనేర్పుమాటలుడుగుము. నేనుబోయెద"

అని యిట్లు శారిక రాజుమాటలకు లోఁబడక యవిశ్వాస

ము మనమున నెలకొల్పి, రాజునగరి విడిచి తనకిష్టమైనయెడకుఁజనియెను. కావున, ధర్మనందనా! పగతురనమ్మరాదు. పగమొదట కొంచెమైనను తర్వాతనధికమై యగ్నివలె బెరుగును. తుదకు గీడు వాటిల్లఁ జేయును.

క॥ "తెగఁదీర్పక తెగనార్పక
తెగటార్పక కడముకొంతదిక్కఁగనున్నన్
జగతీశ! యప్పనగ్నియుఁ
బగయునుమఱిపెరుగుఁగీడుపాటిల్లుఁదుదిన్"॥

---

20 కామక్రోధాదులను విడువవలయును.

(1) ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రికిఁజెప్పిన వాక్యములు.

పూర్వము ప్రహ్లాదుఁడను రాక్షసరాజపుత్త్రుఁడు, తనతండ్రియగు హిరణ్యకశ్యపుని యాజ్ఞను మీఱి విష్ణుదేవునియందధికభక్తిగల్గి, సద్గుణంబులకెల్ల నిధియైయున్నవాఁడని జనులుపొగడునట్లు వర్తించుచుండెను. తండ్రినాస్తికుఁడు. విష్ణుదేవునియెడ విరోధముగల్గి లోకములకుపద్రవము చేయువాఁడై యుండెను. బలమును సంపదయు వీర్యమును తేజస్సునుగలవాఁడని మదించి, యొకప్పుడు భక్తశిఖామణియైన ప్రహ్లాదుంజూచి "పుత్త్రకా! నేనెంత చెప్పినను నీవు విష్ణుదేవునిఁగొలుచుట మానవు. అతఁడు నాకంటెగొప్పవాఁడా? నేనింద్రాదిదేవతలనెల్ల నోడించి వారి సంపదలు గొంటిని. వారెల్ల నాకుఁగింకరులై పనిచేయుచున్నారు. నాయాజ్ఞనుమీఱవెఱతురు. నాకు వైరియు, నాకంటె హీనుఁడైన యావిష్ణునియందు భక్తినివిడువుము. విష్ణువనియు

గిష్ణువనియు, హరియనియు, గిరియనియుఁ బ్రేలకుండుమనికోపిం చి పలికెను.

ప్రహ్లాదుఁడప్పుడు శాంతముతో నిట్లనియెను. ఓరాక్షసేంద్రా! ఆవిష్ణుదేవుఁడు సర్వభూతములయందు సముఁడైనవాఁడు. అఖిలజగమును గల్పించును, రక్షించును, సంహరించును. అతఁడన్నిరూపములందునువర్తించును. అమ్మహాత్ముని స్వభావ మెఱుఁగక నీవుపలుకుచున్నావు. నీమనస్సు నీకు వైరిగానియా దేవుఁడువైరిగాఁడు. నీవు మదముగల్గి మార్గముదప్పి వర్తించు చిత్తముగలఁవాఁడవు. లోకములెల్లను నిమిషములో జయించితి నని పొగడుకొనుచున్నావుగాని, నీమనస్సులోనుండు భయంకరులగు శత్రువులార్వురను గెలువనేరకున్నావు. కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము, అనునీయాఱును మనుష్యులకు నిత్యశత్రువులు. వీనిచేతనే మానవులకు సకలాపాయములు గల్గుచున్నవి. ధైర్యముకల్గివానినిసత్సహవాసముచే నణపవలయును. వెలిపగఱను గెలుచుట గెల్పుకాదు. దానిచేలాభములేదు. లోపలి శత్రువులఁగూల్చువాఁడే పుణ్యాత్ముఁడు. అతఁడే దేవతాసముఁడు. వానికిసర్వమంగళములగును. కావున నీవుదుర్మదమునువిడిచి, యరిషడ్వర్గములనునీయార్వురు శత్రువులనులోఁబఱచి, శాంతస్వభావముకల్గి విష్ణుదేవునిగొల్వుము. దాననీకు మేలగును.''

ఉ॥ లోకములన్నియుంగడియ లోనజయించినవాఁడ వింద్రియా
నీకముఁజిత్తమున్ గెలువ నేరవునిన్నునిబద్ధుఁజేయునీ
భీకరశత్రులార్వురఁ బ్రభిన్నులఁజేసినఁబ్రాఁశికో
నీకువిరోధిలేఁడొకఁడు నేర్పునఁజూడుము దానవేశ్వరా॥

అనియిట్లు ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రికి హితముచెప్పఁగా, నా దురాత్ముఁడైన హిరణ్యకశ్యపుఁడు వినక, కొడుకుపైఁగోపించి వాని హింసింపదొడంగిన, భక్తవత్సలుండైన విష్ణుదేవుఁడు నరసింహారూపమున బొడసూపి, యారాక్షసరాజుఁజంపి ప్రహ్లాదునిం గాచెను.

(2) పతివ్రత కౌశికునకు హితోపదేశము చేసినవిధము.

తొల్లి కౌశికుఁడను బ్రాహ్మణుఁడు సంతతమువేదాధ్యయనముచేయుచు, సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మానుష్ఠాన పరుఁడై యొక శ్రోత్రియ గ్రామమున వసించుచుండెను. అతండొక్క నాఁడు గ్రామ సమీపముననున్న వృక్షంబుక్రిందఁ గూర్చుండి వేదంబులు గుణించుచుండ, నాతనిపైఁజెట్టుమీఁదనున్నకొక్కెరయొకటి రెట్టవైచెను. దానింగని విప్రుఁడు కోపించి చూడఁగానది యప్పుడే చచ్చినేలపై బడియెను. బ్రాహ్మణుఁడు పరితపించుచు "ఆహా! నాహృదయములో నించుకైన దయలేక పోయెనుగదా'నిర్నిమిత్తముగా నీకొక్కెరను మృతినొందించితినే" యని తన్నుఁదాన నిందించుకొని, కృతస్నానుఁడై గ్రామంబునకుఁబోయి, శుచులైన బ్రాహ్మణుల యిండ్లయందు భిక్షయడుగుచు, నొకపుణ్యగృహంబు వాకిటనిల్చి "భిక్షాందేహి" యనియెను.

ఆవచనంబువిని యాయింటిలోనున్న పుణ్యస్త్రీ బ్రాహ్మణునకు భిక్షయిడుటకై పాత్రశోధనంబు చేయుచుండెను. అప్పు

డు దానిభర్త మిక్కిలి యాఁకలిచే దూలుచు నింటికిరాగా, నతనికిఁ భక్తితో బరిచర్యలు చేసి, షడ్రసోపేతమైన యన్నము పెట్టి తాంబూలమిడి, చరణంబులొత్తుచు శయనంబుపై నిద్రింపఁజేసెను. అప్పుడు దానికి వీధిలో భిక్షుకై నిల్చిన బ్రాహ్మణుని జ్ఞాపకము రాగా భిక్షుఁగొని వీధిలోనికి వచ్చెను.

ఆపుణ్యాంగనను కౌశికుఁడు కోపించిచూచి "ఓసీదుష్టురాలా! నీకింతిగర్వమా? భిక్షుకొఱకు నేనువచ్చి యెంతకాలమయ్యెను? కడుద్రొవ్వననన్నింతసేపు నిలువఁబెట్టి నన్నవమదించితివి." యనియెను. దానికాయిల్లాలు వినయంబుతోనిట్లనియె "విప్రోత్తమా! నేనుగర్వముచే నిట్లుచేసినదానను గాను. నీకుభిక్షయిడుటకై యత్నము చేయుచుండఁగా, నామగఁడువచ్చెను. అమ్మహాత్మునకుఁబరిచర్యలు సేయుచుండి నిన్నుమఱచితిని. కోపింపకుము."

బ్రాహ్మణుఁడు దానివచనంబులకు సమ్మతింపక మఱియు నిట్లనియె "మగువా! నీమగఁడంతియెక్కుడనా? నేనంతతక్కువనైతినా? పలుకొ్రవ్వనఁగన్ను గానరాక బ్రాహ్మణులకవమానము చేసెదవు? ఇంద్రాదిదేవతలెల్ల బ్రాహ్మణులయెడభక్తిగల్గి వర్తింపుచుండగా నీవేల వారిమహిమ నెఱుఁగక యిట్లుచేసితివి?" యనియిట్లు పలువిధములనా బ్రాహ్మణుఁడు పతివ్రతనుదిరస్కరించిపలుక, నదినవ్వుచు వానికిట్లనియె. "అయ్యా! బ్రాహ్మణులు దేవతాసమానులగుటను నెఱుగుదు. వారిమహిమయు నెఱుగుదును. ఒకబ్రాహ్మణుఁడు తొల్లికోపించి సముద్రజలమును పానముచేయుటయును, మఱియొకఁడు దేవేంద్రుని భంగపఱచినదియును నేనెఱుఁగుదును. బ్రహ్మవిదులైన బ్రాహ్మణులప్రభా

వమును నేనెఱిఁగియెఱిఁగి కోపవితోఁ దలఁగోకికొనుసంత వెఱ్ఱి దానను గాను. నావిధము చెప్పెదను వినుము. నాకుఁబతియే దైవము. భర్తకు భక్తితోఁ బనులు సేయుటయు, నతనికి హితమాచరించుటయు, త్రికరణశుద్ధిగల్గి యతనిం గొల్చుటయు, నాకు బరమైనధర్మములు. నీవు ధర్మసూక్ష్మ మెఱుఁగవు. కేవలము వేదమును మాత్రము చదివినవాఁడవు. నీవు కోపనుండవగుట నేనెఱుఁగుదు. నీకోధము చే నొక్క కొక్కెరము నుక్రిందఁబడి చచ్చినది యెఱుఁగుదు. దీని నేను నా పాతివ్రత్యమహిమచే నెఱిఁగితి. నీకు హితోపదేశము చేసెదను వినుము. అయ్యా! మనుష్యులయంతఃకరణములో ఘోరమైనశత్రువులిరువు రున్నారు. వారికి క్రోధమనియు, మోహమనియు పేర్లు. ఎఱియుచున్న నీశత్రుద్వయంబును నణపలేనివాఁడు బ్రాహ్మణుఁడుగాఁడు.

గీ॥ క్రోధమోహనామకులైన ఘోరశత్రు
లిరువు రెరియించుచుండుదురెవ్వుడు నరుని
నంతరంగములోపల నడఁపకున్నఁ
గలదెయూరక బ్రాహ్మణగౌరవంబు॥

భూసురోత్తమా! వినుము. సత్యంబుపలుకుటయును, హింసావిదూరుఁడగుటయును, గురుజనంబుల సేవించుటయును, కామక్రోధాదులనణచుటయును, సకలభూతములను దనవలెఁజూచుటయును, యజన యాజనాధ్యయనాధ్యాపనదాన ప్రతిగ్రహము లనెడు షట్కర్మలు చేయుటయును, బ్రాహ్మణులయొక్క ముఖ్యధర్మములు. పై గుణములే బ్రాహ్మణులయొక్క ధనమగును. నీకు ధర్మవిశేషంబు తెలియదు. దానినెఱుఁగుటకై మిథిలానగరమునకుఁబొమ్ము. అందు ధర్మవ్యాధుఁడను కిరాతుఁ డున్నవాఁడు.

అతఁడు నీకు సర్వంబు నెఱిఁగించు”నని యిట్లు పతివ్రత బోధిం ప, నావిప్రుఁడు పతివ్రతయొక్క బుద్ధికిని, గుణంబులకును మెచ్చి, దానిం దీవించి చనియెను.

3 కోపము చెడ్డదని శమీకమహాముని తనకొడుకునకు బోధించుట.

పూర్వము జనమేజయుని తండ్రియైన పరీక్షన్మహారాజు వేఁటయందాసక్తి కలిగి యొక మృగంబు వెంటఁ దగిలి వనములోఁ బోవుచుండగా, శమీకమహాముని తపస్సు చేయుచున్న యాశ్రమమును జేరెను. అమ్మహాముని కన్నులు మూసుకొని ప్రపంచ మెఱుఁగక, యేకాగ్రచిత్తుఁడై తపస్సు సలుపుచుండెను. రాజాతనిం జూచి “ మునివర్యా! నేను తఱుముకొనివచ్చిన మృగమిందువచ్చెను. అది యెందు డాగెనో నాకుఁ జెప్పవలయు” ననియడుగ, నతండు మౌనియై ప్రతివచనం బియ్యకుండెను. రాజు కోపించి వేటచే నలసినవాఁడుగనుక కార్యాకార్య మెఱుఁగక, యతని మెడపై చచ్చినపామునొకదానిఁ దగిల్చి తనపురంబునకుఁ బోయెను.

అమ్ముని కుమారుఁడు శృంగియనువాఁడు, మహాక్రోధనుఁడు, తండ్రి మెడపైఁ జుట్టిన సర్పశవమును జూచి కోపించి, యిట్లు నాతండ్రి నవమానపఱచినవాఁడు నేటికేడవనాఁడు పాముచే కఱవఁబడి మృతినొందుఁగాక,యని ఘోరముగ శాపమిచ్చెను. పిమ్మటఁ గొంతసేపటికి మునివర్యుఁడు తపము చాలించి మెడయందు వ్రేలుచున్న సర్పమునుజూచి, యిదియేమియని కొ

దుకొనుచుండగ నతఁడు జరిగిన వృత్తాంతమంతయు సవిస్తరముగాఁ జెప్పెను.

అప్పుడు శమీకుఁడిట్లనియెను. "పుత్రకా! నీవు రాజును శపించుటధర్మముకాదు. అతఁడు వేఁటతమకముననిట్లుచేసెను. జనులు స్వచారిత్రములు తప్పకుండునట్లు పరీక్షిన్మహారాజు రాజ్యమేలినట్లుగా నితరరాజులు రాజ్యపరిపాలనము చేసియున్నారా? నీవు కోపపరుఁడవై ధార్మికోత్తముఁడైన రాజునకు శాపమిచ్చితివి కోపముచే మనుష్యులు చేయరాని కార్యములు చేయుదురు. తపస్వులకు ముఖ్యముగాఁ గ్రోధమును విడువవలయును. అది తపస్సును జెఱుచును, అణిమాదులైన యెనిమిది గుణములను బాపును. ధర్మమునకు బాధకలిగించును. నీవు ముందువెనుక విచారింపక ధర్మవిరుద్ధమైన కోపంబు జేకొని, యన్యాయముగా రాజునకు హానిచేసితివి. క్షమలేని నీతపస్సులేల? ఎఱుకగలవాఁడు క్రోధమను మహానలమును నెఱుకయను జలముచే నార్చి శాంతచిత్తుఁడై ప్రవర్తించును.

గీ॥ పాపములకెల్లనెక్కుడు పాతకములు
సుమ్ముక్రోధలోభంబులు సువ్రతాత్మ
వానిరెంటిజయించినవాఁడుగాని
యెందుఁబరమధార్మికుఁడనియెన్నఁబడఁడు॥

క॥ అనుపమనియమాన్వితులై
యనూనదక్షిణలఁగ్రతుసహస్రంబులుచే
సినవారికంటెనక్రో
ధనుఁడుకరంబధికుఁడంద్రుతత్వవిధిజ్ఞుల్॥

అనియిట్లు కొడుకునకు హితోపదేశముచేసి శాపమును

గ్రిమ్మరింపుమని శమీకుఁడు చెప్పఁగా, నతఁడట్లు చేయకుండెను. రాజు నప్తమదివసంబునఁ దక్షకుఁడను పాముచేఁ గఱవఁబడి మృతినొందెను.

4 దుర్మదంబుచే నహుషుఁడు చెడినవిధము.

అజగరోపాఖ్యానము.

వనవాసవ్రతముఁ బూనిన పాండవులు హిమవత్పర్వతారణ్యభూములయందు వసించుచుండఁగా, నొక్కనాఁడు పదివేల గజముల బలముగలవాఁడైన భీమసేనుఁడు వేటకై చని, వనంబులో నొక్కయెడ నొక్క బలిష్ఠమైన పన్నగముచేఁ బట్టువడియెను. అప్పాము తన్నాహారార్థముగాఁ బట్టుటకును, దానిపట్టును వదలించుకొనుటకుఁ దనకు సామర్థ్యము లేకపోవుటకును, విషాదమును విస్మయమును జెందినవాఁడై, భీముఁడప్పాముతో నిట్లనియె. "అయ్యా! నీవొక సామాన్యమైన పాముగాదు, సర్పరూపము దాల్చిన దేవతవో, లేక సిద్ధుఁడవో కావలయును; లేనియెడల నావంటి యనంత బలసంపన్నునిఁ బట్టుటకు సామాన్యమైన సర్పములకు బలమెక్కడిది? నీకింతబలమును వీర్యమును గలుగుటకుఁ గారణమేమి? నీవిధంబంతయు నాకుఁ జెప్పుము."

అనియిట్లు భీమసేనుఁడు తన్నడిగించి పాముయొక్క చరిత్రవిషయమై యడుగ, నదితిర్యగ్జాతియయ్యును దనపూర్వజన్మవృత్తాంతమెల్ల నెఱిఁగినది కావున, భీమునితో మనుష్యవాక్యముల నిట్లనియె. "ఓపాండుతనయా! నేనుపూర్వమున నహుషుఁడను పేరుగల రాజై యుండి దేవతలు నన్నుఁ బ్రార్థింప నింద్రపదవినిఁబొంది,

మహా వైభవముతో స్వర్గలోకమును బరిపాలించితిని, ఐశ్వర్యమదముచే సప్తమహర్షులైన యగస్త్యాదుల నవమదించి ఘుట్లు పెనుఁబామునై సంచరించుచు, వరలాభంబుచే బలముగల్గి యెదురైన శార్దూలశరభసామజాది మృగములఁబట్టి తినుచుండఁగా, నేఁడునాకు భక్ష్యమై నీవు చిక్కితివి”

అనియిట్లు భీముఁడును సర్పమును, దమతమ వృత్తాంతములను జెప్పుకొని దుఃఖించుచుండగా, ధర్మరాజు భీమునిగానక దుఃఖించి, యతనిరోయుచు వనములో ముందుగా పన్నగగ్రహీతుఁడై కదలనేరకున్న తమ్మునింజూచి విస్మయమంది యయ్యాజగరంబుతో నిట్లనియె. “అయ్యా! నీవు సర్పరూపమునను న్న దైత్యుఁడవో, దానవుఁడవో నాకుఁజెప్పుము. నాతమ్ముని మాంసార్థముగాఁ బట్టనేల? నీకుఁగావలసినంత మృగ మాంసాదులు తెచ్చిపెట్టెదను. వానివిడువుము.”

సర్పమప్పుడు తనవిధమంతయు భీమునకుఁ జెప్పినవిధముగా ధర్మరాజునకును జెప్పి మఱియునిట్లనియె.

చ॥ చదివితినెల్లవేదములు సత్క్రియఁ జేసితి నూఱుయజ్ఞముల్
విదితముగా సురేంద్రపద వీస్థితిఁ బొందితి దుర్మదంబునన్
దుదిబెనుఁబామునైయధిక దుఃఖుఁడనై తిసుఖంబు దుఃఖమున్
వదలక చేయుచోటబల వద్విధి కేమిభరంబు సెప్పుమా॥

ఓధర్మనందనా! ఆయగస్త్యమహాముని నాకుశాపమిచ్చినప్పుడు నేనతని శాపమోక్షము ప్రసాదింపవలయునని వేడుకొంటిని. అతఁడుకరుణించి నీయడిగిన ప్రశ్నలకుత్తరమిచ్చు మహాత్ముని సందర్శనమున నీవు శాపవిముక్తుఁడవగుదువనియెను. కావున నేనడుగు ప్రశ్నలకుత్తరమిచ్చి, నీతమ్ముని విడిపించుకొనిపొమ్ము.

నాకును శాపము తొలఁగును.

అనిన ధర్మరాజు నహుషుఁడడిగినప్రశ్నలకెల్ల సదుత్తరములిచ్చి భీమసేనుని విడిపించుకొని, శాపవిముక్తుఁడై దివ్యరూపమున వెలుఁగుచున్న నహుషుంగని నమస్కరించి, యతనిచే వేదాంతవిషయములెల్లనెఱిఁగి, తమ్మునిందోడ్కొనితనయాశ్రమమునకరిగెను.

క॥ "మదమలినమనస్కుండై
తుదిలేకవినయముసేయుదుర్జనునకుసం
పదపెద్దయయ్యునాతని
మొదలిటిసంపదయుఁజెడుసమూలముదీనన్"॥

క॥ "కోపమునుబ్బునుగర్వము
నాపోవనియునికియునుదురభిమానము ని
ర్వ్యాపారత్వమునననివి
కాపురుషగుణంబులండ్రుకౌరవనాథా"॥

3 స్త్రీలధర్మములు.

(1) స్త్రీలకు భర్తలయందుగల స్నేహము బలవంతమైనది. హిడింబ భీమసేనునింగూడుట.

పూర్వము పంచపాండవులును గుంతియు లక్కయింటిలోఁ జావునకుఁదప్పి, విదురునిచే నియోగింపఁబడిన ఖనకుఁడు చేసిన భూవివరముద్వారా హిడింబవనమునకు నెవ్వరెఱుఁగకుండవచ్చి చేరిరి. మహాబలశాలియైన భీమసేనుఁడుండుటంబట్టియే వారట్లు రాఁగల్గిరి. తల్లియు నన్నదమ్ములును నాకలిబాధ కోర్వలేక

మీఁదివస్త్రంబులుక్రిందఁబఱచికొని యవ్వనంబులో నొకమఱ్ఱిక్రిం దనిద్రించిరి. భీముఁడవ్వనంబులో రాత్రియంతయు నిద్రింపక వారికిఁ గావలివాఁడై సమీపముననేయుండెను.

అప్పుడా యరణ్యమున హిడింబుఁడను రాక్షసుఁడు సంచరించుచునావృక్షముక్రిందసుఖనిద్ర చెందియున్న కుంతీ ధర్మరాజాదులంజూచి, తన చెల్లెలగు హిడింబతో నిట్లనియె." ఓ చెలియలా! నేఁడు మనయదృష్ట మేమందును? అల్లవటవృక్షముక్రింద మనుష్యులు కొందఱు భయమించుక లేక నిద్రించుచున్నారు. వంటయిల్లు కుందేలు వచ్చినవిధముగా వారు మన కాహారముగానిందు వచ్చియున్నట్లున్నది. నీవు వేగముగాఁ బోయి వారిం జంపి, రసోత్కృష్టమైన మానవమాంసఖండములు నాకు వండి పెట్టుము. మనుష్యమాంసముఁదిని పెద్దకాలమయ్యెను."

హిడింబ యప్పుడే కదలి, యిట్లు మూఢురాలై వచ్చి నిద్రించువారెవ్వరగుదురో చూచెదనని, యొక్కప్రక్కఁగానిల్చి వారలంగనుఁగొనుచుండెను. అంతనది పద్మపత్రములవంటి నేత్రములును, వెడలుపుటురమును, నిడుదలగు చేతులునుగల వాఁడునై యధిక సౌందర్యసంపదచే నొప్పుచున్న భీమసేనుం జూచి మదనపరవశురాలై మనుష్య స్త్రీరూపమునుధరించి, యన్నమాటలు మఱచి భర్తృస్నేహంబుతో నతని యెదుటవచ్చి నిల్చెను. ఆహా! లోకంబున స్త్రీలు బంధువులను వదలి మగని యందాశగలవారగుదురనుట సత్యమే కదా?

భీముఁ డాశ్చర్యముతో దానిం గని "ఓతరుణీ! నీవెవ్వరు? ఏలయియ్యెడకు వచ్చితివి? నీపేరేమి?" యనియడుగ, నతనికిహిడింబ వినయముతో నిట్లనియె. "అయ్యా! నేనీ వనమును బా

లించు హిడింబుఁడను రాక్షసుని చెలియలను. నా పేరు హిడింబ. మిమ్మందఱను జంపుటకై నాయన్న నన్ను పంపెను. నేను నిన్నుఁ గన్నతోడనే కామమోహితనై నిన్ను భర్తగాఁ జేసుకొనఁ దలఁచితిని. ఈనిద్రించు వారితో నీకేమిపని? నన్ను వివాహమైనయెడల నాయన్న నిన్నుఁ గాపాడును. లేనియెడల మిమ్మందఱి నొక్కపెట్టునఁ జంపును. వీరిని విడిచి నాతోఁ గలిసి సుఖముగా నుండుము.''

అనిన భీముఁ డప్పుడు కలుషించి యిట్లనియె. "ఓసీ మూర్ఖురాలా! ఇట్టి దుర్భాషలింకను జెప్పకుము. ఎట్టి పురుషుఁడైనను దల్లిని తోడఁబుట్టినవారిని విడిచి చపలమైన స్త్రీసుఖములు బొందనాసపడునా?

క॥ వినుమేలయెట్టి కష్టుఁడుఁ
దనపురుషగుణంబు సెడఁగఁ దల్లినిఁ దోఁబు
ట్టినవారి విడిచి రాగం
బునఁ జపల స్త్రీసుఖంబు వొందునె? చెపుమా''॥

అదియునుఁగాక నీయన్న యంతబలిష్ఠుఁడా? నాబలమును శక్తియు నీవెఱుఁగవు. సురాసురులెల్ల వచ్చినను వారితోఁ బోరాడి జయింపఁగలను. ఇటనుండక పొమ్ము, నీయన్న నిందురమ్మనుము. వాని నేమి చేసెదనో చూడుము.''

వారిరువురిట్లు సంభాషింపుచుండగా హిడింబాసురుఁడు చెల్లెలట్లుపోయి తడయుటకు మండిపడి పాండవులున్నయెడకు భయంకరరూపముతో వేగముగా వచ్చెను. హిడింబ యప్పుడు భయపడి భీమసేనుని మఱుఁగుసొచ్చెను. దానినోడకుండుమని యాశ్వాసించి, భీమసేనుఁడా రాక్షసునితో మల్లయుద్ధముచేసి

వానింజంపి, సింహనాదముగావించెను. కుంతీదేవియు, ధర్మరాజు మొదలగువారును మేల్కొని జరిగినవృత్తాంతమంతయును హిడింబచేవినిరి. భీముఁడట్లు రక్కసునుకూడఁగించివచ్చి, మఱియు నకోకులింబొమ్మనితిరస్కరించిపలుక నదిభయపడి కుంతీదేవి కాళ్లపైఁబడి, "అమ్మా! నేను భీమునిజూచి మన్మథపరవశురాలనై భర్తృస్నేహంబున నాతనింగూడితిని. నాబంధువులనెల్ల విడిచితిని. నాకుమీరనుగ్రహింపనినాఁడు నేనుమృతినొందుదును. నేనింక నొరుల వరింపను, నాయిష్టమును సంపూర్తిచేయవలయు"నని మొఱలిడెను.

అంతఁగుంతియు ధర్మరాజును సమ్మతించిపలుక, భీముఁడు హిడింబనుబెండ్లియై దానియందు ఘటోత్కచుఁడను సుతునింబడసెను.

2 స్త్రీలకు భర్తలపల్కులు మీఱకుండుటయే పరమధర్మము.

ఓఘవతి చరిత్రము.

పూర్వము సుదర్శనుఁడనురాజు, ఓఘవతుఁడనురాజుకూఁతుగు ఓఘవతియనుదాని వివాహమై, గృహస్థాశ్రమమునందుండి యతిథిజనులను భక్తితోఁగొల్చి, మృత్యువును గెలుతునని ప్రతిజ్ఞచేసి, కురుక్షేత్రమునవొక రమణీయమైన పర్ణశాలను నిర్మించియందు భార్యతోవసించుచుండెను. ఒక్కనాఁడతఁడుభార్యను జూచి "మగువా! నాకునతిథులను బూజింపవలయునని కోరికయగ్గలమైయున్నది. నీవును దానికనుకూలముగా నడుచుకొనవలయును. ఏనింటనున్నను లేకున్నను నీవొక్క విధముగా మన

యింటికి వచ్చినవారిని నాదరించి, కార్యములందేమియుపాటు లేక యతిథిజనులయొక్క కోరికలను దీర్చుచుండుము. అతిథిదేవోభవ"యని చెప్పుదురుకావున, నభ్యాగతులకు మనస్సంతుష్టిగలుగఁజేయుటయే గృహస్థుల ధర్మమగును. అతిథియైవచ్చినవాఁడు నిన్నుఁగోరినేనియు, నీవేమియు మాటాడక యతనికిఁబ్రియంబైనదానిని జేయుము ఇదినాయాజ్ఞసుమ్మా. భార్యకుభర్తజెప్పినట్లు చేయుటయేధర్మము" అనిదానికి గృహస్థధర్మమహిమనెఱిగించి, తానుజెప్పిన చందమున ప్రవర్తింపవలయునని యూఁడిచెప్పెను.

ఇట్లాదంపతులు చలిపందిరివిధముగను, ఫలభరితమైన వృక్షమువలెను, ప్రజలయొక్కదప్పులుతీర్పఁగానమరియున్నయాశ్రమోత్తమమైన గృహస్థాశ్రమమునుసలిపి, యతిథిసపర్యలందు నిష్కల్మషవర్తింపుచుండఁగా, నొకప్పుడాగృహస్థుఁడు వనంబులో నుండిసమిత్తులుదేరనరిగెను.అతనిభార్యయోఘవతియింటిలో నొంటరిగానుండెను. అప్పుడు దానివ్రతనిష్ఠయును ధర్మనిత్యతయు నుపరీక్షింపఁదలఁచి, ధర్మదేవత విప్రవేషంబున దానియింటికతిథియైవచ్చెను. ఆయిల్లాలు సంభ్రమమునలేచి, యభ్యాగతుండైన ధరణీసురోత్తమున కర్ఘ్యపాద్యాచమనంబులిచ్చి, ప్రియంబుతోనాసనంబువెట్టి,భక్తివినయంబులు మెఱయ నిల్చియుండఁగా, నాకపటబ్రాహ్మణుఁడాతలోదరిఁజూచి "తరుణీమణీ! నీవిచ్చినపూజలచే సంతుష్టుఁడనైతిని. నేను నీచేఁగామాతురుఁడనైయున్నవాఁడ, నాకుసంప్రియంబుసేయుము. నీవెఱుఁగని గృహస్థధర్మమున్నదా?" యనెను. అప్పుడా పతివ్రత విప్రవర్యునిజూచి "అయ్యా!మీకు వేఱొండు వస్తువులయందుఁ బ్రీతిలేదా?"యని

యడిగెను. దానికాతఁడు "మానినీ! యేల తామసించెదవు? మన్మథాగ్నిచేఁ దపింపఁబడుచున్న నాకు బ్రియంబొనర్చి నన్ను సన్మానింపుము. ఇదియే నాకభ్యర్థనీయమైన"దని తనపట్టు విడువకుండెను.

ఓఘవతికి ధర్మసంకటమైన తరుణముగల్గెను. పరపురుషునితోఁ గూడుట పాపముకదా యని వెఱచును. భర్తయొక్క మాటలు తలంచును. భర్త చెప్పినవిధముగా నాచరించుటయే మేలైనదని తనలో నూహించును. అతిథియిట్లు తన్నుఁ గోరునా యని తనలో నుడుకును. అతనికిష్టమైనవిధమున నడచుటయే ధర్మమనియాలోచించును. ఇట్టుఁదిరియాడుచిత్తమును నెట్టకేని దిట్టపఱచుకొని, భర్తయాజ్ఞాప్రకారముగా వర్తింపుటయే ధర్మమనినిశ్చయించి, లజ్జతో మోమువాంచి, బ్రాహ్మణుని రమ్మని సన్నచేసి యతనితో రహస్యమగు చోటునకుఁ బోయెను.

తే॥ పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబుఁ బతియ చెలియు
బతియ తల్లియుఁ దండ్రియుఁ, బతియ గురువుఁ
బతియ దైవంబుఁ గావున నతనిపనియె
నర్చ్చుటయచూవె ధర్మంబు నాతికరయ॥

గీ॥ "భర్తచేతనియోగింపఁబడక సతికి
నేయును జేయఁగాఁ దగదెద్దియైన
భర్తచేతనియోగింపఁబడినదానిఁ
జేయకునికి దోషంబని చెప్పె మనువు"॥

అనియిట్లు పతిపంపు చేయుటయే ధర్మమని తలఁచి యాసాధ్వీమణి బ్రాహ్మణుని గన్నఱుఁగైనయెడకుఁ గొని పోవఁగా, నప్పుడే దాసిభర్త సుదర్శనుఁడు పర్ణశాల వాకిటవచ్చినిల్చి భార్యం

బిల్చెను. అతిథియప్పల్కు_లువిని యూరకుండుమని రోఘవతి కిఁజెప్పెను. ఎంతపేరెత్తిపిల్చినను మఱుమాటవినఁబడమిచేఁతన వల్లభయెట్లయ్యెనో, యెందుఁబోయెనోయని సుదర్శనుఁడు ప్రేముడిపలుకులుపలుక, నతనికి లోపలనుండి బ్రాహ్మణుఁడిట్లనెను. "అయ్యా! నీభార్యనా కాతిథ్యమొనరింపుచున్నది. నీవుగృహధర్మమెఱిఁగినవాఁడవు ఏలకోపించెదవు?" ననెను. దానికతఁడు "ఓమహానుభావా! నీవువచ్చుటచే నేనుకృతార్థుఁడనైతివి, అతిథిపూజలుగావింపఁబడు గృహములు, విమలమైన ప్రదేశములు. నీవు మాయింటఁ బూజింపబడినదానికి సంతుష్టుఁడనైతిని. నాపల్కు_లునిజము. దీనికిసాక్షులు పంచమహాభూతము"లనిన,నప్పుడాకాశములోనుండి యశరీవాణియుఁడఱువినగా "నీరాజుధర్మాత్ముఁడు, వానిపల్కు_లునిజము" అని వినిపించెను.

అప్పుడతిథి పరమప్రీతితోనాతని సన్నిధికేగుదెంచిదుర్నిరీక్ష్యమైనతినదివ్యరూపమునుజూపి, "ఓగృహస్థోత్తమా! నేనుధర్మదేవతను. నీమనస్సువరయఁగానిందువచ్చితిని. నీవుమహానుభావుడవు. అతిథులందకృతిమ భక్తిగలవాఁడవు, కామరోషాదిచిత్తవికారములెల్లవిడుచుటచేనీవు మోక్షార్హుఁడవైతివి. మనుష్యులుపుట్టిననాఁడుమొదలుకొనివెనువెంటనేతగిలివచ్చుమృత్యువును నీవు జయింపఁగల్గితివి. ఈదేహముతోడనే నీకునూర్ధ్వలోకము నకుబోవచ్చును. నీభార్యయు మహాసాధ్వి, నిందింపరానిచరిత్రముకలది" యని యారాజవర్యునిభార్యా సహితముగాఁ గొనియాడి,ధర్మదేవతధవళహయసహస్రంబుపూనినదివ్యవిమానమెక్కి_ పోయెను.

అతిథిపూజగడచినట్టి ధర్మవు గృహస్థులకు వేఱొండు లేదు. నాథునియిష్టప్రకారము నడుచుటయే నాతికిధర్మమైనది.

3 భార్యాభర్తల స్వరూపము.

ఋతుమతిగాక పరిశుద్ధమైన వర్తనలుగలయింతికన్యయనబడును. దానివివాహమునకుఁదగిన ప్రయత్నములు చేయదగినట్టివారు దానితల్లిదండ్రులు, తండ్రితోడఁబుట్టులు మాతులుఁడు,సోదరులు మొదలగుముఖ్యబంధువులుఁ. కులమును,శీలమును, విద్యయునుగల వరునింబిలిచి వానికిఁబ్రీతితోఁగన్నియ నీయవలయు. తగనివరునకుగన్యనిచ్చుట బ్రహ్మహత్యమహాపాతకమునకుసరియైనది.

గీ॥ రూపగుణశీలములకనురూపుఁడైన
వరునకీక కన్నియఁదవవలచినట్ల
తగనివానికినిచ్చుటధర్మదేవ
తాతనూభవబ్రహ్మహత్యాసమంబు॥

పతిభరించువాఁడుగావున భర్తయగును. స్త్రీభరింపఁబడునది గావునభార్యయయ్యెను. పెండ్లియైనతర్వాత సతికి పతియేప్రభువగుటచే, నాతఁడే దైవమనుచు నతనిమనస్సునకు సంతోషమగునట్లు దేవపిత్రతిథిపూజాదిగృహకార్యములందదితోడుపడుచుండవలయును. అట్టిసతియే పతివ్రతయగును. అది పతికిని దనకును రెండులోకముల మేలుతెచ్చును.

అనుగుణ భార్యావంతుఁడగువాఁడు గృహస్థధర్మఫలమును సమగ్రమముగాఁబొందును. భార్యయనునది సామాన్యమై

నదికాదు. పూర్వము నలమహారాజు, తన భార్యయగు దమ యంతిని పురంబులోనుండమని చెప్పి, తానేకతంబుగా నడవికి బోవనుద్యోగించిన నప్పుడాపతివ్రత యిట్లనియెను.

గీ॥ అఖలదుఃఖరోగార్తున కౌషధంబు
సుకుచిరంబుగ భార్యయ చూవెయెందు
నొనర భార్యాసమేతుఁడై యున్నవాని
కెంతలాపదలయ్యును నెఱుక పడపు.

క॥ అలయునెడ దయ్యెనెడ నాఁ
కలియుఁ దృషయునైన యెడలఁగడుకొనిధరణీ
తలనాథ ! పురుషునకు ని
మ్మలభార్యయుపాచుఁ జిత్తమున దుఃఖంబుల్॥

ధర్మార్థకామసాధనముఖ్యోపకరణమువంటిదియు, గృహనీతివిద్యకాకరమైనదియు, గౌరవంబునకుఁ గారణమైనదియు, నన్వయవృద్ధికి మూలమైనదియు, నాపదలకెల్ల మందు నంటిదియు, హృదయసంతోషమునకు హేతువైనదియునైన, భార్యయొక్క మహిమనుబొగడ నెవ్వరితరమగును ? అట్టి భార్యఋణమును బురుషుఁడు వేయిజన్మములకైనఁ దీర్పఁ జాలునా ? భార్యను దిరస్కరించు దుర్జనునకు నిహపరంబులు రెండును జెడును. నిజభార్యయందాసక్తి కల్గి దానికిసంతోషము గల్గించువిధముగానడుచుకొనువాడు సర్వశుభములనుబొందును.

❧

(4) స్త్రీలకు బతిభక్తియేపరమభూషణము.

తొల్లినిషధదేశాధీశ్వరుండైన నలుడనుధరణీపతిపుష్క

రునితోఁ జూదమాడి తనరాజ్యమంతయు నతనిచే నోటువడి భార్యయగు దమయంతితోఁ నడవికిఁ బోయెను. భార్యపడు కష్టములనుజూడఁజాలక నలుఁడు దానినొంటరిగా నడవిలోవిడచి పోవఁగా, నప్పతివ్రత చేదిదేశమునకు రాజైన సుబాహుపురంబునకుఁబోయి, యంతఃపురంబులోవ్రతములుసల్పుచు సైరంధ్రి యనుపేరుతోఁ వర్తిల్లుచుండెను.

ఇట్లుండగా దమయంతీదేవితండ్రి భీముఁడనురాజు, నలునకైన కష్టమునువిని, కూతురు నల్లుఁడు నెక్కడకుఁబోయిరో, యెచ్చటనున్నవారోయని, శోకమును బొంది వారింగనుఁగొనుటకై కొందఱుబ్రాహ్మణులంబనిచెను. వారు జగమెల్ల సంచరించి నగరగ్రామములెల్ల వెదకిచూచిరి. అందు సుదేవుఁడను బ్రాహ్మణుఁడు సుబాహుపురంబునకేఁజని, పుణ్యాహంబు సేయింపబోవు బ్రాహ్మణులతోఁ రాజగృహంబు సొచ్చి, యంతఃపురంబులోనున్న సైరంధ్రిఁ జూచి, యీదయే దమయంతియగునని కొన్నికారణములచే నిశ్చయించి తనలోనిట్లనుకొనియెను. "ఆహా! ఈదమయంతిపొగగప్పిననిప్పుపోల్కియు, నీలమేఘముచే మాటువడిన చంద్రరేఖవలెను, బురదలోమునిఁగిన తామర పువ్వురీతియు ప్రకాశింపకున్నది ఇది పురుషునిబాసి యుండుటచేతను, ఉపవాసములుండుటచేతనుమిక్కిలి కుంది డస్సి, కమలములులేని కమలాకరమువలెను, శుష్కప్రవాహమైన నది చాడ్పునను జూచుట కొప్పకున్నను, దనపతివ్రతాత్వంబున మిక్కిలి యొప్పుచున్నది గదా? స్త్రీలకుఁ బాతివ్రత్యమే శ్రేష్ఠమైనభూషణము. అదిమిక్కిలి కాంతిగల సొమ్ము. దానినెవ్వరపహరింపలేరు

తే॥ అనపహార్యంబు తేజోమయంబుసర్వ
గుణములకు నలంకారంబు గురుతరంబు
భామలకుఁ బతిభక్తియ పరమమైన
భూషణంబిట్టివే పెరభూషణములు"

అనియిట్లు బ్రాహ్మణుఁడు దమయంతియొక్క పాతివ్రత్యనిష్ఠకు సంతోషించి, దానితో సంభాషించి చనియెను. పతిని దైవముగా భావించి యతనినిష్కపటతఁ గొల్చుటయే స్త్రీలకు ముఖ్యమైన ధర్మము. పాతివ్రత్యముగల స్త్రీ దైవము వంటిది. దానికిఁ బడయరాని సుఖము లేజగంబులోను లేదు. భర్త దుర్మార్గుఁడైనను భార్యవానిని దనపాతివ్రత్య మహిమచే బుణ్యాత్ముని జేసి మనుపవలయును.

——...——

ద్రౌపది సత్యభామకుఁ జెప్పిన
పతివ్రతా ధర్మములు.

పాండవులు వనంబులోనున్నపుడు వారిం జూచుటకై శ్రీకృష్ణమూర్తి ద్వారకానగరములోనుండి సత్యభామాసహితుడై వచ్చెను. కృష్ణుఁడును ధర్మరాజాదులును మునులగోష్ఠి దగిలి పుణ్యకథాశ్రవణంబు చేయుచుండగా, నొక్కదినము పాంచాలియు గృష్ణుని భార్యయైన సత్యభామయు, నేకాంతమున సరసల్లాపము లాడుచుండిరి. అప్పుడు సత్యభామ ద్రౌపదిం జూచి యిట్లనియె "ఓపుణ్యాంగనా తిలకమా! ప్రకటతేజులైన నీభర్తలేవురును నీకువశ్యులై సంచరించుచున్నారు. ఒకరికంటె మఱియొకఁడు నీయెడ స్నేహమును బ్రేమయును జూపగడంగుచుందురు. ఇది నీపూర్వజన్మాంతరములోఁ జేసిన వ్రతములయొక్క

మహిమనా, లేక మంత్రతంత్రౌషధవైభవమా? అట్లుగాదేని నీరూప లావణ్యాతిశయములును, నీవువారికిఁ గావించుపనుల నేర్పును దీనికిఁ గారణమగునా? నీకీప్రభావమెట్లయ్యెను? నాకె తింగించినయెడల నేను నట్లేచేసి, యాకృష్ణుని నాకు వశ్యునిగా జేసుకొందును"

సత్యభామయట్లు తన్ను సామాన్యదుష్ట వనితలవలె నెంచి యవివేకమునఁ బ్రశ్నించినందులకు మనస్సులోఁ గోపమును జెంది నను, ద్రౌపదిదాని బయటికి చూపక యించుక యసహ్యము ను దెలుపువల్కులతో నిట్లనియె. "సత్యభామా ! నీవుమా కృష్ణుని భార్యయగుటచే నిన్ను నిందింపరాదు. ఎఱుగక నన్నట్లు ప్రశ్నించితివి. నానాథులు నాకెట్లువశ్యులైరో చెప్పెద వినుము. మంత్రతంత్రములచేత భర్తస్వాధీనమగునని తలఁచుట కంటె నవివేకము లేదు. దానిచే భర్తకుయుండుండిన ప్రేమయు నశించును. పురుషుఁడెఱింగిన యట్టిభార్యతో జేరియుండుట, సర్ప సహవాసముచేసిన విధమున భావించును.

చ॥ అలయక మంత్రతంత్రవివిధౌషధభంగులఁ జేసియెంతయున్
వలతురునాథులంటమగువా! కడుపేలతనంబుదానమున్
గలిగినప్రేమయున్ బొలియుఁగాని, యొకంతునుసిద్ధిఁబొందద
ప్పొలతులతోడిమన్కియహిపొత్తుగఁజూచువిభుండెఱింగినన్

చ॥ మగునయొనర్చువశ్యవిధిమందులుమాయలునొందుచందమై
మగనికిఁదెచ్చురోగములుమానక మూకజడాదిభావముల్
మొగినొనరించు,నద్దురితముల్ తనచేసినచేఁతలైతుదిన్
జగమునకెక్కునిందయునుసద్గతి హానియువచ్చునింతికిన్॥

కావునఁబతులకు నెప్పుడును కపటకర్మములుచేయ

రాదు. పతియొక్క భావము నెఱింగి దానికిఁ దగినవిధముగా నడచుకొనిన యెడల నతఁడు తనకుదానపైఁబడి మరగును.' అని యిట్లు ద్రౌపదిమందులు మాయలు తంత్రములు మొదలైనవి పనికిరావనియు, నకృత్రిమభక్తితోఁ బురుషులకుబరిచర్యలు చేయుటవలననే వారు స్త్రీలకు లోనగుదురనియు నెఱిఁగించి, మఱియు సత్యభామతో నిట్లనియెను.

"ఓనారీమణీ! నేను పాండవులయెడ నెట్టి దాననై ప్రవర్తించి యిట్టిసౌభాగ్యమును బొందితినో, దానినీకు దెలియునట్లు చెప్పెదను వినుము. నాభర్తలే నాకు దైవములని భావించి వారికి నేకచిత్తంబునఁ బూజలు చేయుచుందును. వారు నాయెడఁ గృపగలవారని మర్యాదతప్పి పలుకను. అహంకరింపను. భర్తలకంటెనన్యులైన వారెట్టివారైనను, వారిని దృణముతో సమానముగాఁ జూతును. భర్తలన్యస్త్రీలఁ గూడినను, నేనాగ్రహమునుబొంది వారితో గలహింపను. వారికిఁ జేయవలసినట్టి యుపచారకృత్యము లెల్లను నేనేగావింతును. పలుమాఱు తలవాకిటనిలుచుటయు, దుష్టస్త్రీలతో గూడికలహించుటయు, పెలుచగానవ్వుటయు, మొదలగునసత్ప్రవర్తనలు నాయెడగలుగవు. భర్తలు దేశాంతరమునకు బోయియున్నప్పుడుపుష్పవస్త్రసుగంధభూషణాద్యలంకారములెల్లమాని యుందుదును. నాయత్త కుంతీ మహాదేవియెడ భక్తికల్గి నాయమచెప్పినవిధముగాఁ జేటికావృత్తములాచరించుచుందును. దేవపూజలు అతిథిపూజలు మొదలైనవానిని శ్రద్ధయు భక్తియుగల్గి నేనేనడపుదును. ధర్మరాజునింటననేకపరిచారకులు, సేవకులున్నను, వారి కార్యములెల్ల నేనేయరయుచు వారికివేతనములిచ్చుచుందును. చతురంగ

సైన్యముల సంరక్షణ నేనే చేయుదును. ఇంతమాట లేల? అన్ని కార్యములును, నేనే ప్రమాదమునుఁ బొందక చేయుచుందును. మహాత్ములైన పాండవులు తమగృహకార్యభార మెల్లను నాయందు నిల్పి, తాము నిర్భరులై స్వేచ్ఛగా బ్రవర్తించుచుందురు. అమ్మా! జాముప్రొద్దుగలిగి యుండగనే మేల్కాంచి గృహకృత్యము లందు బ్రవర్తింతును. నేనుచేయు కార్యములవలన నాకాహార నిద్రలకుఁ గూడ నవకాశముకలుగదు. ఇట్టిప్రవర్తనల చేనేను పాండవులదయకుఁ బాత్రమైతినిగాని, నీవుచెప్పినట్టిమందులు మాయలు, మంత్రము లింద్రజాలములు, మొదలైనవియే నెఱుంగను."

అనిన సత్యభామకు లజ్జయును దుఃఖమును గలిగెను. ద్రౌపదిం జూచి "అమ్మా! నేను తెలియక యడిగినదానికి సహింపు"మని వేడుకొనెను. ద్రౌపదిన వ్వుచు దానిఁ డగినట్లుగా సంభావించియిట్లనియె. "ఓకృష్ణప్రియా! నీకు కృష్ణునిప్రేమను సంపాదించుటకు మార్గముజెప్పెద వినుము. స్త్రీలకుఁ బతికంటె నన్యమైన దైవములేదు. ఆపతికి దయగల్గువిధముగా సతినిమనసెఱిగిసంచరింప వలయును. పతికిదయగల్గెనేని భార్యకు భూషణాద్యలంకార ద్రవ్యములును, ధనధాన్య కీర్తిగౌరవంబులును, సంతానమును సద్గతియును గలుగును. వేఱువిధమున వీనినెల్ల పడయుటకుసాధ్యముము కాదు. లోకములో మిక్కిలి కష్టముపడిన గానిజనులకు సుఖములుగలుగవు. పుణ్యలోకములు గలుగవు. భర్తృశుశ్రూషను జేయుపుణ్యసతికి ననాయాసంబుగఁ బుణ్యలోకంబులు కలుగును. కావున నిత్యమును నీవుభర్తృశుశ్రూషలుసల్పుము. కృష్ణుఁడంతిపురమునకువచ్చినతోడనే యాసనా

ద్వ్యపచారములు గావింప నన్యులనియమింపక, నీవేవానినెల్ల చేయుము. కృష్ణుడేదేని రహస్యముగా నీతోఁజెప్పినయెడలదాని వెలిఁబుచ్చకుము. అట్లుచెప్పినచో నీసవతులు నీమీఁదవిరసమైన బుద్ధిగలవారగుదురు. నీభర్తకుఁ బ్రియులైనబంధుమిత్రులనాదరింపుము. ఆతనికి విరోధులైనవారు నీకాప్తజనులైనను, వారిని జేరనివ్వకుము. కులవతులును, నిర్మలమతులును, పతివ్రతలును నైన స్త్రీలఁగూడుము. దుష్టస్త్రీసహవాసంబు విడువుము. ఇది యేనీకుఁ బరమసౌభాగ్యమునకు మూలము. ''

అనియిట్లు ద్రౌపదిహితోపదేశముజేయఁగా సత్యభామ విని సంతుష్టహృదయయై, ద్రౌపదింబొగడి దానితో "అమ్మా! నీవుప్రకటపుణ్యశీలవు. నీభర్తలు దేవతాసములు.సకలగుణసంపన్నులు నీవెప్పటియట్ల భర్తలతో రాజ్యములో సుఖముగా నుందువు. దుఃఖింపకుండు'' మనిపల్కి దానినాశ్వాసించెను.అంతలో శ్రీకృష్ణమూర్తి పాండవులవీడ్కొని ప్రయాణ మగుటనుజూచి, ద్రౌపదీదేవినిసత్యభామగాఁగలించుకొని, సగౌరముగావీడ్కొని కృష్ణునితోరథంబెక్కి ద్వారకాపురంబునకు జనియెను,

ఉ॥ ఉత్తమభక్తిగల్గితగనాయము సెప్పినమాడ్కిఁజేటికా
వృత్తములాచరింతు గురువిప్రసురాతిథిపూజనంబుల
త్యుత్తమభక్తి నేనతగనోపియొనర్తుఁబ్రియంబుఁదాల్మియున్
మెత్తదనంబు సంతతముమేలుగఁ దాల్తునమస్తభంగులన్॥

6 పార్వతిశివునకుఁ జతివ్రతాధర్మము తెలియఁ జెప్పుట.

పూర్వము శివుఁడును పార్వతీదేవియు లోకహితార్థమై ధర్మార్థకలితముగా సంవాదము చేసిరి. దానికే యుమామహేశ్వరసంవాదమని పేరు. అది యితిహాసరూపమున జగములో నారదమహర్షిచే వ్యాప్తమయ్యెను. శివుఁడు తన భార్యకుఁ బలు తెఱఁగులైన ధర్మము తెలియఁజేసి "మగువా! నీవు దేవతాస్త్రీలలో ముఖ్యురాలవు, పతివ్రతలలో మేలైనదానవు. చతురవివేకవైభవముగలదానవు. నీచే స్త్రీధర్మములు వినవలయునని తలంపు నాకుఁ గలదు. వానినాకెఱిఁగింపు" మని యడిగెను. పార్వతియప్పుడు సింధుయమునాగంగాకావేరిగోదావరికృష్ణవేణినర్మదమొదలైన నదులు స్త్రీరూపులై పరివేష్టించి యుండినందున, వారింగనుంగొని "ఈశ్వరుఁడు నన్నడుగుచున్నాఁడు. ఏమని చెప్పుదును? మీలో నెవ్వరైన జెప్పెదరా?" యనియడుగ, వారెల్ల "నీకంటె మేమెఱుఁగుదుమే? నీకు తోఁచినవిధముగా స్త్రీధర్మము తెలియఁజెప్పు" మనిరి. పార్వతియట్లు నాథుని చేతను, చెలియల చేతను వేడుకొనఁబడినదై శివునకంగనాధర్మములు చెప్పనారంభించెను. దేవతలును మునులును వానినెల్ల వినుటకై పార్వతీదేవి వెనుక వచ్చి నిల్చియుండిరి.

పార్వతి సిగ్గుతోఁ దలవంచియెత్తి, ప్రసన్నచిత్తయై యందఱు వినగాఁ మహాదేవునితో మృదూక్తుల నిట్లనియె. దేవా! నీవెఱుఁగని ధర్మము కలదా? నీ ప్రసాదముచే నా కుదయించిన యెఱుకచే నాకు దోఁచెడు స్త్రీధర్మములు చెప్పెదను. ముఖ్యముగా పతికి ననుకూలవ్రతయగుటయే గృహిణికి ధర్మమగును. పతిమతమునకు విరోధముగా నడచుటయును, పతియాజ్ఞ లేక ధర్మములు

చేయుటయును నిష్ప్రయోజనమైన కార్యములగును. నాథుఁడు సంతోషపడునట్లాతనికి వలసిన వంటకములు వండి పెట్టుటయు, బరిచర్యలు చేయుటయు, నతనికిష్టమైనవిధమున నడచుటయు, నాతికి ధర్మములైనవి. పనులయెడ మాఱుపలుక కూడదు. పతియేదైనకార్యములు చేయమఱచిన,వానిని దలపించవలయును, సవతులుఁగల్గినను వారితోఁ బోరాడక పతియిచ్చు కనురూపముగాఁ బ్రవర్తింపవలయును.

క॥ సవతాలికిఁబతివలచిన
నవుగాకని యతినియిచ్చు కనురూపముగాఁ
దవిరి నడుచు సతిదైవము
శివయువతిగు నెల్లజనము చేమ్రొక్కఁగొనన్॥

పురుషుఁడే దేనివస్తువులిచ్చిన యెడల దానింబుచ్చుకొని యడిగినప్పుడు మఱల దానినకపటప్రీతితోఁ దెచ్చియిచ్చుట మంచిది. స్త్రీలకుఁ గొడుకులతోనైనను నేకాంతస్థలముననుండుటయు,నేకాసనముపైనుండుటయును తగదు. పతియెట్టివాఁడైనను వానియందే భక్తివిశ్వాసములుగల్గి యుండవలయును.కలవాఁడు, లేనివాఁడు, రూపముగలవాడు రూపహీనుఁడని యిట్లు వ్యత్యాసముగా నెంచక పతియెట్టివాఁడైనను వానినే దైవముగాఁ గొనియాడునట్టిభార్య పరమపతివ్రత యగును.

క॥ గతిపతియ చువ్వెభార్యకు
నతనిఁగడచినట్టి సత్పరాయణముకృపా
యుత!కలదే? కావునఁదా
నతనికిభక్తియగుటిచ్చు నఖిలశుభంబుల్॥

పరమేశా! వినుము. ఆసురియనియు, పైశాచియనియు, రా

క్షసియనియు, నధర్మాంగనలకు బేర్లుగలవు. వారెల్ల దుష్టస్వభావముగలవారు. భర్తయందు స్నేహము లేకుందురు. తమకిచ్ఛకువచ్చినట్లు చరింతురు. గృహకార్యములందు నేర్పరులుగారు. కలహప్రియులై దుష్టస్త్రీలం గూడుదురు. రాక్షసియను నదికూౄరముగాఁ బ్రవర్తించును. పైశాచియనునట్టిది కోపముగలదై భర్తృపుత్రులయందు స్నేహము లేకుండును. పైజాతిస్త్రీలకు లజ్జలేక తిరుగుటయు, బొంకులు పలుకుటయు, నెప్పుడు నిద్రపోవుటయు, సహజమైన గుణములు. ఈదుర్వృత్తులుగల స్త్రీలు, తమనాథు కులంబువారిని దురితములఁపాలుచేసి, నరకమునకుఁ బోవుదురు. మొదట దుశ్చరితలై యుండినను తర్వాత బుద్ధిమంతులై పతిభక్తిగల్గి ప్రవర్తించినయడల, వారుముందు చేసిన పాపములనుండి విడువఁబడినవారై తమపురుషులతో స్వర్గలోక సుఖములనుభవింతురు.''

అనియిట్లు శైలతనయ శూలికి స్త్రీనడవడిక లెఱింగించి « నాథా! నాకుఁదెలిసినవానింగొన్ని చెప్పితిని. నాతప్పుసైరింపవలయు''నని వేఁడుకొనగా, నప్పుడు శివుఁడును మునులును దేవతాస్త్రీజనంబులును సంతోషించి పార్వతిని బొగడి, తమతమనివాసస్థలములకుఁబోయిరి.

సీ॥ ''నిలయంబు వాటించి నిర్మలదేహియై
శృంగారమేప్రొద్దుఁ జేయవలయు,
సత్యప్రియాలాప చతురయై ప్రాణేశు
చిత్తంబు ప్రేమ రంజింపవలయు,
దాక్షిణ్యసంతోష ధర్మమేధాదుల
దైవతమనిప్రియుఁ దలఁపవలయు,

నాథుఁడేపద్ధతి నడచు నాపద్ధతి
నడచి సద్బంధుల నడపవలయు,
ఆ॥ మార్దవమునఁబతికి మజ్జనభోజన
శయనపానరతులు జరపవలయు
విభుఁడుపతితుఁడైన వెలదిపాతివ్రత్య
మహిమఁబుణ్యుఁ జేసి మనుపవలయు"॥

IV నివృత్తి ధర్మములు.

జ్ఞానభక్తి వైరాగ్యములు.

1 మేధావియను బ్రాహ్మణకుమారుఁడు తండ్రితో సంవాదము చేసిన విధము.

పూర్వము ధర్మరాజు భీష్మాచార్యుంజూచి "ఓ మహానుభావా! మనుష్యులకెన్ని కొనుచుండగా నాయువు తీరుచున్నది. వారేమి చేయుటనుంచిది? నాకెఱిఁగింపవే" యనియడిగిన, నద్ధరణీపతికి సురనదీతనయుం డిట్లనియె. "ఓమహీపతీ! నీవుపితాపుత్ర సంవాదమను నితిహాసమును వినుము. దాన నీయడిగిన విషయము తేటపడును. పూర్వము వేదవిదుండైన యొక బ్రాహ్మణుని కుమారుఁడు మేధావియనువాఁడు, నీవునన్నడిగినట్లు తనతండ్రి నడుగఁగా, నవ్విప్రుఁడు కొడుకునకిట్లనియెను. "కుమారా! మొదట బ్రహ్మచారియైయుండి గురుకులవాసము చేసి, పలుచదువులుచదివి, తర్వాతనరుఁడు వివాహమై పుత్రులంబడసి గృహస్థాశ్రమనిరతుఁడై యతిథిపూజాది సత్కార్యములు చేయవలయును. తర్వాత వనంబులోనికిఁజని సర్వసంగపరిత్యాగము చేసి

తపస్సునల్పి సద్గతిని జెందవలయు."

అనిన తండ్రికప్పుడు పుత్రుఁడిట్లనియె "తండ్రీ! నీకుఁ గొంతకాలంబు కలట్లు పలుకుచున్నావు. మనుష్యులు స్త్రీగర్భములోఁ బ్రవేశించినది మొదలుగా వారిని గొనిపోవ మృత్యుదేవత యత్నించుచుండును. మృత్యువు దుర్నివారమైనది. ఎట్టివారినైననుహరించును. మనుష్యుఁడు చేయుపనికై యోర్చియుండునా?

గీ॥ జరయుమరణంబుమర్త్యునిజన్మమాది
గాగ వెనువెంటఁదగులుసంగంబువేచి
యొల్లిచేసెదననక మేలిపుడుచేయు
మనఘయోర్చునెమృత్యువు మనుజుపనులు॥

కావుననో తండ్రీ! యడవిలో నిద్రించుచున్నవానిఁ బులికొనిపోవునట్లును, మీనువలతిన్నఁబొదువుట యెఱుఁగక వలలో సంచరించు విధముగాను, మనుష్యుడుసంసారములోఁజిక్కి వెలువడనుపాయముగానక తుదకు నశించును. సంసారమనునది మృత్యువునకుఁ బట్టైనది. సర్వసంగములు విడుచుట మోక్షమునకు హేతువగును. ప్రజలు బడయుటచేతనే సద్గతులు కలుగునని తలఁపవలదు. ఏలనఁగా నొకదీపము నుండి వేఱొకదీపము వెలుఁగఁజేయబడు విధముగా, తండ్రియే నిజకాంతిచేఁ బుత్రుఁడై జనించుచున్నాఁడని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. కావున నన్నునేన కనుఁగొనుచుండిన యెడల నది బంధమోక్షము గావించును. మనస్సు, వాక్కును, గాయమును వశ్యములు గావించుకొని, యేకాంతస్థలములోనుండి నిన్ను నీవ కనుఁగొనుచుండుము. కామమును, గ్రోధమును వదలి చిత్తమేకముఖంబుగా జేసి

యాత్మారాముండవగుదువు. అదియే నీకు మేలైన మార్గము. అట్లుగాక సంసార సక్తుండైనచో నింకిపోవుచున్న మడుగులోని చేంపవలె నీవు చెడుదువు''

అనియిట్లు కొడుకుపదేశింపంగా జనకుండట్లు చేసి సౌఖ్యమును బొందెను. కావున ధర్మనందనా! మనుష్యులకేండ్లు వేగముగాం జనుచుండుటచేం గర్తవ్యాకర్తవ్యము లెఱింగి సంసారములోంc దగులువడక సర్వసంగ పరిత్యాగరూపమైన తపస్సును సలిపి దానం బరమాత్మను దర్శింపవలయును. అదియేయుత్తమమైన మార్గము.''

2 మోక్షమనగా నేమి ? అదియెట్లు లభించును?

పూర్వమర్జునుండు శ్రీకృష్ణపరమాత్మునిజూచి " ఓమహాపురుషా! జనులు సకల ధర్మములలో మోక్షధర్మము మేలని చెప్పుదురు. మోక్షమనంగానేమి? అదియెట్లు చేకూరును? నాకు విశదముగాం జెప్పవే''యని ప్రార్థించిన నయ్యాది దేవుండిట్లనియెను.

పార్థా! వినుము, బ్రహ్మాది తృణపర్యంతము వఱకుగల సకల భూతములును పూర్వకర్మములకు దగిన విధముగా జనించి, కర్మములయందు వర్తించుచు, దుదకు నశించును. జననమరణములకు హేతువై యుండునది కర్మయనంబడును. అది పుణ్యపాపరూపమై శుభాశుభములైన ఫలములొసంగును. వానినమభవించుటకై జన్మలు కలుగు చుండును.

అ॥ "కర్మవశతంజూవె కలుగు దేహము దేహ

వర్తనంబుకర్మ వశగతింబు
దేహపాతిమైన దేహస్థుఁడగుజీవుఁ
డరుగుఁగర్మవిహిత మైనయెడకు॥"

ఈప్రకారము జీవుఁడు దేహబంధము వదలలేక దేవమనుష్య పశ్వాది యోనులందు పుట్టుచుఁ జచ్చుచు, సంసారమను సముద్రములో మునుగుచుఁ దేలుచు, దానినుండి వెలువడి తీరము చేరుటకుపాయ మెఱుఁగక భ్రమించుచుండును.

చ॥ స్థిరముగుపుణ్యకర్మమున దేవభవంబగుఁబుణ్యపాపసం
కరమునమానుషత్వమగుఁ గల్మషముల్ పశుకీటభావముం
బొరయఁగఁ జేయునిప్పగిదిఁబుట్టుచుఁజచ్చుచుమోహవార్ధిలోఁ
దిరుగుచునుండుగానియొక తీరముసేరఁడుజీవుఁడెన్నఁడున్॥

ఓకౌంతేయా! భూతములిట్లు సంతతము జననమరణాదులందుఁ గర్మవశంబునం జిక్కి కట్టువడియుండుటకే సంసారబంధమని చెప్పుదురు. దానినుండితప్పించుకొనుటయే మోక్షము.

ఈసంసారమును సముద్రమునకేగాక యొక పెద్దయశ్వత్థవృక్షమునకు [రావిచెట్టు] సరిపోల్చవచ్చును. ఆవృక్షమునకు సకలభూతాదియైన బ్రహ్మదేవుఁడు మూలము. వేదములందుఁ జెప్పబడినట్టి కామ్యకర్మములచే సంసారవృక్షము పెరుగుచుండునుగావున వేదంబులే దానిలోని యాకులగును. చెట్టుకొమ్మలు క్రింద మనుష్యపశ్వాదిభూతములుగాను, మీఁదుగా దేవాదిభూతములుగాను వ్యాపించి, మఱియు కర్మాను గుణముగాఁగ్రింద నుండి శాఖలనేకవైపులకు వ్యాపించి యున్నవి. ఈప్రకారముచతుర్ముఖాదియు, నజ్ఞానప్రతిష్ఠితయును, దేవమనుష్యతిర్యక్స్థావరాది భూతశాఖోపశాఖయునై తనరుచున్న సంసారవృక్షము

యొక్క స్వరూపమును దెలుసుకొనుటకు జనులకు శక్యముగా కుండును. ఈసంసారవృక్షమును ఛేదించుటకు శస్త్రము కావలయును, ఆశస్త్రమే యసంగమని చెప్పుదురు. అసంగమనఁగా దేనిని నంటుకొనకుండుట, కలియకుండుట, కర్మఫలాదులందు వాంఛలేక కేవలకార్యభావముచే సర్వకర్మము లీశ్వరార్పణముగాఁ జేయుట. ఈప్రకారము మనస్సును దేనిపైనను బోనీయక సర్వసంగపరిత్యాగము చేయువారు సంసారవృక్షమును ఛేదింపఁగలరు. వారు జననమరణరూపమైన సంసారబంధమునుండి ముక్తులగుదురు. సర్వసంగములు విడుచుటకు ముందుగా నన్ను భక్తితో శరణంబు వేడవలయును. నేనే ప్రాప్యుఁడనియు, నాచేతనే జనులకు మోక్షము చొప్పుదుననియు, దృఢంబుగా నమ్మి, నన్ను నిశ్చలభక్తితోఁ గొల్చు పుణ్యాత్ములు ఫలసంగాదులు లేక కర్మపరులై మోక్షమును గాంతురు. వారుమఱల జనింపరు. వారికిఁ గర్మబంధములు గలుగవు. వారేమృత్యువును జయించినవారై నిత్యానందమునఁ దేలుచుందురు. మోక్షము బడయునంతవఱకు జను లెల్లరు జననమరణాదులందుఁ బొల్పడి సంసారచక్రభ్రమణంబు చేయుచుందురు.

క॥ "నరుఁడెంతకాలమేనిన్
బరఁగంగాముక్తపదము బడయక యుండుం
బురుషవర!యంతకాలము
హరిఁబొరినీభంగిఁజావుఁబుట్టువునొందున్॥

కావుసనో ధనంజయా! నీవునాయందు భక్తికల్గి నన్నే యాశ్రయించి నాకుఁ బ్రియంబగు విధముగా నీకులోచితములగు కృత్యములను దప్పక చేయుచుండుము. అట్లుచేసితివేని నీకు

నాప్రసాదమున నచిరకాలముననే మోక్షము కలుగును. మోక్షము సంపాదించుటకు భక్తియే సులభమైన మార్గము. నాభక్తుడు నన్నే పొందును, నన్నుఁబొందినవానికి మఱల జన్మములు గలుగవు."

3 భగవద్భక్తియే మోక్షోపాయములలో శ్రేష్ఠమైనదని ప్రహ్లాదుఁడు రాక్షసకుమారులకుఁ జెప్పుట.

పూర్వము హిరణ్యకశ్యపుఁడను రాక్షసరాజు తనపుత్రుఁడగు ప్రహ్లాదుఁడు హరియందు భక్తిగలవాఁడై చెడిపోవుచున్నాడని మూఢుఁడై తలఁచి, యతనిని తక్కిన రాక్షసకుమారులతోఁగూడ ధర్మార్థకామములను త్రివర్గసంబంధమైన పాఠములను నేర్చుకొనునట్లును, వారితోనాడుకొని సామాన్యబాలురవలె లోకవిషయములందు ప్రవర్తిల్లునట్లును నియమించెను. అయితే ప్రహ్లాదుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు గనుక త్రివర్గసంబంధమైన పాఠములు ఉత్తమపురుషార్థమైన మోక్షమును గావింపనేరవని వగచి, తోడిబాలురనెల్లరప్పించి, వారితో నేకాంతమున నిట్లనియెను.

"అయ్యో! బాలకులారా! మనగురువులు మనకు మోక్షమార్గమును దెలుపక సంసార బంధహేతువైనట్టి త్రివర్గ పాఠములు నేర్పి మనలను మోసపుచ్చుచున్నారు. మనకు రాక్షసులతోడి సహవాసము కూడదు. వారు రజస్తమోగుణ దూషితులు. విషయాదులందు దగిలిన మనస్సుగలవారు. వారికి హరిభజనంబు పట్టువడదు. హరిసర్వాంతరాత్ముఁడు, సర్వభూతప్రియుడు, సర్వసముండు, అతఁడుభక్తవత్సలుఁడగుటచే నతనిం బొంది

భక్తిచేయువారికి సర్వశుభంబులు గలుగుననుటకు సందేహము లేదు. మనము మోక్షార్థులమై యతనిం భజియింపుదము.

ఆ॥ విషయసక్తులైన విబుధాహితులఁ గోడి
మనికి నలరు ముక్తిమార్గవాంఛ
నాదిదేవు విష్ణు నాశ్రయించుదుము
సంగజనులఁ గూడి శైశవమున॥

భగవద్భక్తిమార్గ మెఱిగించు గురువుల సేవించుటయు, హరికి సర్వలాభసమర్పణంబు చేయుటయు, సాధుభక్తజనసంగతియు, నీశ్వరారాధనంబును, హరితత్పరతయు, వాసుదేవచరణారవింద యుగళస్మరణంబును మొదలగు ముఖ్యములైన భాగవత ధర్మములందు రతిగలిగి ప్రవర్తించినయెడల మనకు విష్ణుదేవుని యందు స్థిరమగు భక్తిసిద్ధించును. దానసతనిసులభముగాఁ బొందవచ్చును. మనుష్యులకు వ్రతదానతపశ్శౌచశీలాదులకంటెను భక్తిచేతనే విష్ణుదేవుని సులభముగా సందర్శించవచ్చును.

క॥ చిక్కఁడు వ్రతములఁ గ్రతువులఁ
జిక్కఁడు దానముల శౌచశీలతపముల్
జిక్కఁడు వ్యుత్పత్తిని భక్తినిఁ
జిక్కినక్రియ నచ్యుతుండు సిద్ధముసుండీ॥

క॥ విత్తము సంసృతిపటలము
వృత్తము కామాదివైరివర్గంబుల నే
డిత్తము చిత్తము హరికిని
జొత్తము నిర్వాణపదము శుభమగు మనకున్॥

అనియిట్లు రహస్యంబుగా రక్షోబాలురకెల్ల భగవద్భక్తిమార్గము యొక్క మేలిమిని, పరమభాగవతోత్తముఁడగు ప్రహ్లాదుఁ

పెట్టింగింప, వారట్లు మోక్షాసక్తులై హరిభజనపరులై వెలసిరి.

(4) వేదవ్యాసుడు శుకునకుపదేశించిన విరక్తిమార్గము.

పూర్వమొకప్పుడు ధర్మరాజు భీష్మాచార్యులనుజూచి "ఆచార్యోత్తమా! శుకునకు వైరాగ్యమెట్లుకలిగెను. అతఁడెట్లుముక్తినిబొందెనో"నని యడుగ, నయ్యవనీపతికి గాంగేయుఁడిట్లనియె. "ఓధర్మనందనా! తనపుత్రుడు శుకుఁడు లోకసామాన్యబాలురవలె, జననమరణాదుల వలని బాధయెఱుఁగ నేరక కామ్యవర్తనలందుఁ దగిలియుండుటనుజూచి, యొక్కనాఁడు వేదవ్యాసమహర్షి యాతనితోనిట్లనియెను.

"తండ్రీ! లోకవృత్తములలోఁదగిలి మృత్యువువలనిభయమెఱుగకున్ననిన్ను నేమనగలను? నరుఁడు కామాసక్తుఁడై యుండఁగా, నడవిలో మేయుచున్న మృగమును బులికొనిపోవునట్లుగా మృత్యుదేవుఁడువాని నపహరించును. నీవామూఢునివలె గాకుము. పంజరములోఁబెట్టియుండు పక్షిచందముగా నీదేహమందు జీవుఁడు బంధింపబడియున్నాఁడు. దినములను లెక్కపెట్టుకొనుచుండగా సంవత్సరములు గడచిపోవును, ఆయువు తగ్గును. దేహములో జిక్కినజీవునకు మోక్షమును సంపాదింపనుపాయమెఱుగక నిద్రామోహముల దగిలి యేమఱియుండరాదు. సంసారసుఖములు శాశ్వతములుగావు. కలలోననుభవించిన మాడ్కియగును. బుద్ధిమంతులగువారు నాస్తికులను దుర్మార్గులనుబొందక సజ్జనసాంగత్యముచేయుచు, తమతమవర్ణాశ్రమ ధర్మముల

ము నడపుచు, శాంతులగు పెద్దలను సేవింపుచు, వారు చెప్పెడు ధర్మములనువిని యవ్విధము ప్రవర్తించి మంచిగతి బొందుచుందురు. కుమారా!- ఈసంసారమనునది సముద్రమువంటిది. ఇంద్రియములేనీళ్లు, కామక్రోధాది దుర్గుణములే దానిలోని మొసళ్లవంటివి. అట్టిసంసారసాగరమునునీవుధైర్యమనునోడను నాధారముగాఁజేసుకొని దాటవలయును. అట్లుగాక కామాదిసక్తుఁడవైతేని నీకుఁజేటువాటిల్లును.

వత్సా! నీకుబంధువులపై మమతయు నభిమానరూపంబగు మోహంబునువలదు. మృత్యువును బంధువులెల్లరు వారింపగలరా? నీకునీవేచుట్టము. నీవాచరించు పుణ్యపాపము లేనిన్ను వెంబడించును. కావుననీవు బంధువులపై మోహంబువదలి, కామాదిశత్రువులచే వంచింపబడక, ముక్తిమార్గమెద్దియోదాని నెఱిఁగి యవ్విధంబాచరింపుము. ఈమనుష్యజన్మము ముక్తిని బొందుటకు సోపానమువంటిది. అదిపశ్వాదిజన్మములకంటె శ్రేష్ఠమైనది. దానింగన్నవాడు మఱల నీచపుపుట్టువులు రాకుండ సద్గతిని బొందయత్నింపవలయును''

క॥ మానుషముదుర్లభముసో
పానంబగునదివిముక్తిపథముగనుటకన్
దానిగనితొంటిచందము
రానీకసముద్యమమునఁబ్రోకఁగవలదే॥

అనియిట్లు శుకునకు బంధువులపై విరక్తియు సంసారముపై దగులమియుగల్గునట్టిపల్కులు పల్కగా, నతడప్పుడే కదలి జనక మహారాజునాశ్రయించి, యతనిచే జ్ఞానోపదేశము గావించుకొని, యాత్మసిద్ధికైపూని సిద్ధుడయ్యెను. ఓధర్మనందనా!

ఆశుకునియొక్క చరిత్రమత్యద్భుతమైనది. అతనివైరాగ్యము ను, తపశ్శక్తియు, నిశ్చలమనోధైర్యమును వర్ణింప నెవ్వరికిని దరముకాదు.

(5) పరాశరముని జనకమహారాజునకు జ్ఞానోప దేశము చేసినవిధము.

జనకమహారాజునొద్దకుఁ బరాశరమునివర్యుఁడొకప్పుడు రాఁగా, నమ్మహీపతి మునిపతిచరణంబులకు మ్రొక్కి "ఓసంయమివర్యా! నాకుధర్మమార్గమెఱుంగింపవలయు"నని ప్రార్థించెను. అప్పుడ త్తపోనిధియిట్లనియె.

"భూపతీ! విత్తులోనుండి ఫలముగల్గువిధముగా మనుష్యులాచరించునట్టి కర్మలే సుఖదుఃఖములను బొందించును. నరుఁడు సుకృతియైనయెడలవానికి మేలుపై మేలుకలుగును; పాపకర్ముఁడైనయెడలదుఃఖముమీఁదదుఃఖమును, భయమునకు వెనుకభయమునుగలుగును. కావున నన్యాయమైనమార్గములు దొరికినరులుపుణ్యావర్తనలందాసక్తులైయుండవలయును,సత్యమును శాంతియు, నింద్రియ జయమునుగలవారు మహాపుణ్యులు, ఈగుణంబులు పడయరానియట్టి యాయువునుబడసిన యెడలికిఁ దోడవులువంటివి.

ఆ॥ పడయరానియాయువ్రుడలికిఁగలిగినఁ
బాపకృతులదానిఁబదటఁగలుప
నగునె?పుణ్యవిధిసమాచరణములఁగై
సేయవలయుగాక చెలువుమిగుల॥"

"రాజేంద్రా! వినుము. మనుష్యుల జీవితమనిత్యమని యును, ధనాదులెల్లను శాశ్వతములు గావనియును మదిలోఁ దలఁచువాఁడు, పాపకృత్యములుచేసి పరులవంచించి ధనార్జనాది కృత్యములుచేయఁడు. కావున నీవుకొంతపాపమునుగలిగించునది యైనను, దానిచే ఫలమెక్కువ గల్గునుగదాయని తలఁచి చేయ వలదు. స్వల్పఫలమునిచ్చునట్టిదైనను పుణ్యకార్యమునే చేయ వలయును. ఆపదయైనను ధర్మమును విడువరాదు.

మనుష్యుని జన్మము తక్కినజన్మములకంటెను మేలై నది. ఏలనఁగా హీనజాతిలోజనించినవాఁడైనను దానధర్మాది సత్కార్యములాచరించి, పశుకీటాదులకంటె సద్గతిని బొంద వచ్చును.

క॥ మానుషజన్మము మేలది
హీనపుజాతినిజనించె నేనియనన్యం
బైనజననంబుకంటెను
దానముగతివడయనగుటఁ దత్వప్రవణా॥

కం॥ దానములపుణ్యతీర్థ
స్నానంబులనతిథిపూజనంబులనుఫలా
దాననిరతుండుగాకీ
మానుష్యముగారవించుమతినిందు్యఁడగున్॥

అనియిట్లు పరాశరమునివరేణ్యుఁడు జనకభూపతికి మానుష జన్మముయొక్క మేలిమియు, మనుష్యులకు ధర్మముపై ప్రీతి వదలరాదనియు, దానాది పరోపకారపరతయే మేలనియు వచింప నద్ధరణీపతిముని చరణంబులకుఁ మ్రొక్కి మఱియు నిట్లనియె, "ఓ తాపసోత్తమా! మనుష్యులకు శత్రువులలో మేటియైనదేది?

వారికి దేనిచే మేలుగల్గును? వారుపొందఁదగినగొప్ప పదవి యేది?" అనినమునియిట్లనియెను.

"జనకక్ష్మాపతీ! మనుష్యులకు నజ్ఞానమనునది గొప్పశత్రువగును. అజ్ఞానముచేతనే నరులు కామాదిసక్తులై సంసారములోమునిగి యాత్మవిధమెఱుఁగలేక చెడుదురు. వారికన్ని యాపదలును గలుగుటకజ్ఞానమే కారణమగును. కావున నజ్ఞానమును తొలగించుటకై జ్ఞానార్జనము చేయవలయును. అదియే ముఖ్యమైనకార్యము. జ్ఞానమునరులకుఁ గన్నువంటిది. జ్ఞానములేనివాఁడు తనగృహంబులో నభ్యాసవశమున, తడువుకొని తిరుగుగ్రుడ్డివానివగిది సంసారములోఁ దిరుగుచు జన్మములనేకములుపొందుచు సుఖదుఃఖములను గుడుచుచుండును. జ్ఞానియైనవాఁడు సంసారసక్తుఁడుగాఁడు. వానిమనస్సును విషయాదులంటవు. వాఁడు లోకప్రవర్తనలందుఁ దగిలినను తామరాకుపైనుండు నీటిబొట్టువలెనుండును. నీటిపులుగు నీరుతోనుండియు నార్ద్రముగాదు. అవ్విధమే జ్ఞానిమెలగును. వానికేబంధములు లేవు. వాఁడు ప్రజ్ఞయనుగొప్ప మేడపైనెక్కి, క్రిందుగాచరించుచున్న సంసారసక్తులగు నరుల వర్తనలను జూచుచుండును. ప్రకృతితోఁ దనకునేవిధమైనసంగము లేకుండుటయెఱిఁగి తన్నుఁదాన కనుచుండునట్టి జ్ఞానికిగల్గు సంతోషమును, శాంతియు, సామాన్యజనులకు గలుగనేరదు. వాఁడేముక్తుఁడు వాఁడే బ్రహ్మవిదుఁడు, వానికిఁగల్గు దశయే మేలైనది.

మనుష్యుల కట్టిదశ యెట్లుకలుగునని యడిగెదవేనిఁ జెప్పెదవినుము. ఇంద్రియ నిగ్రహము చేయలేనివారికి సిద్ధిగలుగదు. కన్ను, ముక్కు, చెవిమొదలగు జ్ఞానకర్మేంద్రియములు

"మనుష్యుని నానావిధములైన క్రియలందు వర్తింపఁజేసి చిక్కులఁబెట్టును. వానిప్రవృత్తులనెఱిఁగి క్రమంబుగా మనస్సు నిలుకడ చేసి వానిలాగవలయు. ఈమనస్సు యింద్రియమహిమలకుమూలమైనది. మనస్సుకంటెను పెద్దయైనదిబుద్ధి, కావున బుద్ధిగల్గిమనంబును బోనీక వశ్యము చేయవలయును. బుద్ధికంటెను శ్రేష్ఠమైనది కామము. లేక కోరిక. కోరికలుఁగలవాని బుద్ధిచెడును. వానిమనస్సును నింద్రియములును వశ్యములుగావు. కామమును శత్రువును జంపినవారు జితేంద్రియులై యాత్మజ్ఞానముచే భాసిల్లుదురు. కావున నాత్మజ్ఞానలాభమునకు విరోధమైనయింద్రియమనోబుద్ధులకంటెను గామమే గొప్పశత్రువుగా నెఱిఁగి దానిం జేనీయక, నిష్కాములై నిర్విషయస్పృహులై యున్న మహాత్ములకు బ్రహ్మజ్ఞానముకలుగును. వారేసుఖులు, వారే ముక్తులు వారేయాత్మవిదులు."

అనియిట్లు పరాశరసంయమివర్యుఁడు జనకమహారాజునకు జ్ఞానవైరాగ్య జనకంబులైన వాక్యంబులుపన్యసింప, నప్పుడమిఱేఁడుజ్ఞానమార్గావలంబియై నిత్యసుఖమును బొందెను.

గీ॥ భూతములపుట్టు చేష్టయుఁబోలియుంటయును
జూచు నేడుపుగలవాఁడుచూడ నేర్చు
మోక్షమార్గంబు చిత్తంబుమూఢమైన
సక్తుఁడగులోలగతినెట్లుముక్తిగలుగు?

సీ॥ కావునముక్తికిఁ గారణంబగుదాని
నేర్పడజెప్పెద నెఱిఁగికొనుము,
దానంబుశమమును దమమునుబ్రహ్మ
చర్యవ్రతంబును వ్రతరక్షణంబు,

దయయును బరధన దారవర్జనమును
నియమంబు నింద్రియ నిగ్రహంబు,
జననీజనక గురు జనపూజలును దేవ
తాతిథిపిత దేవతార్చనములు,
గీ॥ సత్యమును శౌచమును శుభ సంవిధాన
నిరతియును ధైర్యమును శౌర్యనిరసరమ్ము
కలిమి పుణ్యవృత్తంబిది గలుగునరుఁడు
మొసయు వీనిమాత్రఁగఁ గాని మోక్షమునకు"

సమాప్తము.